

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

PROTOKOL

OVER

FORHANDLINGERNE PAA DET 2. EKSTRAORDINÆRE
LANDSMØTE I KRISTIANIA 7.—10, JUNI 1919

KRISTIANIA
ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI
1919

INDHOLDSFORTEGNELSE.

	Side
Landsmøtets aapning	1
Møtet konstitueres	3
Den politiske situation:	
Taktikdebatten	7
Voteringen	41
Valgkravet, valg- og stortingsmandsstreik	45
Internationalen	46
Socialiseringsspørsmaalet	52
Programbehandlingen:	
Arbeidsprogrammet	59
Jordprogrammet	67
Kommuneprogrammet	75
Valg og avslutning	79
<i>Forskjellige forslag.</i>	
Regler for nomination	50
Ekstrakontingent til pressefondet	51
Amnestikravet og asylretten	65
Fastlønnede distriktssekretærer	77

Protokol

over forhandlingerne paa Det norske Arbeiderpartis 2. ekstraordinære landsmøte i Kristiania 7.—10. juni 1919.

Møtets aapning.

Det norske arbeiderpartis 2. ekstraordinære landsmøte sammentraadte i Kristiania pinseaften (7. juni). Møtet holdtes i Folkets hus store sal.

Fra samorganisationerne var anmeldt 355 repræsentanter.

Som indbudne møtte fra Arbeidernes faglige landsorganisation *P. Aarøe, J. Teigen og Rich. Hansen*. Videre var indbudt medlemmerne av den nedsatte socialiseringskomite samt stortingsgruppen, likesom landsstyrets medlemmer deltok. Av hensyn til at dette var et ekstraordinært landsmøte, var der ikke indbudt nogen utenlandske gjester.

Sekretæren, *Martin Tranmæl*, foretok opprop av de valgte repræsentanter, av hvilke de fleste var tilstede ved aapningsmøtet. Der fremlagdes en indstilling fra fuldmagtskomiteen — *Tranmæl, Ødegaard og Lian* — som foreslog fuldmagterne godkjendt paa et par nær (*Lyngen og Risør*) som ikke var i orden. Indstillingen vedtoges enstemmig. Senere indkom fuldmagter for repræsentanterne for Søndre Gudbrandsdalen. Ogsaa disse blev godkjendt overensstemmende med komiteens indstilling.

Formandens aapningstale.

Efter avsyngelsen av «Gryr i Norden» aapnedes landsmøtet av formanden, *Kyrre Grepp*, med følgende velkomsttale:

Partifæller!

Vel møtt til Det norske arbeiderpartis 2. ekstraordinære landsmøte!

Siden vi sidst var samlet har vor bevægelse lidt et smertelig tap. Landsorganisationens medlem i partiets centralstyre, *Aksel Knudsen*, er avgaat ved døden. Aksel Knudsen var den eneste repræsentant for den saakaldte gamle retning, som blev sittende igjen i centralstyret efter sidste landsmøte. Dette var ikke nogen let stilling, saa bitter som partistriden var den gang. Men det skal sies til Aksel Knudsens hæder, at han straks satte sig som oppgave at sætte alt ind paa at faa lægt de saar, striden hadde slaat. Og naar partiet slap saa uskadtd gjennom de rystelser, sidste landsmøte voldte, naar det lykkedes at opretholde og befæste det gode samarbeide med den faglige landsorganisation, skyldtes dette ikke mindst Aksel Knudsens stillfærdige men utrættelige arbeide for at bringe de stridende retninger til at forstaa og respektere hverandres synsmaater.

Aksel Knudsen var en god mand og en uegennyttig, trofast partifælle. Vi vil bevare mindet om ham med tak for det arbeide han nedla for vor bevægelses vekst og samhold.

Naar vi idag har støvnet dere til møte her, er det først og fremst fordi den sociale og politiske utvikling ute og hjemme har gjort det nødvendig at bringe partifæl-

lernes stilling til *partiets fremgangslinje* paa det rene.

Blandt de mange betydningsfulde saker, som foreligger for dette landsmøte er det forslagene til taktikuttalelse som har vakt den største interesse og den skarpeste strid. Landsstyret har faaet høre bebreidelser for, at det i utide har vakt denne strid. Da min skrøpelige hals forbyr mig at ta ordet oftere i denne sak, vil jeg faa lov til nu med et par ord at redegjøre for hovedgrunden til, at vi har fremsat vor omstridte taktikuttalelse nu.

Vi i landsstyret har ikke den samme tro som flere av vore ældste og mest fremtrædende partifæller: at vort land i det lange løp kan holdes utenfor den revolutionære bevægelse, som nu bølger frem og tilbake over nærsagt hele verden.

Vi er ikke saa barnslige, som visse borgerlige politikere mener, at vi agter at proklamere den sociale revolution den og den dato (kl. 12 middag). Men vi er heller ikke saa blinde som de ledende tyske flertallssocialister, som et par dage før november-revolutionen sa, at en revolution i Tyskland var utenkkelig.

Med den opfatning vi har av den sociale utvikling vilde det være ansvarsløst av os, om vi ikke saa langt vore evner og kræfter rækker vilde forberede arbeiderklassen paa den revolutionære kamp, som vi — det er vor sikre overbevisning — før eller senere vil bli nødt til at utkjæmpe her hjemme. Vi har derfor anset det for nødvendig at høre partifællernes mening om de retningslinjer, vi har fundet det paakrævet at stikke op for partiets arbeide henimot og under en revolutionær periode. Vi har ikke kunnet slaa

os til ro med at «det haster ikke», «det hænder bare i de krigførende land, ikke hos os». Vi vil, at den norske arbeiderklasse skal være forberedt paa *alle* eventualiteter, saa den ikke, naar tiden til handling er inde, skal staa raadløs og splittet overfor valget av veie og midler.

Der tales om, at de retningslinjer vi har stukket op, vil føre til sprængning av partiet. Jeg føler mig imidlertid sikker paa, at de beslutninger dette landsmøte vil fatte, ikke vil føre til nogen sprængning eller splittelse.

Men det er ikke nok at undgaa en splittelse. Det er vor pligt, saa langt det er forenlig med vor overbevisning at arbeide for, at det kan undgaaes at vore partifæller blir mistroste og forholder sig passive.

Det lykkedes os igaar i landsstyret at sammenarbeide os til **enighet om taktikuttalelsens konklusion**. Dette lover forhaabentlig godt for den videre behandling av denne sak.

Det er mit haab, at den grundige drøftelse, som vore saker skal underkastes paa dette landsmøte, vil lede til, at vi — selv om vi ikke blir enige — dog maa komme til at forstaa hverandres synsmaater saa godt, at vi kan fortsætte samarbeidet som hittil.

Det gjælder nu, da vi kanskje snart staa overfor den avgjørende kamp med det privatkapitalistiske samfundssystem, den kamp, som skal føre til socialismens virkelliggjørelse, at vi kan staa samlet utad.

Handling kræver samhold.

Hermed ønsker jeg repræsentanterne til lykke med arbeidet og erklærer Det norske arbeiderpartis 25. landsmøte, det 2. ekstraordinære, for aapnet.

Landsorganisationens hilsen.

Ordet blev derpaa gitt til sekretær *Jens Teigen*, som overbragte landsorganisationens hilsen og takket paa sekretariatets vegne for indbydelsen til landsmøtet. Han mindet om det intime samarbeide, som altid hadde bestaaet mellem de to organisationer, og meddelte, at fagbevægelsen kunde glæde sig ved en fortsat jevn og sikker fremgang. Nye fag og brancher slutter sig til, og spørsmålet om inndmeldelse i landsorganisationen drøftes av flere. Den

tillvekst av kampfæller, som vi saaledes ser, er en anerkjendelse av vore ideer og en tilslutning til de krav, som samler os. En skanse faldt ved gjennomførelsen av 8 timers dagen. Den staar nu som en kjendsgjærning. Men endnu er der skanser tilbake, som vi skal erobre. Tal. uttalte haabet om, at beslutningerne paa dette landsmøte maatte bli til held for den samlede bevægelse i landet og markere et videre skridt frem til fuld og hel politisk og økonomisk frigjørelse for arbeiderklassen.

Møtet konstitueres.

Efter vedtagelse av møtets dagsorden og forretningsorden valgtes som ordstyrere *Ole O. Lian*, *Egede-Nissen* og *Halvard Olsen*. Til sekretærer valgtes *Alf Hansen*, *Kristiania*, *Jeanette Olsen*, *Tromsø*, *L. Julseth*, *Søndre Hedemarken* og *Lars O. Aasen*, *Bergen*.

Forhandlingerne besluttedes ført for lukkede døre, dog saaledes at der var adgang for partimedlemmer til gallerierne.

Efter landsstyrets forslag valgtes som *reisefordelingskomite* *John Aae*, *Uttrøndelagen*, *Magnus Karlson*, *Stavanger*, og *Johs. Borchgrevink*, *Elverum*, med *Arnesen* som komiteens sekretær. Der besluttedes ogsaa valgt en *redaktionskomite* bestaaende av *Lian*, *Alfr. Madsen*, *Eugene Olaussen*, *P. Moe-Johansen* og *formanden*. Til medlemmer av *valgkomiteen* valgtes *Elias Volan*, *Kristiania*, *Chr. H. Knudsen*, *Kristiania*, *fru Sæther*, *Hamar*, *Olav Steinnes*, *Bratsberg*, *Mads Baarud*, *Ringerike*, *Aamodt-Mindrebo*, *Kristiansand*, *Olsen-Hagen*, *Stavanger*, *I.*

B. Aase, *Bergen*, *Olav Oksvik*, *Romsdal*, *Jørgen Dahll*, *Trondhjem* og *Harald Langhelle*, *Salten*.

Dermed var landsmøtet konstituert.

Der deltok følgende valgte representanter:

Østfold fylke.

Idde og Marker kredsparti: *P. Thorsvik*.

Tune kreds arbeiderparti: *Hans H. Bjerkholdt*.

Glemminge kredsparti: *Johs. O. Øby*, *Karl A. Johannsen*, *Karl Andreassen*.

Rygge kredsparti: *Nils Vik*, *Harald Larsen*, *Oscar Kallum*.

Eidsberg kredsparti: *Sverre Hjertholm*, *Kristian Henriksen*.

Akershus fylke.

Akers kredsparti: *Carl Bonnevie*, *Harald Halvorsen*, *Helga Ramstad*, *Michael Puntervold*, *Hans Amundsen*.

Bærum og Follo kredsparti: *L. Gulbriandsen*, *A. Berntsen*, *A. Jensen*.

Nedre Romerikes kredsparti:
Asbjørn Dørumsgaard,, L. Aslaksrud.

Mellem-Romerikes kredsparti:
K. M. Nordlanger, Johan Gulldal, Harald Trondsen, Adolf Møllerstad.

Øvre Romerikes kredsparti:
Th. Fraurud, L. Pedersen.

Hedemark fylke.

Vinger og Odalens kredsparti:
Anders Kolstad, Ivar Færder, Karl Thonander, Karl Østlie.

Solør kredsparti: Botolf Haug, Ole Ruud, Anne Hauger.

Søndre Hedemarkens kredsparti: Karen Hoberg, Oskar Nilsen, L. Julseth, Kristiansen.

Nordre Hedemarkens kredsparti: Johan Havik, Bernhard Larsen.

Søndre Østerdalens kredsparti:
Olav Sæther, Johs. Borchgrevink, Karl Norstrøm.

Nordre Østerdalens kredsparti:
H. Haukaas, Ole Haugen.

Opland fylke.

Søndre Gudbrandsdalens kredsparti: Hans Vørhaug, Stensrud.

Totens kredsparti: C. A. Madson, A. Andersen, P. Lundby.

Hadelands kredsparti: Halvdan Fjell, Einar Korslund, Thorvald Ulsnæs, Anders Hansen.

Valdres kredsparti: Sigurd Nygaard.

Buskerud fylke.

Ringerikes kredsparti: Mads Baarud, Andreas Eriksen, Johan Ingebriktsen.

Numedal kredsparti: Eugene Olaussen, Oscar Engnæs, Hans Asmyhr, Bardon Pedersen.

Buskerud kredsparti: P. Olsen Sylling, O. Gulldbrandsen, Ingvald Olsen, Joh. Leira, Hans J. Sverre, H. Sorteberg.

Hallingdal kredsparti: Kr. Eide.

Vestfold fylke.

Skoger kredsparti: Magnus Johansen, Olaves Nøkleby.

Jarlsberg kredsparti: Amandus Lundberg.

Brunla kredsparti: Emil Zakariassen.

Telemark fylke.

Øst-Telemarkens kredsparti: O. Steinnes, I. Andersen, Josefsen, H. Storhaug.

Gjerpens kredsparti: Halvor Saamundsen, Karl Lindskog.

Bamble kredsparti: O. Lundtveit.

Aust-Agder fylke.

Nedenes amtsparti: O. H. Maurstad, Søren Sørensen, Oskar Endresen, Osvald Jansen.

Såtersdalens kredsparti: Tarald Harstad.

Vest-Agder fylke.

Mandalens kredsparti: A. T. Askedall, Sigfried Olsson.

Oddernes kredsparti: Salve O. Hagen.

Rogalands fylke.

Jæderens kredsparti: D. S. Langholm, T. Oftedal.

Dalenes kredsparti: Casper Carlsen.

Ryfylke kredsparti: Jørgen Ringereide.

Skaare arbeiderforening: Sakarias Skeiseide.

Hordalands fylke.

Hardanger kredsparti: Edvard Jørstad, Bjarne Takla, K. J. Andresen.

Voss kredsparti: Alfred Angelskaar, Nils Balstad.

Midthordlands kredsparti: Karl Bøthun.

Sogn og Fjordane fylke.

Indre Sogns kredsparti: J. A. Skjelfjord.

Kinn soc. dem. arb.- og fiskerforening: Anders Lothe.

Møre og Rauma fylke.

Indre Søndmøre kredsparti: Lauritz Halse.

Møre og Rauma kredsparti: Ollav Oksvik.

Romsdals kredsparti: Per Dahl, Schrøder-Nilsen.

Indre Nordmøre kredsparti: Ingv. Moen, Lars Øije.

Ytre Nordmøre kredsparti: Ingebretth Kvendseth.

Sør-Trøndelag fylke.

Utttrøndelagens arbeiderparti: John Aae, Nic. Eggen, Martin Foss, M. Svebstad, Olav Kregnes, Olaf E. Hofstad, Jens Galaaen, G. Haugen, Haakon Hoff, Carl Schjetnan, Fr. Lunde, Esten Nesbak.

Nord-Trøndelag fylke.

Indtrøndelag arbeiderparti: John Aalberg, Alb. Moen, Paul Holthe, Arnt Mathisen, K. A. Jensen, O. J. Wikan.

Namdalens kredsparti: Helge Guntvedt, Wilhelm Jacobsen, Prestvik.

Nordlands fylke.

Nordre Helgelands kredsparti: Knut Alsgaard, John Halden, M. Michalsen.

Søndre Saltens kredsparti: Lars Næss, M. Meisfjord, Harald Langhelle, Johan Nordvik, M. Limstrand.

Lofoten kredsparti: Waldemar Haug.

Vesteraalens kredsparti: J. Gavlen.

Troms fylke.

Trondenes nye kredsparti: Sigurd Simensen, Karl Nilsen.

Senjen nye kredsparti: J. Rørslet.

Finmark fylke.

Østfinmarkens kredsparti: Martin Aune.

Byerne.

Fredrikshald: J. Nygaard, O. Strøm.

Sarpsborg: Sigurd Sørensen, Ole Haraldstad, N. Gjerset, O. Torp.

Fredrikstad: P. Moe-Johansen, S. Rikheim, Joh. L. Johansen, Arthiur Olsen.

Moss: Hans Ingebretsen, Hans Loftstad.

Drøbak: Carl Simensen, Aug. Bonsak.

Kristiania: Chr. H. Knudsen, Kyrre Grepp, Kr. Aamodt, Mathias Fredsti, Albert Raaen, Olaf Thorsen, Thorvald Thorstensen, Augusta Aasen, Sven Svenson, Lars Sæther, Aug. Ebbel, Johannes Karlsen, N. Hermansen, H. Braathen, H. Dahlstrøm, Hans Aas, Øistein Marthinsen, Fredrik Didrichsen, Hilmar Olsen, Borger Johansen, Kristian Folvell, L. Grindheim, A. Andresen, A. Madsen, Oscar Nilsen, Knut Eng, Hilda Aslesen, Paul Danielsen, Hans Erichsen, Edward Mørk, Alf Hansen, Oscar Ottersen, Karl M. Gullichsen, Anders Øie, S. Strandahl, Harry Nilssen, Petter Andersen, Pontus Karlsen, Johan Strand, Marius Berg, Aksel Amundsen, O. J. Nøkleby, Hans

Kleppeste, Caroline Pettersen, Oskar Olsen, Johan Schwingel, Frithjof Andersen, Martha Tynæs, Gunhild Ziener, Wilh. Olsen, Ole Sodstad, Anton Andersen, O. Stensrud, Kristian Ask, C. L. Johansen, Olaf Haugen, Søren Hagen, Einar Nagel, Einar Gerhardsen, Oskar Karlsen, Harry Kristensen, Gustav Strøm, Adolf Schou, Aug. Kjølstad, E. E. Rudlang, Knut Hagen, Halvdan Johnsen, Karl E. Bjurstrøm, Ingvald Larsen, Torgeir Wahl, August Christensen, Jens Nøttestad, Viktor Norbæck, Amandus Holthe, Dagfin Davidsen, Ingv. Engebretsen, A. Malm, Chr. Mørch, Edvard Bull, Jørgen Hansen, Sigurd Øst Dahl, Karl Kristiansen, Haakon Myran, Harald Lein, Josef Bergman, Kasper Nyborg, O. M. Stenvik, S. T. Johannesen, Gabriel Ollausen, Thv. Hansen, Tollefsen, K. M. Gundersen.

Kongsvinger: Waldemar Carl-
sen.

Hamar: Martha Sæthre, Ole Mæhlum.

Lillehammer: Anton Andreas-
sen, Lars Bakke.

Gjøvik: Niels Ødegaard, Knut
Stubberud, Ole Olsen.

Hønefoss: C. S. Bentzen.

Kongsberg: Kristian Paulsen.

Drammen: Wilh. Tybring,
Lorang Larsen, Olav Pedersen,
Hjalmar Waage, Ths. Simensen,
Andreas Narvesen.

Holmestrand: Anders Kristen-
sen.

Horten: Hans Paulsen, G. E.
Andersen, I. Thorsæt, Hans Larsen

Tønsberg: Aksel Svendsen, An-
ton Jenssen, Johan Ødegard,
Paul H. Pedersen, Ole Holm.

Sandefjord og Sandeherred:
Johan Mathiassen Mo, A. Eines,
Edv. Bernhardsen.

Larvik: Andreas Hanssen, Lud-
vig Larsen.

Porsgrund: Arthur Andersen.

Brevik: Kristian Hansen.

Skien: Johan Pedersen, Mar-
tinus Karlsen.

Notodden: Erik Haugen.

Kristiansand: Ola Solberg,
Olav Brunvand, J. Aamodt-Min-
dnebo, Sv. Svendsen.

Stavanger: Walfred Ander-
sen, B. Olsen-Hagen, Otto Lühn,
A. Egede-Nissen, Johs. Johnsen,
Elias Gabrielsen, C. Strøm, Johan
Gjøstein, Magnus Karlson, Chr.
Aunevik, Gudm. Pedersen.

Haugesund: Tørres Skogland,
Edv. Jensen, Ivar Røisum, Kri-
stoffer Sandvik.

Bergen: J. B. Aase, Hans Heg-
land, Anton Talkvam, Lars O. Aa-
sen, Einar N. Henriksen, Peder
Bernstrøm, Thure Johansen, H.
Sjurseth, Robert Nilsen, Sigurd
Nagel, Sverre Krogh, Daniel Vat-
ne, P. Furubotten, Johan Gud-
mundsen, G. Øvsthus, Johan Jør-
gensen, Carl J. Hansen, S. Tjøn-
neland, Eugen Friis, Gustav
Myhrstad.

Aalesund: Anton Alvestad,
Hans Roth-Hansen.

Kristiansund: Sigurd Forbord,
Ingvald Jacobsen, B. M. Roe.

Molde: O. Nilsen.

Trondhjem: K. Tømmeraas,
G. Eliassen, Alfred Madsen, K.
O. Thornæs, Martin Strømmen,
Harald Berg, Anna Sundby, Hj.
Dyren Dahl, Genh. Hammer, Anton
Kølva, Johs. Sylow, B. Flønes,
Martin Tranmæl, Halvard Olsen,
E. Volan, Jac. Friis, Jørgen Dahl.

Bodø: Erling Torkildsen, Hen-
rik Johnsen Hjartøy.

Narvik: Aksel Jørgensen,
Johs. Andreassen.

Tromsø: Erik Vangberg, Jean-
nette Olsen.

Hammerfest: Oscar Josefsen.

Den politiske situation.

Idet *Lian* overtok dirigentpladsen, gik man straks efter møtets konstituering over til dagsordenens første sak, *den politiske situation*, som indledes af parti-sekretæren med en redegjørelse for landsstyrets forslag til beslutning i taktikspørgsmaalet.

Som bekjendt var der ved afgivelsen av indstillingen tat forbehold av etpar av styrets medlemmer — for *Lians* vedkommende i form av et dissenterende votum, som mundet ut i forslaget om en utredning av spørgsmaalet om raadsforfatningen. Utredningen skulde forelægges næste landsmøte. —

I det senere møte av landsstyret hadde man arbeidet sig sammen til enighet om et forslag til taktikbeslutning saaledes at punktet om raadsforfatningen fikk følgende ordlyd:

«De nuværende samfundsorganer maa ansees for uskikket til at løse de opgaver, som vil melde sig i et socialistisk samfund. Det sociale demokrati forutsætter en samfundsforfatning, som utelukker utbytningen og lægger hele den politiske og økonomiske magt i det arbeidende folks hænder.

Landsmøtet finder det derfor nødvendig at forslaget om en socialistisk samfundsforfatning bygget paa arbeider-, bonde- og fiskerraad underkastes en nærmere utredning av den socialiseringskomiteet som landsstyret og sekretariatet har nedsat. Denne utredning forelægges med indstilling fra landsstyret for næste lands-

møte, som blir at avholde senest i paasken 1920.»

Hermed bortfaldt de dissenser, som tidligere var optat.

Sekretær *Tranmæl* uttalte i sit indledningsforedrag væsentlig følgende:

Det forslag, som foreligger til landsmøtets avgjørelse, er ikke et taktisk forslag alene; det gaar langt videre, idet det berører de principielle betraktningssmaater, som gjør sig gjældende inden vor bevægelse. Det er ut fra de *bærende principper*, at forslaget maa sees. Og vi maa, for at forstaa dets betydning og rækkevidde, se det ut fra sin historiske sammenhæng. Det blir derfor nødvendig at fastslaa de hovedtræk, som knytter sig til forslaget.

Før det nuværende samfund er parlamentarismen en naturlig politisk uttryksform. Men allerede nu, indenfor det gamle samfunds ramme, ser vi spiren til nydannelser. Der trær frem ganske skarpe konturer av den fremtidige samfundsform. Borgerskabet er begyndt at danne sine egne økonomiske organisationer utenfor parlamentet, hvor magttyngden ligger. I kraft av den stilling, det derved har skaffet sig, utøver det ogsaa den politiske magt. Men overfor denne utvikling har arbeiderklassen ikke kunnet staa likegyldig. Den maa møte sine motstandere, overat hvor de optrær, paa arbejdspladsen som i samfundslivet. Hvor vi møter dem i de parlamentariske forsamlinger sætter vi alt ind paa at svække deres stilling og styrke de socialistiske krav. Samtidig gjælder det om at underbygge vore organisationer for

at trykket skal faa den tyngde, som er nødvendig. Ti det er der vi har den reelle magt.

Derfor er de rent økonomiske spørsmål kommet sterkere og sterkere i forgrunden. Vi har grepet ind for at faa kontrol over visse virksomheter, men vi er klar over, at det er ikke paa den maate, at sosialiseringprocessen kan fuldhvendes. Arbeidet maa tagges op nedenfra, hvis kapitalistklassen skal kunne berøves sin magtstilling. Men dermed utvides samtidig rammen for vore økonomiske sammenslutninger. Og det har bragt arbeiderbevægelsen ind paa den linje at begynde med bedriftskontrol som indledning til den almindelige sosialisering, hvorved der etableres samarbeide mellem dem, som utfører det værdiskapende arbejde. I like grad som magten saaledes flyttes over til det produktive element, sprennes det kapitalistiske samfunns ramme, og arbeiderklassen dygtiggjøres for sin historiske opgave.

Der er i den nærmeste fremtid bebudet forslag fra den departementale arbeiderkommission i spørsmålet om arbeiderkontrol. Et «industriparlament» stilles i utsigt. Man er allerede i fuld gang med forberedelsen av de nyånnelser, som skulde tilsvare det nye behov. Men to parlamenter kan ikke i længden bestaa ved siden av hinanden. Et av dem maa vike pladsen. Kan der da være nogen tvil om, hvilken av de to institutioner har fremtiden for sig? Det saakaldte industriparlament, som bebudes til høsten, vil sikkert ikke kunne tilfredsstille os. Men vi skal være med paa systemets utformning. Paa grundlag av de organer, som vi straks skal

ta fat paa at danne og gi vort indhold, og som maa videre utbygges ved opprettelsen av industriraad for hver industri og videre et stort økonomisk raad, kan vi straks begynde, inden rammen av det bestaaende, at forberede den nye tid.

— Men her kommer, som det synes, det egentlige skille frem. Det er, sier enkelte, ikke nødvendig at gi raadene en politisk indflydelse.

Vi skal se den sandhet i øinene, at naar det kapitalistiske samfund falder, da falder ogsaa den gamle parlamentarisme. Og ser vi forholdet fra det synspunkt blir arbeiderraadstanken en naturlig utvikling av bedriftsraadstanken. Det lar sig overhodet ikke gjøre at sette noget skille her.

Under diskussionen om de 8 punkter viste det sig at være almindelig tilslutning ute i landet for raadsideen, likesom det samme kom tydelig tilsyne under behandlingen ute i foreningerne av landsmøtets dagsorden. Det viser, at den socialistiske samfundsopfatning forståes av arbeiderne. Ja, det kan idag fastslaaes, at den norske arbeiderklasse gjennom den meningsutveksling, som er ført, allerede har godkjendt raadsideen.

Tilbake staar da systemets praktiske utformning. Der er reist ønske om en nærmere utredning av saken, og Lian har gjennom sin dissens i landstyret slaat paa en utsættelse for at gi anledning dertil. Forutsættningen var da, at resultatet skulde forelægges partiets landsmøte om to aar. Som det vil fremgaa av tillægsindstillingen er landstyret blit enig om at foreslaa en

saadan utredning, men under den forutsætning at saken kommer op til endelig avgjørelse næste påske. Under denne forutsætning fandt styret enstemmig at burde overlate den nærmere utformning til den nedsatte sosialiseringss-komite, som straks tar fat paa sit arbeide. I virkeligheten betyr dette ingen utsættelse, idet man bare gir komiteen og styret den nødvendige tid til at kunne utarbeide detaljerne i den nye arbeiderforfatning gjennom et forslag, som kan foreligge for det kommende landsmøte i 1920.

Det som da foreligger for dette landsmøte er at uttale sig om den taktik, som blir at følge i partiets kamp. Det foreslaes her i første række, at masseaktionen — i dens forskjellige former — fastslaaes som det avgjørende middel. Det har vist sig under de kampe, som har været ført rundt om i landene, at masseaktionen har været det naturlige irkemiddel for arbeiderne; det er tilfældet ikke bare i Rusland og Tyskland, men ogsaa i England, Frankrike, Italien, Schweiz og praktisk talt overalt. Ogsaa her i landet vil arbeiderne maatte ty til den utenomparlamentariske aktion for gjennomførelsen av sine krav. Og ogsaa herom staar landsstyret enig.

Dette standpunkt hindrer ikke, at vi kan delta i de parlamentariske forsamlinger, saa længe det er noget at utføre der til gagn for vor klasse. Naar vi kjemper gjennom parlamentet for vort socialistiske grundsyn vil vor optræden der kunne supplere den aktion utenfor parlamentet, som arbeiderne ser sig nødt til at føre. Som det uttrykkes i landsstyrets forslag: I sin parla-

mentariske virksomhet søker partiet at klargjøre de socialistiske synsmaater, at svække kapitalistklassens politiske magt, at støtte og fremme arbeidernes revolusionære kamp og den sociale nydannelse. — Dette er, hvad landsstyret mener bør gjøres, og det i større utstrækning end før. Ved at støtte de nydannelser, som har betydning for os, vil en maaltbevisst gruppe kunne yde virkelig praktisk arbeide. Dette er ikke at demonstrere, men at staa vakt om arbeiderklassens bedste interesser.

I denne forbindelse bør det understrekes, at samarbeide — eller forhandling om samarbeide — med de borgerlige partier i regjeringsspørsmålet selvsagt ikke maa finde sted. I andre land har denslags samrøre ført til spaltning av socialdemokratiet og virket til at ødelægge hvad der engang er bygget op. Vi maa herhjemme undgaa at komme op i slike tilstande. Der har av endei medlemmer av stortingsgruppen været drevet et maskepi med den sittende regjering, med Gunnar Krudsen, Ihlen og Peer-sen, som absolut ikke tjener partiet til ære. Neppe nogen borgerlige politikere har lagt mere skumle planer mot arbeiderklassen end disse. Derfor maa der markeres et greit skille. Skal vore partimedlemmer være regjeringsagenter faar de finde sig en anden platform, et andet parti. (Bifald.)

Ut fra dette synspunkt er det naturlig, at partiet «holder sig adgangen aapen til at proklamere valgstreik og stortingsmandstreik for at slaa tilbake eventuelle angrep paa erhvervede rettigheter eller for at vinde nye.» Der

kan opstaa situationer, hvor det vil være nødvendig for vore repræsentanter at forlate stortinget, og hvor vi vil staa sterkere ved det. Parlamentarisk obstruktion er i og for sig intet nyt; den er anvendt av borgerlige partier i andre land, og det er oplagt, at kan noget vindes for os ved at gaa den samme vei, da gjør vi let.

Det, som er kommet ind som nyt, er da det, at de nuværende samfundsorganer — som det uttales i indstillingen — har vist sig uskikket til at løse de opgaver, som vil melde sig i et socialistisk samfund. Her er gjort en forandring fra det oprindelige forslag, hvor det i punkt 4 het: «Det sociale demokrati forutsætter en samfundsopfatning, som lægger hele den politiske magt i det arbeidende folks hænder gjennem arbeider-, bonde- og fiskerraad.» Dette avsnit utgaar, forsaavidt det gjælder at ta standpunkt idag, og istedet indsættes følgende pasus: *De nuværende samfundsorganer maa ansees for uskikket til at løse de opgaver, som vil melde sig i et socialistisk samfund. Det sociale demokrati forutsætter en samfundsordning, som utelukker utbytningen og lægger hele den politiske og økonomiske magt i det arbeidende folks hænder.* Gjennem denne bestemte avstandtagen fra det borgerlige demokrati — en avstandtagen som bl. a. er gjort nødvendig ved visse partifællers optræden — er der tat stilling til en *arbeiderforfatning, som bygger paa organisationen.* Vi enes her om de store linjer. Imens blir spørsmålet om formerne for repræsentationen og et detaljspørsmål som stemmeretsordningen etc. undergit videre behandling av komiteen. Jeg tror, at de, som

er interessert i raadstanken, med fordel vil kunne anvende den mellemliggende tid; vi vinder derved de erfaringer, som kan være nyttige at ha, og det hele vil staa klarere for os, naar spørsmålet siden skal optages i hele sin bredde.

Endelig vil partiet støtte *soldatraadene*, «for derved at hindre militærmagtens anvendelse mot arbeiderklassen og for at fremtvinge militarismens avvikling.» Det er ogsaa en sak, som der har staaet strid om, men hvorom der nu heldigvis hersker enighet. Ogsaa her kommer masseaksjonen til anvendelse, i første række ved det tryk, som kan øves av de menige selv, støttet av de øvrige organisationer. Et vældig arbeide kan utføres for at utbrede den antimilitære opfatning blandt de vernepligtige paa moerne og derigjennem naa frem til at muliggjøre en avvikling av hele det militære stel. Soldatforeningerne vil mægtig kunne trygge om vore fremgangslinjer, og der bør derfor gjøres alt, for at deres virksomhet kan evne at sætte spor efter sig. Der maa nok ventes motstand mot kravet om deres anerkjendelse fra befalets side, men her maa vi komme dem til hjælp med de organisationsmæssige midler, vi raader over, og verge og verne om dem vi har paa moerne. Der findes ikke idag en organisert arbeider, som er bevæbnet. Endda driver borgerklassen en fanatisk agitation og laver hvite garder. Det kan tvinge os til at ta op det samme spørsmål. Men selv om arbeiderklassen skulde bli nødt til at danne røde garder vil ogsaa dette tjene til at understreke netop vor *antimilitarisme.*

I denne forbindelse kan jeg ikke undlate at uttale min forbau-

selse over den holdning, som visse partifæller har inntatt overfor partiets antimilitære kamp. Vi har set de røieste provokatoriske indlæg fra dem i borgerpressen. Der er folk paa den hyperparlamentariske fløi, som taler om at «føre blod ind i klassekampen». (Fy!) Og dog er det den politik, som disse folk hæver til skyerne, som har ført til masse mordet paa tusener av vore kamerater. Hadde socialdemokratiet i Tyskland i steden for at vise undfaldenhet sørgt for at ha de fornødne *aktionsmidler* bak, vilde man kanskje ha undgaat den katastrofe, som har kostet 20 millioner mennaskers liv paa slagmarkerne. Det er en bitter erfaring, vi høster herav. Det burde lære disse partifæller at forstaa, at de gjør sig skyldig i en *forbrydelse* mot arbeiderklassen, naar de motarbeider den direkte aksjon og dannelsen av soldatraad.

Det er et hyppig brukt skræmsel fra samme hold, at det at anvende masseaksjon fører til *diktaturet*. Men vi ser, at overalt hvor der kjæmpes om samfundsmagten kommer diktaturet i forgrunden. Marx og Engels forutsa allerede for 70 aar siden, at diktaturet maatte komme. Og det er klart, at det i en overgangstid kan gjøres nødvendig ved de andres optræden. Vinder arbeiderne magten gjennom en generalstreik, gir de den ikke fra sig dagen efter. Og de vil snart finde, at diktaturet faar sin sanktion gjennom massetilslutningen fra arbeidernes store flertal. Snakket om «mindretalsdiktatur» hører hjemme i den borgerlige presse og burde ikke brukes — eller misbrukes — av vore egne, som derved bare gir vor klasses fiender vaaben ihænde.

I indstillingen uttaler partiet sig for en samfundsforfatning, som hviler paa arbeidet. Hvad man end mener om kampen hen imot dette maal, maa arbeiderklassen idag gjøre sig fortrolig med, at revolutionen og diktaturet er en uomgjængelig nødvendighet.

Men kan det saa — indvendes der — være nogen mening i at fortsætte vor deltagelse i valg, naar vi fastholder nødvendigheten av revolutionen og diktaturet?

Vi skal være klar over, at det er ingen *let* sak at vinde frem til flertallet under de forhold, som vi er undergit. Vi beherskes av kapitalistklassens økonomiske diktatur, som atter støttes av det militære. Men *om* vi fik et stortingsflertal, maa man spørre sig selv: realiserer vi derigjennem vort program i sin fulde utstrækning? Hertil maa svares: *nei!* Selv om en forfatningsmessig revolution kunde tænkes, blev vi allikevel hængende paa toppen av det gamle. Og saa vilde skuffelsen melde sig. Er det da ikke rigtigere at si til arbeiderklassen, at frigjørelsen maa bli dens *eget* verk, i kraft av dens egen deltagelse, ikke ved valgte repræsentanter — og allermindst gjennom de gamle institutioner?

Den gamle retnings mænd har sendt ut en erklæring eller et «manifest», hvori de søker at skape et motsætningsforhold her. De taler om ulogisk *ræsonnement*. Om det utsendte manifest kan det bare sies, at det er likesaa ide- og indholdsløst som *Buens* parlamentarisme og likesaa principløst og holdningsløst som den *Puntervoldske* propaganda. (Bifald.) Det er intet mindre end noget

pjat. Og de folk truer nu med at forlate partiet, truer selv gjennem borgerpressen med at sprænge partiet!

Gjennem «Smaalenenes Social-Demokrat» er den idé kommet til orde, at der kunde dannes egne vælgerforeninger av disse partifæller paa grundlag av partiets principielle program, som de nu har gravet frem. Det var kanskje ikke for tidlig, om de tok sig fore at studere dette program litt nøiere, kanskje de kunde lære nok av det til at tænke socialistisk. Det er selvsagt, at de, som befatter sig med slike planer, derved sætter sig selv utenfor partiet. Ti man maa dog av medlemmerne kræve respekt for partiet i dets praktiske virksomhet. Det vilde være et forræderi mot partiet, om nogen gav sig av med slikt, og det vilde virke ødelæggende. Derfor foreslaar landestyret en tilføielse til taktikbestemmelsene, hvori det erklæres, at *partimedlemmer, som danner særlige vælgerforeninger, som ved valgene opererer paa egen platform, sætter sig selv utenfor partiet.*

Til slutning vil jeg ha sagt: Ser vi os omkring møter vi overalt de revolutionære strømninger. Der har været op- og nedgangstider; optimisme og pessimisme har vekslet. Men trods alt vokser bevegelsen frem igjen med den kraft, som ligger i en revolutionær socialistisk organisation. Revolutionen holder paa at arbeide sig vstover og vstover; den *omringer* os faktisk i dette øieblik. Skulde saa vi bli sittende her igjen? Nei! Det er nødvendig at holde sig parat til at møte den nye tid. Og skulde det *trække ut* med den store avgjørelse er det allikvel nødvendig, at vi nu begyn-

der at *bygge paa egen grund*. Skal vi her kunne stille en sterk og enig front mot vore motstandere og undgaa den kløvning, som har været arbeiderbevægelsens ulykke f. eks. i Tyskland, kan det *kun* ske ved i tide at gjøre sig klar over fremgangslinjene. Evner ikke endel partifæller at følge med her kan det beklages, men vi kan ikke stanse op paa veien av den grund. Hensynet til arbeiderklassens livsinteresser maa staa over hensynet til de enkelte. I store træk, i sit gjennomførte syn, viser landstyrets forslag her den vei som maa følges; det falder sammen med aktualitetens krav idag. Jeg vil derfor anbefale landsmøtet at slutte sig om det forslag saa sterkt og kraftig som mulig.

Talen mottoges med sterkt bifald.

Dirigenten: Der foreligger i forbindelse med denne sak forskjellige forslag. Et forslag fra Akers arbeiderparti og et fra ingeniør *Haavard Langseth*, oversendt gjennem Øvre Romerikes kredsparti, vil findes i den trykte dagsorden. Endvidere foreligger landstyrets ændrede indstilling, trykt i den utlagte tillægsindstilling. Paa dennes side 2 findes et forslag om valgkravet, valg- og stortingsmandsstreik. Jeg gaar ut fra, at man i debatten vil ha anledning til at komme ind paa *samtlig* disse ting, som ogsaa er berørt av indlederen i hans foredrag. Der vil dog ved voteringen bli gaaet frem paa den maate, at der stemmes særskilt over de forskjellige punkter.

Der er kommet et nyt forslag, fremsat av Akers arbeiderparti, ved formanden hr. *Bonnevie*. Det er av følgende indhold:

«Det norske arbeiderpartis tak-

tik maa gi klart og utvetydig uttryk for, at partiet med hele sin tyngde vil delta i det praktiskeparlamentariske arbeide, og at partiet for at sikre gjennomførelsen av socialismen fremdeles tilstræber paa overbevisningens vei at vinde flertal inden folket for partiets program og socialdemokratiets synsmaater. I henhold hertil uttaler landsmøtet:

Det norske arbeiderpartis oppgave er at bekjempe enhver form for privatkapitalistisk utbytning og virke for arbeiderklassens økonomiske og sociale frigjørelse. Dette maal kan bare naaes ved socialdemokratiets erobring av den politiske og økonomiske magt. Arbeiderpartiet maa herunder som tidligere forbeholde sig retten til om fornødent at anvende revolutionær masseaktion.

I sin parlamentariske virksomhet vil partiet støtte det arbeidende og forbrukende folks fællesinteresser, fjerne enhver forfatningsmæssig eller lovmæssig støtte for utbytning og spekulation og klargjøre de socialistiske synsmaater. Under den ekstraordinære tilstand med gjæring og revolutioner, som Europa befinner sig i efter verdenskrigen, vil partiet saavel under valgkampen som i stortinget sterkt fremhæve, at tiden nu er inde till militarismens avskaffelse, og videre at social fred nu kan og maa skapes ved indrømmelser ovenfor de socialistiske krav, derunder ogsaa at arbeiderne faar del i bedrifternes ledelse.»

Videre referertes følgende forslag, undertegnet av *Sven Svensson*, *Robert Nilsen* og *C. Strøm*:

«Det norske arbeiderpartis oppgave er at virke for arbeiderklassens økonomiske og sociale frigjørelse. Dette maal kan alene naaes ved arbeiderklassens erobring

av den økonomiske og politiske magt.

Idet partiet peker paa de gjennem generationens kampe vundne erfaringer, anser det masseaktion reist av arbeiderne i solidarisk sammenslutning som det eneste middel hvorved arbeiderne kan erobre samfundsmagten og gjennemføre socialismen.

Partiet mener at tiden nu er inde til at træffe alle forberedelser til den uundgaaelige kamp med de privilegerte klasser. Det støtter derfor soldatraadene i deres arbeide for at forhindre militærmagtens anvendelse mot arbeiderklassen og for at gjøre verneplikten til et vaaben i arbeiderklassens haand.

Det sociale demokrati forutsætter en samfundsforfatning som lægger hele den politiske magt i det arbeidende folks hænder gjennem arbeider-, bonde- og fisker-raad.»

Det besluttedes at fortsætte forhandlingerne over middag, idet der toges pause fra kl. 1/21 til 3.

M. Puntervold anmodet de repræsentanter, som var uenig i landsstyrets indstilling om at samles til et gruppemøte for at drøfte stillingen.

Diskussionen.

I eftermiddagsmøtet indtok *Egede Nissen* dirigentpladsen.

Han refererte et indløpet hilsmingstelegram fra Aalesund.

C. Strøm (Stavanger):

I Stavanger førtes en sterk kamp om valget av repræsentanter til landsmøtet. Vi, som valgtes av flertallet, valgtes fuldt og helt paa den daværende flertalsindstilling. Den er nu trukket tilbake av landsstyret. Men det nye for-

slag forekommer mig at gaa for langt til høire. Jeg har derfor været med paa at fremsætte et nyt forslag til taktikbeslutning. Vi fastholder raadssystemet og gaar til arbeidet paa det. Det er vel ingen, som tror, at det vil kunne foregribe «utredningen» paa nogen maate, om vi træffer avgjørelsen her idag. Vi maa ikke gjøre som Internationalen, som ventet i tre aar til kongressen i Wien. Selv *et* aar kan være længe nok, saa raskt som udviklingen nu gaar. Vi vet, at der forestaar en haard kamp mellem samfundsklasserne. Denne kamp kan bringe os op i en akut situation, før vi evner at gennemføre den udvikling av militærvæsenet, som vi alle arbejder mot. Derfor maa midlerne skjæres, og det maa ske uten ophold.

Reinert Torgeirson:

Jeg var forhindret fra at delta i landsstyrets sidste møte og er ikke blit bekjendt med den ændrede indstilling, før den forelaa her. Den har forbauset og bedrøvet mig. Under den diskussion, som er ført, har det været den radikale fløis styrke, at den hadde en linje at forfegte — hvad de manglet paa den anden side. Det er ogsaa rigtig, som Tranmæl sier, at ved disse forhaandsdrøftelser er raadsiden blit knæsat av den norske arbeiderklasse. Derfor skulde vi ogsaa holde fast ved den. Det er et svakhetstegn at gaa tilbake nu. Vi kan ikke for den hellige partienighets skyld strække os saa langt. Selv Lians støtte kan kjøpes for dyrt. Under den nuværende situation, da alt er saa flytende, maa fremfor alt de rene linjer markeres, og jeg forbeholder mig adgang til at opta landsstyrets oprindelige forslag.

Sven Svensson (Kristiania):

Enhver tid kræver *sin* taktik. Det er mulig, at den parlamentariske linje har været den rigtige, indtil verdenskrigen kom og de store omveltninger som fulgte derav. Men vi staar ved et tidsskille nu, hvor arbeiderne gaar til *direkte kamp* mot de besiddende klasser. I denne kamp maa arbeiderne ha ret til at benytte ethvert middel som kan føre frem, og vi har derfor i det fremlagte forslag pekt paa, at ogsaa vernepligtshæren maa bli et vaaben i arbeiderklassens haand — selv om dette ikke er git bestemt uttryk i programmet for soldatraadene.

C. Bonnevie (Aker):

To grundsyn gjør sig nu gjældende inden partiet, og det tjener til intet at søke at forlike dem, der hvor dette ikke er mulig. Man skal derfor ogsaa vogte sig for de sterke uttryk overfor anderledes tænkende.

Vi som har en opfatning i strid med flertallets forkaster ikke masseaktionen.

Mit syn paa masseaktionen er dette, at jeg ingen fordømmelse har overfor dem, som gik til revolution ute i Europa. Forholdene der har ligget slik an, at omveltninger var nødvendige og ønskelige. Jeg mener ogsaa, at om de tyske socialister hadde erklært militærstreik overfor indmarsjen i Belgien, hadde det været fuldt paa sin plads.

Hvad forholdene her hjemme angaar, har jeg sympati for den slags vernepligtsstreik som vælger at fylde fængslerne fremfor at gjøre militærtjeneste. En saadan direkte aktion vil kunne gjøre indtryk og bidra til ophævelse av vernepligtslovene. Men jeg har

ingen tro paa eller sympati for at de vernepligtige med magt skal fremme arbeiderklassens krav.

Paa den anden side mener jeg, vi for samarbeidets skyld kunde la være at komme nærmere ind paa den direkte aktion i taktikkbeslutningen. Valgaktionen blir ikke mere revolutionær om vi sætter en revolutionær etikette paa den, og vi som lægger hovedvegten paa det parlamentariske arbejde kan ikke hindre den anden fløi i at gaa til direkte aktion. Gaar partiets venstre fløi til aktion, skal nok jeg ta standpunkt. Jeg ønsker hverken at støtte nogen aktion mot stortinget eller nogen aktion til vern om det kapitalistiske system. Men mens jeg mener tiden nu er inde til en aktivistisk parlamentarisk aktion og til indrømmelser fra det borgerlige samfunds side, og mens sosialisterne ute i Europa gaar til direkte aktion, har wort partis venstre fløi valgt en tredje utvei, nemlig en langsiktig agitation for direkte aktion; og mot de skadelige følger av denne agitation er det vi maa verne os.

Den parlamentariske aktion kan ha været svakt drevet, men den linje staa for os dog som den sterkeste trods alt, og jeg mener, at forholdene nu skulde ligge godt tilrette for en samling om den. Jeg tror, at det skulde lykkes os gjennom stortinget at drive igjennem, sak for sak, baade en retfærdig valgordning og avskaffelsen av militarismen og utbygningen. Saa den linje fortjener ingen husmandspilads inden vor bevægelse. Gi begge linjer frit rum, og jeg skal med glæde kunne fortsætte samarbeidet med de andre i partiet. Negter man os dette, har vi intet andet at gjøre end at følge vor overbevisning. I Akers-resolutionen ligger der

intet, som skulde staa i strid med, hvad dere paa venstre fløi ønsker at arbeide for. Men skulde andre forslag bli lagt til grund, maa vi forbeholde os at kræve visse nødvendige ændringer. At blande masseaktionen ind i valgene finder jeg saaledes ganske hensigtsløst, og jeg tar reservationer overfor punkterne i indstillingen om valgstreik og stortingsmandsstreik. Videre bør man ikke paa forhaand avskjære sig adgangen til at træde i samarbeide med andre borgerlige partigrupper; hvis man ved en parlamentarisk fællesoptræden f. eks. magtet at sprænge det nuværende regjeringsparti vilde det kunne tænkes at styrke vor politiske stilling i det hele, og det maatte da være en fordel.

Eug. Olausen:

Det spiller ingen avgjørende rolle, hvilke ord man sætter, naar man bare faar de principielle linjer klart frem. I saa henseende tror jeg, at mine kamerater paa venstre fløi kan være beroliget. Man bør ikke overdrive mistænksomheten heller. Det forslag, som er framsat her fra ytterste venstre, kan bare fremkalde glæde paa ét hold, nemlig hos ytterste *hoire*. — Jeg indrømmer, at politisk har der været hævdet en linje ogsaa paa den fløi. Men i og med den store katastrofe, som indvarslet verdensrevolutionen, faldt deres system i stumper. Troen paa en utjevning av klasse-motsetningerne gjennom parlamentarismen og fagorganisationens gradvise erobringer er opgit av arbeiderklassen. Rotløse, uten noget teoretisk grundlag at staa paa, lar derfor en stor del av vore partifæller paa høire fløi sin stilling bestemme av øieblikkets givne si-

tuation og intet andet. Hvad angaar stillingen herhjemme nu, set i forhold til den internationale situation, er det ganske vist saa, at situationen ikke er saa revolutionær akut som ved paasketider ifjor. Men derav kan man ikke slutte, at saa kritiske tilstande ikke kan indtræde naarsomhelst siden. Verdenshusholdningen gjen-nemløper en stadig opløsningsproces, og vi er avhængig av den. Derfor knytter vi vor politik til den *internationale revolutionære arbeiderklassens politik* i erkjendelse av, at proletariatets fælles interesser maa forsvares av os alle i forening. Landsstyrets forslag er i harmoni med dette syn, idet det baner vei for vor tilslutning til Moskva-Internationalen. Forslaget knæsætter i det hele saa store og vigtige principper, at jeg synes man maa kunne være tilfreds med det. Masseaktionen anerkjendes som det avgjørende middel, og samtidig reguleres partiets parlamentariske virksomhet, hvorved man avverger faren for en selvstendig optræden fra høiresocialisternes side. Betydningen av det sidste kan ikke maales høit nok. Samtidig er det av betydning ikke mindst nu, at vi beholder i partiet flest mulig av dem, som deler vort grundsyn. Det er *ikke* tilfældet med den gruppe, som repræsenteres av Bonnevie, Buen, Puntervold, Magnus Nilsen m. fl. De har slaat sig paa en praksis, som er absolut fordømmelig. Her er grundlaget for en samling fullstændig skutt tilside. Og hvor grundsynet skiller, der bør ogsaa veiene skilles.

Robert Nilsen (Bergen)
talte i tilslutning til Svensson og

Strøm. Partiet naatte nu stille sig paa et greit handlingens standpunkt. Men hertil krævedes ikke snak, men offervilje.

Otto Luhn

glædet sig over enstemmigheten hos landestyret, endskjønt det dog i første øieblik hadde gjort ham noget forbløffet. Det var selv-sagt, at en nærmere utredning av sovjetsystemet vilde ha været nødvendig, selv om landsmotet vedtok det gamle flertalsforslag. Talpekte paa den svake stilling, som partiet stod i med hensyn til kræfter til utformningen av bonde- og fiskerraad. Det nye forslag sa tydelig i beslutningen, at det norske arbeiderparti vilde ha lagt magten *direkte* i det arbeidende folks hænder. Og dermed var han tilfreds.

A. Buen:

Jeg er enig med Olausen i, at det kommer ikke an paa ordene, som brukes; det blir realitetene, det spørres efter. Man da skjønner jeg ikke, hvorfor saken skal tuelles ind i saa mange ord. Det synes, som om landestyret har faat betænkeligheter ved al den overvældende enstemmighet, som dets forslag har møtt. Og det kan jeg skjønne. Forslaget blev slukt saa hodekule av partiforeningerne, at tilslutningen formodentlig ikke var noget at bygge paa. Derimot kan jeg *ikke* skjønne, at *Lian* lar sit forslag falde efter den kommentar, han har git det. Ti denne kommentar fræmla andre synsmaater end dem, som ligger til grund for landstyrets enstemmige forslag. — Det er ikke let for mig at delta i denne debat. Jeg var i sin tid i Trondhjem med

paa at bygge den bro — eller sy den sæk — som forenet os der. Siden har jeg set, at det var ikke ut fra det samme *syn*, at dette blev gjort. Fra enkelte hold, ikke mindst av partiets presse, er der siden dengang drevet en beundringsværdig virksomhet for at undergrave parlamentarismen ved at undergrave voræ tillidsmænds arbeide. Nu forekommer stillingen mig at være den, at der er endel partifæller, som mener, at de flytter sig mer og mer til venstre, men som gaar i en sirkel og faktisk driver over til *høire*. Det sies om *os*, at vi staar tilhøire. Og det er *nok* for mange troskyldige mennesker. Vi kjender i vort parti agitationens hemmelighet. Men hvad er dog dette for slags diskussion partifæller imellem at stemple den eller den for «socialforræder!» Jeg har god samvit-tighet. Og det er nok for *mig*. — Den værste form for den ældste høirepolitikk ser vi et eksempel paa i «Soc.-Dem.»s negtelse av at gi Puntervold plads i bladet for hans artikler. Det er et farlig princip dette at ville undertrykke det frie ord. Jeg er ikke bekymret for, at vi gaar til venstre. Men hvad *jeg* ikke vil være med paa er at kjøre det hele i grøften. Tranmæl talte haanlig om Buens parlamentarisme, om «maskepi» og «regjeringsagenter». Men hvis den socialistiske kamp bestaar i det at *styrte regjeringer* kan man sandelig sende andre end *os* til tinget, og vi vil kunne finde os nyttigere arbeide paa anden plads. Forøvrig er det likesaa farlig at underkaste sig den ene regjering som den anden. Tranmæls diktatur er ikke det mindste bedre. — Dette er fra

min side en personlig bekjendelse. Jeg er endnu ikke færdig til at slaa vrak paa de gamle fremgangslinjer. Men det kunde hændes, at der vilde gaa en stund, inden jeg næste gang fik tale til partifællerne paa et landsmøte.

Torgeir Vraa:

Jeg vil bekjende, at jeg har søkt bedst mulig at følge med i min tid. Og jeg vil lægge til, at jeg har hat anledning til at følge spekulationens intriger, slik som de nu spilles, paa nært hold. Hvis arbeiderne kjendte til de ting, som jeg gjør, vilde de ikke tælle paa knapperne og vente en dag med at kaste utbytningen av sig. *Jeg skyr ikke det middel, som jeg kunde øine, til avskaffelse av privatkapitalismens herredømme i dette land.* (Bifald.) Naar man da sitter her og diskuterer, om frigjørelsen skal komme paa *den* maate og *kun* paa den maate og ikke paa nogen anden, da sier jeg, at vi maa ikke ha det *hat* til og den foragt for det bestaaende, som vi burde ha som socialister.

Jeg mener, at en utredning av raadsforfatningen vil være bra, og jeg anbefaler forslaget. Det kan ogsaa hændes, at stillingen ute og hjemme kan bli saa spændt, at landsmøtet maa indkaldes paa *kortere* varsel end et aar. Vi maa ha alle muligheter for øie. Vi trenger raadene bl. a. til støttepunkter for vor parlamentariske aktion. Naar Buen paastaar, at partiets presse har søkt at uthule dets tillidsmænds stilling, vil jeg spørre denne forsamling: Er *det pressen*, som er aarsaken til det? Er det ikke stortingsgruppen selv? Jeg vil minde om skandalen under trontaledebatten, naar han

forsøker at sette dette stempel paa vor partipresse. Jeg hylder pressefrihet, og jeg har latt indta i mit blad uforskammade artikler som Magnus Nilssens «bloddraaper» og Puntervolds minoritetsindstillingsdokument, som var *nedvotert* av de russiske arbeidere. Hade jeg latt dem gaa i papirkurven vilde de ingen bedre behandling ha fortjent, ialfaId av et arbeiderblad.

Ole Øisang:

Jeg frygtet for, at den ændrede indstilling kunde bli opfattet som et slags tilbaketog. Det bekræfter sig idag. Der er ogsaa kappet av endel, og desuten er der ikke nu den fulde overensstemmelse mellem forslaget og dets præmisser. Det, som maa være det væsentlige, er dog, at vi faar fastslaat det principielle grundlag. Underkjendelsen av de bestaaende samfundsorganer maa sees som et vældig fremskridt. Vi er sterke nok her, om vi vilde, til at gaa *helt* frem; det spørres bare om det vilde styrke os *videre*.

J. Friis:

Jeg hører til dem, som er blit skuffet over landsstyrets sidste indstilling. Det staar for mig saa, at hvad der trænges nu er en sterkt og klart avgrænset arbeiderbevægelse her i landet, en bevægelse, som alle kunde peke paa og si: der staar det eneste parti, som vet, hvad det vil. Og det mente jeg vi alle skulde gaa hjem herfra med indtrykket av. Nu tør dette indtryk bli noget delt. Jeg tror, at det vilde ha virket heldigst og været til det bedste for saken, om de mulige forandringer i indstillingen var kom-

met som et resultat av de meningsbrytninger, som kunde fremkomme paa dette møte. Det vilde tjent til avklaring for os alle. Nu faar vi likesom maten tygget paa forhaand. Imidlertid maa man jo glæde sig over den samling, som har fundet sted. Jeg ønsker forslaget behandlet av en redaktionskomite valgt helst *efter* debatten og vil henstille, at repræsentanterne lar sin opfatning av de store spørmaal komme frem her og danne grundlag for vøteringen.

Scheflo:

Denne debat er delvis kommet over i et andet spor end den vilde gaat i, dersom ikke flertallet og mindretallet i landsstyret var blit enig om en fælles indstilling. Jeg skal søke at forklare hvorfor jeg interesserte mig for denne enighet. -- Partiets styrke avhænger av to ting: at der hersker størst mulig klarhet om fremgangslinjerne og at enheten bevares. Det første hensyn er naturligvis det viktigste. Man maa under enhver omstændighet søke at komme paa det rene mæd, hvilket standpunkt partiet skal indta til de spørmaal som er oppe i tiden. Kan klarhet ikke skapes uten brud med mindretallet, faar man heller ta bruddet. Men helst bør naturligvis bruddet undgaaes. Alt avhænger i saa maate av *hvordan* man søker at opnaa klarhet. Og da er det min mening at flertallet maa vogte sig for at sette en lojal opposition helt ut av betragtning ved uten videre at avise alle dens indvendinger. Overfor en lojal opposition, som selv søker at komme til klarhet, bør man vise størst mulig imøtekømmenhet, indenfor grænsen av ens

egen overbevisning. I alt væsentlig er landsstyrets ændrede indstilling overensstemmende med den oprindelige. Partiet sier sig løs fra det gamle samfund og tar principielt standpunkt for en ny forfatning, som skal sikre det arbeidende folk magten i samfundet. Der staar ogsaa mindretallet nu. Til gjengjæld er flertallet villig til at gaa med paa en nærmere undersøkelse av raadssystemet, før dette system fastslaaes som den eneste naturlige form for en socialistisk forfatning. Efter min mening er partiet dermed gaat saa langt som de faktiske forhold tillater. Jeg antar nemlig at blandt flertallet av medlemmerne hersker der endnu ingen klarhet om raadssystemets detaljer, selv om de fleste hylder det i princippet. Og da vilde det være at foregripe utviklingen om landsmøtet gik længer end det her indbydes til at gaa. Paa de partimøter hvor jeg hadde anledning til at delta, var man stort set enig om fremgangslinjerna, men der hersket tvil hos mange om, hvordan *raadssystemet* vilde virke. Denne tvil maa vi respektere og forsøke at overvinde, ikke ved en votering, men ved diskussion.

Naar jeg mener at masseaktionen er det avgjørende middel i klassekampen, er det fordi den utløser den magt arbeiderklassen besidder som producent. Ved et valg veier en arbeiders stemme ikke mer end en overklassemands, ikke saa meget engang. Som *konsument* har heller ikke en arbeider mer at bety end hvemsomhelst anden. En arbeider æter ikke mer end en kapitalist, snarere mindre. Som *producent* derimot

har arbeideren en ganske anden betydning end kapitalisten. Den sidste producerer — som *kapitalist* — absolut intet. Han er *til skade* for en normal produktion, idet hans interesser er i strid med de store fællesinteresser. Og de blir det mer og mer, og efterhvert som denne utvikling skrider frem, vokser den magt arbeiderne har som producenter. Desto større betydning faar masseaktionen.

Tal. kom derefter ind paa Puntervolds Ruslands-artikler. Kan jeg, uttalte han, bebreides noget i denne sak, er det den ting, at jeg tok ind en række artikler av hr. Puntervold *uten kommentar*. Bare en av artiklerne tok jeg litt fat i. Senere fik jeg to artikler til. Den ene indeholdt et resolutionsforslag som var blit forkastet paa et arbeidermøte, den anden handlet om «kvindernes socialisering» i Rusland. En del damer hadde bedt Puntervold skrive om dette spørsmaal. Han var, betegnende nok, ikke *helt* sikker paa, at dette med kvindernes socialisering var løgn. Han dementerte røverhistorien, men med visse forbehold! Hvad er «sandheten om Rusland»? Sandheten er, at hvis de revolutionære kræfter seirer, da seirer *socialismen*; lider de nederlag, seirer *reaktionen*. Puntervolds artikler fortæller ikke andet end *sandheten om Puntervold* — den sandhet nemlig at han er en fiende av dem, som forsøker at gjennømføre socialismen i Rusland.

Hvad angaar partipressens forhold til stortingsgruppen, vilde det for mit vedkommende være den rene affektation om jeg gav mig til at skjryte av gruppens virksomhet. Men det kan jeg si,

at hver gang gruppen har stillet sig i opposisjon til regjeringen, har der hersket glæde og tilfredshet i Folkets hus. Og det er en saadan opposisjon arbeiderklassen venter av gruppen. Arbeidernes tro paa det parlamentariske arbeide er helt avhengig av, hvordan gruppen utfører sit arbeide. Fortsetter den at trække paa skuldrene av arbeidernes revolutionære vilje, maa tilslut al interesse for parlamentarismen forsvinde.

Stang:

Det viser sig, at grunnsynsforskjellen inden arbeiderbevægelsen hos os kan trækkes efter de samme linjer som i de øvrige land. Arbeiderne stoler ikke længer paa den linje, som betegnes ved den «slagne landevei». Erfaringen har nemlig lært dem, at parlamentarismen ikke kan føre til noget positivt i det nuværende samfund, og paa den erkjendelse maa de bygge videre. Høire motsatte sig stemmerettens utvidelse i sin tid av frygt for, at den skulde føre til samfundets *opløsning*. Men det har ikke slaat til. Den saakaldte •almindelige stemmeret utøvet gjennom de borgerlige samfundsinstitutioner, rokker ikke ved det bestaaende system. Arbeiderne har derfor i tillid og med begeistring sluttet sig om *raadene* som den forfatningsform, der bedst vil tilpasse det moderne behov, og de mener gjennom dem at skulle opnaa den bestemmende indflydelse over samfundsutviklingen. Jeg er personlig glad i det kommunale arbeide, og jeg vilde ikke ønske, at reaktionen atter kom til magten i Kristiania kommuna. Men jeg anser ikke det, vi kan utføre der, for

saa avgjørende, at det kunde bringe mig til at opgi det andet. Hvorfor blev Rjukan-arbeidernes krav om sosialisering av Norsk Hydro oversendt regjeringen med anmodning om hurtig utredning? Var det fordi stortingets medlemmer er overbevist om, at sosialiseringen er det rette? Nei, de *turde* ikke andet. Paa lignende maate mener jeg, at vi skal anvende den magt vi har; deri ligger vor store styrke.

Hvad angaar den foreliggende indstilling tilfredsstiller den mig ikke helt. Det rimeligste hadde været, at partiet nu bestemt tok stilling for raadsforfatningen, og det vilde været mere i overensstemmelse med min personlige opfatning, om der i forslaget var git uttryk for det, samtidig som det blev git sosialiseringskomiteen i opdrag at utarbeide de nærmere regler for, hvordan systemet mest praktisk kan komme til anvendelse, tilpasset efter vore forhold. Naar jeg allikevel kan gaa med paa forslaget sker det, fordi jeg anser det for overmaate nødvendig, at dette landsmøtes beslutning skiller der den *bør* skille og samler der den *bør* samle. De, som ikke kan følge partiet paa den beslutnings grund kan og *bør* heller ikke gjøre aktivt arbeide længer i partiet.

Lian:

Det som var det skillende medlem flertallet og mig var sætningen: «Det sociale demokrati forutsætter en samfundsforsfatning, som lægger hele den politiske magt i det arbeidende folks hender gjennom arbeider-, bonde- og fiskerraad.» Det er dette punkt, som nu foreslaaes

oversendt komiteen. Det øvrige i forslaget staar for mig som mindre væsentlig, set i forhold hertil.

Jeg lægger betydelig vegt paa, at et saa stort og vigtig spørgsmaal som dette om raadssystemet blir undergit en kritisk og saklig behandling. Det er ogsaa nødvendig, at der her sker en aklaring. De nye tanker, som har været saa sterkt fremme i agitationen og vakt begeistring hos arbeiderne, er baaret frem av den stemningsbølge, som uvilkaarlig gjør sig gjældende. Men vi har ikke set noget bevis for, at det, som her anvises, er den eneste form for en socialistisk samfundsforfatning. Der kunde tænkes ogsaa andre systemer end dem, om hvilke der nu kjæmpes derute. Under alle omstændigheter maa det medgives, at en klar og uttømmende utredning netop nu vil være av den største værdi.

Vi er alle enig om — ialfald staar saken slik for mig — at de samfundsinstitutioner vi nu bygger paa ikke er skikket til at løse alle de opgaver, som melder sig i et socialistisk samfund. Og vi er ogsaa enig om, at det er det arbeidende folk, som skal ha hele den politiske og økonomiske magt. Ingen forfatningsmæssige hindringer skal stille sig iveien for det fulde folkestyre. Vi mener videre, at folkestyret ogsaa skal utfolde sig paa det økonomiske omraade; der hvor det nu er en diktatorisk ledelse av bedriftslivet vil vi sætte en demokratisk.

Men ut fra denne enighet om den nuværende samfundstilstand er der dog meningsforskjel om den forfatningsform, som det so-

cialle demokrati maa ha. Jeg for min del tror, at den bedste forfatning vilde være den, som bygger paa menneskene — ikke paa den bestilling de har. Det er samfundsfællesskapet, som er vort maal. Men ved at indstifte selve samfundet paa grupperne skyver vi det almenmenneskelige tilside for haandteringen. De har hver sin ret berøve, men bør sættes paa den plads som er naturligst.

Det økonomiske liv maa ledes av en repræsentation valgt ut av bedriftslivet. Det blir da den forskjel, at mens det økonomiske liv, som nævnt, nu ledes diktatorisk — av arbeidsgivne — vil det for fremtiden bli ledet i forening av alle dem, som medvirker i bedriftslivet. Dette blir en særlig repræsentation inden samfundet med særlige opgaver. Samfundets økonomiske demokrati vil bli selve sosialiseringssystemet. Og det vil staa i harmoni med et fuldt politisk demokrati. Hvad formerne for dette angaar, er jeg ikke overbevist om, at raadssystemet er det bedste. I de land, hvor det er indført som et revolutionsgrundlag, maa den ogsaa ganske sikkert komme til at undergaa store ændringer, naar det skal tilpasses efter normale forhold. En utredning vil imidlertid kunne skape den fornødne klarhet her for vort vedkommende. Naar vi saa atter kommer sammen tror jeg vi vil se noget anderledes paa disse ting. Paa neste landsmøte vil vi ialfald kunne dømme paa grundlag av utredningen, som da vil foreligge. Vi vil da kanskje kunne ta opp det prinsipielle program og samles til en alsidig drøftelse av

arbeiderbevægelsens hele stilling til disse vigtige spørsmål.

Av disse grunde maa et brudd nu for enhver pris undgaaes. Hvis det blir et brudd maa der ialfald være klarhet over, hvad det kommer av, hvorfor vi skilles. Jeg er ikke udelukkende optimist. Jeg forstår, at om diktaturet blev gjort til det principale og man forlot folkestyrets grundlag, maatte bruddet komme. Ti man kan ikke fornekte sig selv og sin overbevisning. Men slik foreligger ikke saken nu etter den ændring som er foretat.

Hvad angaar punktet i indstillingen om masseaktion betrakter jeg det saaledes, at hvis valgets masseaktion bringer os det forønskede resultat saa gjennomfører vi vore prinsipper i samfundet med støtte av vore økonomiske organisationer. Bringer valget ikke dette resultat faar vi bruke de andre midler, som staar til vor raadighet. Jeg tror det er feil, naar man i denne linje vil se nogen speciel dom over valgbeidet.

Slik som situationen er i vort politiske liv anser jeg det for riktig, at den socialistiske gruppe holder sin linje med klar front mot alle borgerlige partier. Forøvrig kunde der tænkes at være plads for en parlamentarisk reform, som gjorde det mulig ogsaa for oppositionen at bli representert i regjeringen — efter princippet om forholdstalsvalg — men saaledes, at hver gruppe aapent og klart kun stod ansvarlig for sig selv og sit parti. Men nogen anden form for representation eller deltagelse kan ingen socialdemokrat være med paa. —

Mot valgstreik og stortingsstreik har jeg intet principielt at anføre, og jeg tror ikke, at der kan reises nogen virkelig indvending mot dette.

Ut fra den opfatning av forslaget, som jeg her har søkt at fremlægge, mener jeg, at der ingen grund er til at tale om brudd nu. Vi, som mener, at socialismen i Norge kan gjennomføres uten de voldsomme midler, fortsætter vort arbeide for, at saa kan ske. Og de, som idag ikke tror det, vil efter min opfatning i sin tid bli overbevist herom. Men jeg indrømmer, at vi nærmer os en skillevei, hvis der ikke fra begge ytterfløie vises mer forståelse. Tranmæls ord — og likesaa Olaussens — lovet ikke godt. De bør huske, at det er lettere at se skjæven i de andres øine end bjelken i sine egne tilhængeres. Vi må derfor holde op med at slaa an den tone, hvis vi vil samling.

Det som er vort standpunkt — o jeg tør i saa henseende tale paa vegne av alle dem, som ikke har kunnet slutte sig til landsstyrets premisser og det utsenite taktikforslag — er, at den norske arbeiderbevægelse skal opbyde alle sine kræfter for at gjennomføre socialismen uten vold. Vi skal ikke provocere frem voldsmagten ved vore uttalelser, vore beslutninger, vor taktik.

Naar vi forlanger en retfærdig valgordning og vil delta i valget, er det dermed git, at vi principalt vælger flertalsmagtens linje. Den anden linje skal staa truende i horisonten som en mulighed.

Jeg ser det slik, at vort parti representerer hele det arbeidende folk, og at det er dets ve

og vel vi er ansvarlige for. Derfor maa man nu lede bevægelsen slik, at vi, hvis det paa nogen maate er mulig, naar vort maal uten at skape elendighet og ødelæggelse paa veien.

Chr. H. Knudsen:

Tranmæl har — av en eller anden grund — stemplet os paa den anden side som «forrædere». Det synes jeg var at ta drøit i. Olaussen var ikke lempeligere i si karakteristik. Det manifest, Tranmæl talte om — som jeg forresten ikke har hat synderlig med at gjøre — blev betegnet som «holdningsløst». Men det indeholder et utdrag av vort principielle program. Og i dette skulde vel retningen være git. Der tales ellers saa meget om «retninger». Det er ikke godt at si, om den eller den retning er den rigtige; jeg betviler, om den nye er det heller. Ialfald betviler jeg, at farten vil bli upaaklagelig med den retning. De vælgerfor eninger, som blev nævnt, har jeg ikke tidligere hørt tale om. Men det maa da være selvsagt, at om der skulde danne sig en organisert opposition, maatte den ha ret til at arbeide inden partiet paa samme maate som f. eks. fagoppositionen inden den faglige landsorganisation.

Allerede ifjor vilde jeg i indstillingen til landsmøtet ha aapnet plads for dannelsen av arbeider- og soldatraad, vel at merke naar de blev dannet paa de bestaaende organisationers grund. Det var ikke mulig at faa den mening frem den gang. Og dermed var intet at gjøre. Men jeg kunde saaledes godt gaa med paa at anerkjende dem begge, da jeg erkjender, at parlamentarismen,

saaledes som vi har den idag, ikke kan skape og trygge det nye samfund.

Jeg har heller ikke imot masseaktionen. Hvor mange gange har vi ikke søkt at fremme rekrav netop gjennom en? Men naar det uttales i indstillingen, at masseaktionen er det avgjørende middel, kan jeg ikke være enig. Dog mener jeg, at om vi sitter med stortingsflertallet og de andre søker at krydse os vil masseaktionen maatte anvendes til hævvelse av dette flertallet. Men da har vi revolutionen. Og at den kan komme har ingen socialdemokrat fornegtet.

Ministersocialismen kan bare tænkes mulig i en situation, nemlig hvis stillingen blev den i Norges storting, at ingen av de borgerlige partier var istand til at danne nogen regjering. Men da vilde vi ogsaa ta den fulde og hele regjeringsmagt.

Valgstreiken ser jeg som en ganske negativ foranstaltning. Hvor det gjælder at demonstrere gjennom en stortingsmandstreik stiller det sig derimot anderledes. Under konsulatstriden streiket hele stortinget overfor kongemagten. Med den svake representasjon vi nu har blev det vel vanskelig at opnaa noget. Vi maa bli saa mange, at vi ved at forlate salen kan bringe hele statsmaskineriet til at gaa istaa. Den streik vilde ikke bli uten resultat.

Min opgave har alle dage været at søke at bevare partiets enhet. Og det vil jeg gjøre fremdeles. Men ingen vil vel komme og erklære, at det man har arbeidet for i en aarrække, og som man mener, at der fremdeles bør arbeides efter at det skal man efter

denne dag ikke faa lov til at virke for inden partiets ramme.

Jeg vil anbefale vedtagelse av den foreliggende indstilling ved den ændring, at man sløifer ordene «valgstreik og», samt at andet passus i indstillingen angaaende valgkravet gies følgende form:

«I tilfælde av at stortinget vedtar en utilfredsstillende valgordning, bemyndiges landsstyret — som for anledningen søkes forsterket med et passende antal medlemmer fra fa. organisationen — i at fatte beslutning om en masseaktion for at fremtvinge en hurtig gjennomførelse av socialdemokratiets krav.»

Dirigenten refererte et forslag av Waldemar Carlsen og 20—30 andre repræsentanter, som optok styrets oprindelige flertalsindstilling. Subsidiært agtet de at stemme for fællesforslaget (den ændrede indstilling).

Videre fremkom en motion fra Kristiania bokbinderes forening, hvorefter landsmøtet kulde henstille til Norsk centralforening for boktrykkere at paalægge de av sine medlemmer, som arbejder ved landets borgerlige aviser at de forlanger en «Arbeidernes spalte» i folkommende blad.

Et hilsningstelegram fra Bergen blev oplæst, hvorpaa møtet hævedes.

I formiddagsmøtet pinedag, som åpnedes kl. 9, indlevertes følgende forslag:

I erkjendelse av, at tilslutning fra folkeflertallets side, grundet paa socialistisk overbevisning, er nødvendig for at sikre en konsekvent gjennomførelse av socialismens økonomiske program, erklærer Det norske arbeiderparti, at det fremdeles i første række til-

sigter paa overbevisningens vei at vinde flertal inden folket til gjennomførelse av sit program ved parlamentariske midler uten noget mindretalsdiktatur. Skulde der fra privatkapitalismens side bli øvet motstand mot de samfundsmæssige forholdsregler, som et flertal for socialismen beslutter, slik at der maa gripes til ekstraordinære midler for at skaffe respekt for folkeviljen, vil partiet anvende disse.

Paa veien frem mot flertalsmagten vil partiet av al evne støtte arbeidernes faglige og kooperative organisationer og med hele sin tyngde delta i det praktisk-politiske arbeide i stat og kommune for derigjennem allerede straks at tvinge kapitalismen og det nuværende samfund til størst mulige indrømmelser overfor den arbeidende klasse og socialdemokratiets program.

I stat og kommune søker partiet til enhver tid at tilrettelægge og gjennomføre sociale reformer, som ligger i linje med socialismens formaal og forbereder dens gjennomførelse. Ved dette daglige, praktiske samfundsarbeide dygtiggjøres ogsaa arbeiderklassen og dens repræsentanter for de opgaver, som kravene til økonomisk og samfundsmæssig ledelse stiller. — Gjennem demonstrationer og arbeidsnedleggelse (masseaktion) søker partiet fremdeles i gitte situationer at øke arbeiderklassens tryk til fremme av socialdemokratiets formaal.

Et storting, fremgaat av vor nuværende uretfærdige valgordning, kan ikke anerkjendes som et korrekt uttrykk for folkeviljen.

Som repræsentant for den klasse, hvis interesser lider mest

under det nuværende repræsentationssystem, vil Arbeiderpartiet med alle midler, som situationen stiller til raadighet, søke hitført den nødvendige nyordning, hvor hver stemme veier likt.

Hvorvidt arbeiderraad eller andre organer skal overta samfundsmæssige, politisk-økonomiske funktioner, maa som et praktisk organisationsspørsmål sanktioneres av folkets flertal. Ut fra dette syn bør raadssystemet bli gjenstand for utredning.

Partiet optar straks et energisk arbeide for at sosialisere og demokratisere bedriftslivet ved bedrifts- og industriraad og ved samfundsmæssige organer for at fremme en jevn, øket produktion med retfærdig fordeling av arbeidets vundne resultater og derigjennem bane veien for en gjenneførelse av socialismen i samvirke med det internationale socialdemokrati og den internationale fagorganisation paa klassekampens grund.

Forslaget var underskrevet av Michael Puntervold, A. Buen, Olav Oksvik, Magnus Karlson, P. Moe-Johansen, Eugen Friis, Torger Wahl, Anders Øie, Martha Tynæs, Helga Ramstad, Harald Halvorsen, Hans Amundsen, Gunhild Ziener, C. S. Bentzen, Jonas Nygaard, Oskar Strøm, Ant. Jensen, O. Prestvik, Arthur Olsen, Laurits Halse, Karl. A. Johannessen, Hans Eriksen, Hans Kleppesø, Osvald Jansen, Johan Gjøstein, Johs. O. Øby, Karl Andreasen, Anders Kristensen, H. Roth-Hansen, J. Gavlen, Marius Berg, Jørgen Hansen, P. Thorvik, Carl Bonnevie, Johan Gudmundsen, Gustav Myhrstad, S. Tjønneland, Chr. Aunevik, S. Rikheim, Gudm. Pedersen, O. Nøkleby,

Nils Bolstad, Allfred Angelskaar, Kristian Eide, Hilmar Olsen, Anton Alvestad, H. Sjurseth, H. Dahlstrøm, Kasper Nyborg, J. Rørslett, Karl A. Johannessen og Joh. L. Johansen, ialt 52.

Samtidig opplystes at forslaget fra W. Carlsen m. fl. var trukket tilbake til fordel for indstillingen.

Alvestad (Aalesund):

Jeg kommer fra en kreds, som har forkastet forslaget fra landsstvrets flertal. Den ændrede indstilling, som nu foreligger, behøvet man kanskje ikke at steile saa sterkt overfor. Men den byr mig imot efter præmisserne, slik som den er utlagt av Tranmæl. Det er i den av os, som holder paa bareparlamentarismen, og jeg har ikke noget imot arbeiderraadene i sig selv. Men man skal være oppmerksom paa, at det vil ta tid at faa organisert disse raad f. eks. blandt fiskerne. I det hele faldt vi indstillingen fra flertallet noget forhastet, da vi behandlet den. Det er ikke usværdig er det, at de hyper-radikale, som vil ha bonde raad, finder talsmænd for det samme blandt det ytterste borgerlige laire, nemlig inden landmandsforbundet! Jeg vil gratulere den nye retnings mænd med slike meningsfæller. Diktaturet kan bli en nødvendighet, det er saa; men det er neppe klokt for partiet at sette det op som faemærke. Jeg vil ta bestemt avstand fra det. Der er intet som slaar i den an i agitationen ute i landet, end naar vi sætter finkoren paa det Gunnar Knudsenke mindretalsstyre. Men her vil det ikke gjøre os populære. Vi maa i første række holde fast ved parlamentarismen.

som har git partiet den magtstil-
let indtar.

Kalvaa (Trondhjem):

Vi mangler ikke paa forslag ialfald. Nu er der fremkommet forslag om videre utredning osv. I aarevis har der været talt om «utredning» til venstre og «utredning» til høire, og endnu synes vi ikke at være færdig med det. Nu da socialismen staar og banker paa portene, skal vi ikke slippe ind, men utrede først. Ogsaa landsstyret er kommet til det resultat. Jeg er imot denne tal-
Vi skal slaa fast, hvad vi i denne situation under at være det rigtige, og vi gjør det samme overfor den næste situation, som melder sig. Jeg har i mange aar sagt til arbeiderne, at de skal være rustet for enhver eventualitet, og jeg vil fra denne talerstol si til dere unge mænd, som skal ta op arbeidet og bli de førende i fremtidskampen: Dere skal være væbnet til tænderne! Lær av motstanderne; bruk deres vaaben — gjør dem bare endnu bedre. Vi løftes ikke op i solskinet ved det, som vore mænd i stat og kommune nu driver, og som kaldes «praktisk politik». Den har vi set nok av. Se paa den nye valgordning, som loves os; det er vel «demokratisering» det! Nei, arbeiderne maa gjøre bruk av sin virkelige magt. Kald det «mindretalsdiktatur»; sætter arbeiderne sin sterke vilje igjennem blir det flertallets diktatur allikevel, og for det bør da ialfald vi arbeidere kunne bøie os. Pressefriheten idag er et monopol for overklassen, som den anvender til at bakvaske arbeiderne og belyve diktaturet. Den er en løgn. Det er vel ogsaa et dik-

tatur, naar den gamle retningsmænd gjennom sit kommunike møter dette landsmøte med en trudsel. Men partiets fremgang er ikke avhengig av nogen enkelt; utviklingen gaar sin gang ogsaa uten dem. Jeg gjentar, at det er ikke utredning vi trenger i dette øieblik. Naar dere gaar fra dette landsmøte skal dere ha bestemt fremgangslinjen paa en maate, som ingen kan ta feil av. De, som ikke vil være med her, faar bli liggende tilbake; arbeiderne vil marsjere dem forbi med taktfaste skritt.

Askedall (Mandalen):

Forutsætningen var, at jeg skulde gi min stemme for Lians dissens. Men landsstyrets ærlige indstilling gir uttryk for saa store indrømmelser, at jeg finder at maatte stemme for den. Saa radikale bør vi dog kunne være, at vi vil skape en platform for et virkelig positivt arbeide av socialdemokratiet. Og det gjør vi ved at følge denne indstilling. Hvad den norske arbeiderklasse idag virkelig kræver er at faa se raadssystemet i dets praktiske virkninger. Dermed slaar de ikke vrak paa parlamentarismen, saa længe vi er henvist til at bruke den; de kan forenes som midler i vor frigjøringskamp. Masseaktionen vil da gjøre tjeneste i de avgjørende øiebliske. Der kan være tat med ting i indstillingen, som jeg finder unødvendige; ved anvendelsen av valgstreik frygter jeg saaledes for, at vi bare spiller vore motstandere en fordel i hænde. Det vil skape for os unødige vanskeligheter. Vi skal ogsaa passe os for at utdype den kløft, som er tilstede inden vort eget parti. Jeg vil henstille til

dem, som har fremsat det nye forslag — et forslag, som antagelig munder ut i en splittelse — at de ikke paa nogen maate søker at sprengte Det norske arbeiderparti nu. De principielle springende punkter, som kunde tænkes at skille, er ikke tilstede paa dette landsmøte. La os staa sammen ved valget iaar, om det kommer, og seire stort!

Gjøstein:

Det, som vi trønger, er at komme bort fra uklarheten — bort fra dette, at vi skal staa med en fot i hver baat. Men dette skal vi fortsætte med, ser det ut til! Det burde snart være slut med tvetydigheten. Arnamæl har igaar haaret «Buens parlamentarisme». — Jeg tror jeg tør si, at Bu en er den mand i Norges storting idag, som har den største autoritet, selv om han ikke følges av flere end de 18 — kanskje knapt nok det. Da man hørte, at Rudolf Peersen hadde indkaldt en bataljon til Kristiania for at slaa ned arbeiderne, blev der reist en pludselig storm mot forsvarsministeren, og hr. Buens autoritet var stor nok til, at han med sit forslag evnet at sætte Peersen ut av spillet med en gang. Jeg tror, det har noget værd. — I et spørsmål som det om valgordningen var visst hver eneste mand inden gruppen villig til at lægge vegen til for at faa et godt resultat. Men hvordan er det gått? Tidligere paa aaret var der sterk stemning for nye valg; endog Magnus Nilssens forslag hadde indflydelsesrik tilhænger. Saa kom offentliggjørelsen av landsstyrets taktikforslag. Da var det, som om det hele visnet. Den retfærdige valgord-

ning faar vi ikke, det kan jeg oplyse — og nye valg neppe heller. Faar vi en forholdsvis mer utilfredsstillende valgordning i stedet vil vel det ha litet at bety; det ene følger det andet. Det synes ikke, som om det har været alvorlig ment med valgkravet fra partiets side. Men vil denne dobbeltpolitik gavne os i længden?

Den ændrede indstilling bringer klarhet, forsaavidt som den i virkeligheten vil avskaffelse av parlamentarismen som ryggraden i Det norske arbeiderpartis politik og sætter det uklare begrep masseaktion i stedet. Naar det nu er kommet dertil, tror jeg det heldigste vilde været, at partiets utvikling kom til at ligge i plan med socialdemokratiets i Sverige, hvor der optrær to partier, som samarbeider ialfald utad. Saa vilde der bli git de forskjellige meninger rum og anledning til at arbeide. Om raadssystemet og utviklingen i Rusland, som er traadt saa sterkt i forgrunden vil jeg si: Jeg haaber paa Lenins seier og raadssystemets gjennomførelse i Rusland. Seirer det, da gjør vi det samme i Norge. Men paa en teoretisk utredning gjør vi det ikke. La os skilles her som gode venner med den fælles vilje, at vi alle vil gjøre vort bedste for at skape et lykkelig socialistisk Norge! —

Der blev nu sat strek med 33 talere indtegnet.

Egede-Nissen:

Det var forsaavidt den greieste tale, den som blev ført netop av Gjøstein, som mente, at tiden nu var inde til at skilles. Det mener ogsaa jeg; de, som ikke kan være med paa den ændrede ind-

stilling, for dem er tiden inde til at forlate Det norske arbeiderparti. Stillingen er saaledes fremdeles klar. Naar de nu sier, at de vil gaa sin vei, vil jeg lægge til, at det er deres egen skyld, at de er kommet i den stilling. Jeg skal ikke gjøre det tungere for disse i den anledning, men jeg vil ha sagt dette, at den utvikling, som er hitført, er parlamentarikernes egen skyld. Deres stadige udfaldenhet har gjort, at man har mistet tilliden til dem. Naar hr. Buen sies at staa som tingets mægtigste mand idag er det ikke i kraft av gruppens stilling, men i kraft av *arbeiderklassens revolutionære sindelag* i dete land. Og naar hr. Gjøstein vil gi landsstyret skylden for, at det hele «visnet» omkring den retfærdige valgordning, henger det slet ikke saaledes sammen. De borgerliges trænering av denne sak stikker nok dypere end som saa. De ønsker at holde det gaaende som nu, saa længe det bare er mulig, av den grund at de *ingen interesse* har av at imøtekomme et retfærdig krav. Hvad det gjælder *Peersen* blev han ikke drevet væk hverken av Buen eller de andre, men av *sin egen dumhet*, det er tingen.

Jeg hadde ventet at Buen i sin tale — som blev antydnet som en avskedstale — vilde gi os et overblik over, hvad der var *utført* gjennom vore representanters arbeide i stortinget — noget i form av et politisk testamente. Men hvad fik vi høre? Nogen smaa pirk og nogen vittigheter, slik som man morer sig med derope i stortinget. Men det morer ikke denne forsamling. — Da retskrivningen var under behand-

ling og blev gjort til en *politisk* sak hadde gruppen bare ét at gjøre: at stille sig under én hat — sin *egen* hat, ikke under høires. Det burde en dreven parlamentariker som hr. Buen ha visst.

Tal. replicerte videre til Bonnevie og til Puntervolds artikler om revolutionen og Rusland. Han hadde aldrig været for anvendelsen av vaabenmagt og ønsket oplyst, hvad man i det nye forslag fra den gamle retning la i sætningen om, at der skulde gripes til «ekstraordinære midler». Vilde kanske *de* gaa til yderligheter?

Edw. Mørk (Kristiania):

Jeg har forundret mig storlig over landestyrets ændrede standpunkt. Hvorfor fremholdt ikke f. eks. Schefflo dette paa repræsentantmøtet i Kristiania arbeiderparti? Eller Stang, som kanskje sterkere end nogen har forfegtet raadsideen? Landsmøtet maa ha al grund til at spørre, hvad der har diktert denne kursændring. Man peker paa *Lian*. Men er man ikke bekjendt med det, at 70—80 procent av fagforeningerne har sluttet sig om flertalsforslaget? Nei, det er fagforbundene og de økonomiske interesser som staa bak disse, som har været det bestemmende. Men selv det forhold, at fagforbundenes ledelse stiller sig imot det nye, behøver da ikke at være øvgivarende. Utsættelsen smaker ikke mig, og den tilfredsstillter heller ikke fagorganisations medlemmer. Olausen sa, at «ordene» rigtignok ikke betød noget. Men hvad blev det saa igjen av agitationen i «Klassekampen»? Er det ikke *ordene*, som der har spillet den ledende rolle? Jeg vil anbefale de repræsentanter fra

Kristianias fagforeninger, som er sendt hit med mandat til at stemme for flertalsforslaget, at de blir staaende ved dette og derigjennem knæsætter raadsideen som fremgangslinjen for erobringen av arbeidernes økonomiske og politiske magt.

Dirigenten: Forslaget er ikke optat, og strek er sat. Nye forslag kan ikke stilles i henhold til forretningsordenen.

Simensen (Trondenes):

Jeg er kommet til det resultat, at den indrømmelse, som er gjort til mindretallet, bør man gaa til, da utsættelsen bare blir av forholdsvist kort varighet. Enhver vil forstaa betydningen av, at vi kan gaa samlet til kampen. Og der er dem, som ikke endnu staa klar over raadsforfatningen, men som vi maa ha med os, og som vil komme med os, naar saken foreligger alsidig utredet. Vi, som er klar over spørsmålet, forbeholder os imens at fortsætte vort arbeide som hittil. I realiteten er situationen paa dette landsmøte derfor ikke undergaat nogen forandring. Om det nye forslag, som er kommet frem, kunde man si, at det nærmest har karakteren av et aktionsprogram for dyrtiden. Og Akers-forslaget inneholder punkter som gjerne kunde være diktert av selvste arbeidsgiverforeningen. Bonnevie er idag avancert saa langt, at han er med paa militærstreiktanken. Men imens er partiets store flertal kommet et hestehode endda lenger foran ham.

Lars Sæther (Kristiania):

Jeg vil sammenfatte situasjonen slik: Der er en talrik gruppe

blandt arbeiderne, hovedsagelig av kropsarbeiderne, for hvem det er en bydende nødvendighet at faa gjennomført socialismen straks. En anden gruppe finder, at det haster ikke. Til de sidste hører f. eks. Bonnevie. De stiller folkeflertallet som et dogme for os. Men kan de ikke tilegne sig den anskelse, at den dag vi oppnaar grundlovsmæssig flertal i stortinget begynner først kampen *for alvor*? Vore motstandere har da bare ét at stille opp mot os: magt. Det vilde være skjæbnesvangert, om ikke vi, som utgjør den talrikste klasse, stillet opp det samme. Det er ikke andet, de bøier sig for, end *magt*. Paa 37 sider i sidste nummer av «Meddelelsesbladet» har Puntervold faat plads for en artikkelserie, hvori han ogsaa benytter anledningen til at reducere arbeiderraadsbevegelsen i Norge ifjor. Han synes ikke at ha betingelser for at forstaa, at denne bevegelse ialfald hadde fortjeningen av, at den lærte arbeiderne at gaa aksjonens vei. Og hvad de ikke oppnaade gjennom sin aksjon i 1918 for 8-timersdagen, det tok de i 1919. — Tal. sluttet med at oppfordre den fjerdepart av landsmøtets deltagere, som var valgt fra Kristiania, til at stemme for den foreliggende innstilling.

Skelseide (Skaare arb. forening):

Der er ute i landet behov for fisker- og bonderaad. Men hvor er de klare linjer, som vi skal stemme for idag? Det sies at være saa mange vanskeligheter med at faa de nye organer dannet. Engang maa man dog begynne, og jo før det sker jo før vil raadene staa der som en vinkelighet.

Kan vi ikke nu idag kjende os saapas voksne, at vi ser maalet? Kapitalens ophopning burde være nok for os til at vite, hvor vi staar. Det gjælder ikke mindst at faa *fiskerne* med i organisationen Venstre og høire danner fiskerforeninger, mens vi lar chansen gaa fra os. Det som er hændt, viser, at styret befinder sig i taaken. Jeg ser mig nødt til at stemme mot dets ændrede indstilling. Der er mange her, som har snudom fra sidste landsmøte — og det paa begge sider. Det hæderligste vil dog være at gaa fra blekrødt til rødt end fra rødt til graat. Kan man ikke faa utrettet noget her, faar vi ta op arbeidet hver paa vort sted, naar vi vender tilbake.

Svensson

saa 3-mandsforslaget som det eneste der fulgte en virkelig socialistisk linje. Det burde samle alle, som var for den oprindelige indstilling.

Punternvold (Aker):

Lian har selv først og fremst bidrat til den uklarhet, som faktisk hersker over det nuværende taktikforslag og dets præmisser. Da jeg aapnet forundringspakken følte jeg mig ikke meget imponert. Det synes, som om vi skal overraskes ved natmanøvrer dagen før slaget; taktiken er brukt før, og den vil kanhænde hjelpe engang til. Jeg er forsaavidt taknemlig for, at Lian har opnaadd et aars utsættelse. Men dermed blir denne forsamling bare en *preliminær raadskongres* — et diskussionsmøte. Vi kunde for den saks skyld gjerne ha sparet os dette landsmøte og latt diskussio-

nen foreløbig besørget av en komite.

Jeg lægger ikke noget særlig vekt paa, at det her blir et flertal for kompromisforslaget. Værdien av det, som gjøres, er ikke *stemmerne*, men de forslag, det gjælder. Ændringsforslaget kan ikke bli nogen retningslinje, men en splittelseslinje. Det kan være godt nok for dem, som ikke lægger mer end en agitationsformel i taktiken, og det vil gi Tranmæl den bedste anledning til — tiltrods for forskjellen i præmissene mellem Lian og ham — at fortsætte agitationen for sin trylleformel *masseaktion*. Denne masseaktion forekommer dog mest i Tranmæls mund. Der har aldrig været saa litet av denslags som under det nuværende styre. Styret har bare opnaadd at gjøre os *fattigere* paa taktiske midler, idet det ikke gir os noget i stedet. Det lover et nyt mandefald ved høstens kommunevalg, som vi saa det ved valget ifjor, da partiet gik relativt tilbake. Og dog trenger vi at ha vore mænd i de offentlige institutioner, for at de kan bli skolet til sin gjerning. Hvorfra skal vi ellers hente dygtige kræfter til at gaa ind i sosialiseringarbeidet? I Rusland staar dette arbeide nu i fare, og det skyldes rene praktiske grunde. Jeg har forøvrig paa alle maater søkt at tilrettelægge objektivt sandheten om Rusland, saa at dere herhjemme kunde vælge. Og her maa vi — som paa alle andre omraader — stikke fingeren i jorden og lugte, hvor vi er.

Det, som vi tilsigter med vor taktik, er ikke bare at *vinde magten*, men at gjennomføre vort program. Vi skal være rustet til

ikke alene at overta produktionen, men at øke den og derigjennem vise socialismens overlegenhet overfor de privatkapitalistiske metoder. Men hvad gjør vi ved at vedta den indstilling, som her foreligger? Vi feirer de taakede talemaaters pinsefest. Strategien er endog viktigere end taktiken, men strategien i dette forslag vil jage tropperne fra os. Det forslag, som er fremsat fra den anden side, og for hvilket jeg er ordfører, slaar fast, at vi ikke kan vinde flertallet og herske ved flertallet, uten at vi er *de mange*. I kraft av denne flertalsmagt vil vi slaa ned den motstand, som maatte reise sig. Vi vil ha parlamentarisme ved siden av masseaktion, men det sidste skal ikke dræpe det første. Men hensyn til arbeiderraadene skal de under normale forhold være underordnet den almindelige samfundsmagt, og vi er her i overensstemmelse med de russiske bolschevikers opfatning. Den socialdemokratiske gruppe inden denne forsamling har villet lave sig denne platform. Om det skal føre til sprængning eller ikke faar utviklingen avgjøre. Vi forbeholder os, som Chr. H. Knudsen sa, de samme rettigheter inden partiet som fagoppositionen indenfor landsorganisationen — ret til vor egen presse og vor egen gruppeorganisation. Negter man os det er det ikke *vi*, som laver sprængning. Vi ønsker et vøteringsstema paa bredeste grundlag og anmoder derfor om, at der vil bli git anledning til at stønne principalt for det av os fremsatte forslag.

Taletiden blev nu begrænset til 10 minutter.

Halvd. Johnsen (Kristiania):

Det kunde trænges paa den anden side, at de vilde stikke fingeren i jorden og lugte hvor de er. Men de *forstaar* ikke den revolutionære bevægelse. Hadde de det gjort kunde de ikke stille sig saa steilt mot de nye former, som denne bevægelse har skapt sig. De linjer, hvorefter kampen maa føres, blir stort set de samme i alle land. Parlamentarismen har sikkert været et udmerket system for det nuværende samfund, og vore organisationer har maattet indstilles paa at vinde de størst mulige fordele for arbeiderklassen gjennom dens deltagelse der. Men ser man paa, hvad der faktisk er opnaadd, vil jeg si, at jeg øiner ikke nogen nævneværdig forskjjel fra dengang vi satte de første repræsentanter ind i stortinget og nu. Med en nogenlunde retfærdig valgordning vil vi mulig kunne øke vor gruppe til en 30 a 40 mand, uten at vi dog derved vil staa med synderlig bedre betingelser, end vi gjør idag, for at faa vore krav igjennem. To tredjedelsparagraffen f. eks. vil stenge like fuldt. Derved blir parlamentarismen fremdeles en konservativ garanti, som den allerede har legalisert kapitalistklassens utbytning av det trællende folk i dette land. Jeg er blandt dem, som beklager den foretagne ændring i forslaget, men som stillingen er finder jeg, at vi bør ta alle skyldige hensyn hertil og stemme for.

Nordvik (Søndre Salten):

Vi har være klar over, at man stod overfor en kløvning av partiet, og da gjaldt det om at gjøre den saa liten som mulig; det var vort ønske i landsstyret at redde

for partiet alle dem, som endnu venter paa at bli overbevist. Vi har set vore motstandere ty til masseaktion. Skulde vi saa avholde os fra at møte dem med samme midler, naar det kunde gi os fordele i vor kamp? Vi skulde bare parlamentere med dem i stortinget! Jeg tror vi har lært, at staar ikke den samlede arbeiderklasse bak kravene,aarvaagne til enhver tid, betyr parlamenteringen ingenting. Her maa vi ogsaa videre utvikle *soldatraadene* og gjøre dem saa indflydelsesrike, at vi ogsaa gjennom dem kan diktere vore betingelser. — Oppe i Nordland er det ingen sjeldenhet at se hr. Puntervolds artikler gaa igjen i de mange smaa borgerlige bladforetagender, men *Stangs* artikler finder de derimot ikke plads til. Det forekommer mig ganske illustrerende.

Magnus Karlson (Stavanger):

Ifjor reiste der sig en storm mot de mænd, som hadde ført de store ord, men ikke formaadd at omsætte dem i handling. Man blev vidne til en intoleranse som kanske ikke var mindre end den, der kommer tilsyne her paa dette møte. Men ogsaa siden er «handlingen» uteblit — og det av gode grunde. Ti det er ganske andre organisationer end det norske arbeiderparti, som har evne til handling av den art man mener. Jeg er enig med Egede-Nissen i den betragtning, at naar vore mænd i stortinget stod sterke var det fordi man visste, at de hadde masserne bak sig. Men den nye retning gjør ialfald sit til, at disse mænds ord svækkes i en uhyggelig grad. Det er mer principielle end taktiske synsmaater, som

spiller ind i denne sak. Efter Tranmæls præmisser staar valget her, saavidt jeg kan dømme, mellom den parlamentariske vei eller andre veie. Jeg tror paa utvikling av de samfundsorganer vi har, og min opfatning i saa henseende faar bedst uttryk gjennom det forslag jeg har været med at underskrive. Vi burde se mer forstaaelsesfuldt paa det arbeide, som utføres av vore tillidsmænd i det offentlige liv, og ikke utsætte dem for chikane. De uttalelser av Tranmæl, som rammet Buen, burde været paatalt av dirigenten. Jeg kan forklare mig den sterke strømning, som her er tilstede, men ikke forsvare den. Den regner med feilagtige faktorer.

Adolf Madsen (Kristiania)

var valgt av sin fagforening med mandat til at støtte det daværende flertalsforslag. Imidlertid var man klar over, at situationen kunde ændre sig paa landsmøtet. Han vilde rette en tak til dem, som hadde bidraget til, at der her idag kunde foreligge greie linjer.

Torgeir Wahl (Kristiania)

hadde bundet mandat til at stemme for Lians dissens, men han syntes det nye forslag haltet saa sterkt og indeholdt saa meget av tvilsom værdi, at han vilde stemme mot det. Fagforeningerne vilde se skeptisk paa det. Tal. kritiserer partiledelsen, som ikke hadde indfridd de store ord, men bare gaat i baas med de gamle som f. eks. under valget ifjor. Ledelsen hadde ikke haandhævet love, og derfor betragtet han den ikke som nogen «ledelse».

Torgeirson:

Hvad er der skedd ved de voteringer, som har foregaaet i partiavdelingerne ut over landet? Jo, de har erklært som sin opfatning at veien til socialismen gaar gjennom raadssystemet. Jeg har selv været med og kjempet for den opfatning i Kristiania, og selv i en saa konservativ forsamling som arbeiderpartiets repræsentantskap seiret den med 100 stemmers overvegt. Man vil her søke at paa-staa, at det hele reducerer sig til en «stemningsbølge». Det er at undervurdere arbeiderne baade i Kristiania og utover landet forøvrig. Arbeiderne forstaaer at i raadsforfatningen ligger en reaktion mot parlamentarismen sævelsom mot fagforeningsbyraakratiet, og de hilser den som veien over i nye tilstande. Som situationen her ligger en formaar jeg ikke at ta konsekvensen av en fastholden av den oprindelige indstilling. Men jeg vil si til de, som staaer i ledelsen for partiet: Dere skal være forsigtige med at drive den taktik til spidsen. Man kan være saa lur, at man lurer sig selv. La os ikke overføre B u e n s taktik til Det norske arbeiderparti og tape tiltroen blandt de store masser. Der er allerede skapt bitterhet paa venstre fløi. Men vi har ikke raad til at miste ungdommen!

Hans Amundsen (Aker):

Et springende punkt i landsstyrets argumentation har været dette, at selv om vi faar stortingsflertallet vil det ikke lykkes os gjennom dette at naa frem til socialismen. Flertallet skulde saaledes spille en noksaa underordnet rolle. Men er det lettere at gjen-

nemføre socialismen i dette land uten flertallet end med flertallet? «Flertallet» synes i det hele at ha en odios klang i landsstyrets øren. Utviklingen fortæller os, at ved erobringen av stortingsmagten vil vi ogsaa kunne erobre magten over det økonomiske liv, ved at vi skaper de forvaltningsorganer som er nødvendig for programmets gjennomførelse. Der vil snart foreligge forslag for stortinget om at lovfæste bedriftskontrol. Viser fremtiden, at raadsforfatningen er det bedste, er det intet i veien for at instituere den i vort konstitutionelle liv paa samme maate. At stortinget tidt og ofte har båret sig for kapitalmagten er sandt. Men at et socialistisk storting skulde behøve at gjøre det samme fortaar jeg ikke. Forkaster vi parlamentarismen nu vil vi ha forkastet den, før vi helt har faat utnytte den som arbeidsmiddel. Og landsstyret sætter intet i stedet — intet raadsprogram. Det blir da tilslut i n t e t tilbake.

Oksvik (Romsdal):

Hvis minoriteten her forstaaer sin opgave vil den endnu ha en gjerning at gjøre i Det norske arbeiderparti. Den bør bli staaende der som ledelsens onde samvittighet. Til den overenskomst, som er kommet istand, og gjennom hvilken man vil utsætte sin overbevisning, sier jeg: velbekomme! Vi andre har ogsaa en overbevisning, og den sier os at uten hensyn til, hvad dette eller andre landsmøter vedtar, blir det paa det norske folks vilje man maa bygge i det lange løp. Oplysningsarbeidet skal være midlet, ikke diktaturet. Hvorfor blev kravet om Hydros sosialisering

sendt til stortinget i stedet for at man grep til direkte aksjon? Naturligvis fordi ledelsen (?) naar det kommer til stykket følger de gamle, prøvede linjer. Det er bare i agitationen, at man faar høre noget andet.

Augusta Aasen:

Det forekommer mig ufattelig, at en hel del kamerater baade i Kristiania og ute i landet, som har forfegtet det oprindelige flertalsforslag, nu har interesse av at sætte noget skille mellem dette og den ændrede indstilling. Det maa være for at «markere stilling» dette. Men det er unødvendig i en situation som denne. Det er klart, at vi holder fast paa, hvad vi har hævdet, og vil fortsætte at agitere for det. En taler nævnte noget om at «utsætte sin overbevisning». Det er noget jeg aldrig har hørt tale om før. Hvad det er om at gjøre for os, som staar paa partiflertallets grund, er at faa overbevist dem, som endnu ikke er helt med. Derfor er det ikke tiden nu til at lave smaa nuancer, men at gaa saa samlet og enig til verket som mulig. Raadstanken har allerede seiret blandt de norske arbeidere. Den har seiret trods hyperparlamentarikerne. Ti arbeiderne vet, at det er en historisk umulighet at de herskende lar os faa socialismen godvillig.

C. S. Bentzen:

Tranmæl sier, at ved at vedta indstillingen fra landsstyret har vi knæsat raadssystemet. Det som staar tilbake for komiteen er bare utformningen av *detaljerna*. Jeg tror, at denne begrundelse har flertallet bak sig. Mot dette staar

Lians opfatning, som er den, at vi kort og godt utsætter med at ta standpunkt. Naar vi hører dette maa det rigtigste være, at Tranmæl har slukt Lian, ikke omvendt — skjønt det høres unaturlig ut. (Munterhet.)

Vi, som staar i første række paa parlamentarismens grund og vil la den løpe linen ut, sier, at om der reises motstand mot arbeidernes flertalsmagt, vil vi overveie de andre midler, som maatte være tjenlige og nødvendige, men heller ikke før. Og det maa la sig gjøre for os at *hævde* denne opfatning uten at bli gjort til gjenstand for personlig nedraking.

Jeg sier med Vraa, at ved at vedta indstillingen har vi stillet parlamentarismen i skyggen. Vi skal ikke være blind for de konsekvenser dette vil trække efter sig. Tusener paa tusener, som staar paa tærskelen til at tilegne sig den socialistiske tankegang, vil dermed bli holdt paa avstand.

Oscar Ottersen (Kristiania)

anbefalte 3-mandsforslaget, som nu repræsenterte den mest hestøpte linje. Vedtok man dette vilde partiet og medlemmerne kunne legge alt arbeide paa det, som vi egentlig vil. Man vilde da kunne føre kravene frem med en styrke, som ingen anden taktik vilde gjøre mulig. Tal. forutsaa, at der vilde komme to indstillinger i saken fra sosialiseringskomiteen.

B. M. Røe (Kristianssund)

uttalte sin forbauselse over, at den kamp, som førtes paa landsmøtet ifjor, skulde gjenoptages iaar. Vi, som kommer fra vesterhavet, for-

langer arbeidsfred — at det, som er vedtat, skal staa, sa tal. Her tales der, som om Norge skulde gaa tilgrunde, om der blev gjort en forandring med stortinget! Man skal huske paa, at forholdene ikke lenger er de samme, som de engang var. Stortinget har saa altfor mange gange skuffet arbeiderne. Tal. trodde, at den samling, som her var istandbragt, vilde bli hilset med glæde paa de kanter, som han kom fra. Imidlertid vilde netop et saadant kompromis stille store krav til medlemmernes disiplin og solidaritet. Det var vanskeligere med et kompromis end med de rene linjer.

Dermed sluttet formiddagsmøtet, idet dirigenten refererte følgende telegram fra arbeidsutskottet for Sveriges socialdemokratiske vensterparti:

Hell och lycka i arbetet för ett helt Skandinavien i den tredje internationalens den revolutionära tecken.

Kilbom.

Carleson.

Ved aapningen av eftermiddagsmøtet fremlagdes et forslag av *Ole Ruud* til jordprogrammet. Forslaget blev oversendt redaktionskomiteen.

Der forelaa som nævnt forslag fra Bokbindernes forening, Kristiania, om at landsmøtet skulde henstille til Norsk centralforening for boktrykkere, at dens medlemmer gjør krav paa at faa en «Arbeidernes spalte» i de borgerlige aviser og i tilfælde gaa til aksjon paa kravets gjennomførelse.

Øistein Martinsen

redegjorde for motionen, som han anbefalte vedtat som et tilløgsforslag. Taleren erklærte sig

enig med *Bonnevie* i, at socialismen maatte kjæmpes frem ad overbevisningens vei. Men al den stund de organiserte arbeiderne ikke forvalter de *midler* gjennem hvilke de kan vende opinionen, tar det tid at faa overbevist masserne. Som lønsslaver i de borgerlige aviser maa typograferne faktisk arbeide for at befæste kapitalistklassens magtstilling. De *tvinges* dertil gjennem sit avhengighetsforhold. Gjennem en ordning med en arbeidernes spalte bidrar vi til at gjøre vore tanker kjendt ogsaa gjennem motstandernes organer. Om nødvendig maa der gaaes til aksjon for kravet. Naar typograferne og trykkerne faar sit *raad*, vil de nok vite at gaa videre. Idag er det arbeiderne selv, som ufrivillig er med om at opretholde den anti-socialistiske løgnpropaganda. Da maa de ogsaa forlange at ha et ord med i laget — at faa prentet sine ideer ind i det arbeide de utfører. Tal. anbefalte, at der av landsmøtet blev git de fornødne direktiver for, hvordan man skulde forholde sig paa arbeidspladsen.

Eines (Sandefjord)

uttalte, at Lian i høiere grad end Puntervold hadde vist sig at være i kontakt med masserne, hvor det gjaldt at vælge fremgangslinjene for bevegelsen. Angaaende stortingsgruppens holdning vilde han bemerke, at den heller burde markere sine standpunkter overfor regjeringen end overfor landsmøtet. Den har selv skyld i, at parlamentarismen nyder en saa daarlig renomé blandt vort lands arbeidere.

Aug. Christensen (Kristiania) vilde benegte, at det gik saa smaat med fremskridtene i Norge, som enkelte ønsket at gi det utseende av. For dem, som hadde staaet i arbeidet fra den første tid, var det saart at se, at netop nu som man skulde til at høste frugterne av sit stræv blev der talt om, at man maatte skilles. Tal. vilde være med paa dannelsen av industri-raad, for at arbeiderne derigjennem kunde vinde den innsigt og dygtighet, som de maa ha for at kunne overta samfundsmagten. Men han vilde anse det for en ulykke, om de satte sig i besiddelse av denne magt idag.

O. H. Maurstad:

Der har været talt haanende om den norske parlamentarisme, og vor parlamentariske fører har hørt haarde ord. Jeg vil protestere mot, at man uttrykker sig paa den maate. Der er utført godt arbeide baade av den gamle og den nye retning, og det faar vi anerkjende — fra hvilken side vi end ser det. Den ændrede indstilling fra landsstyret har tiltalt mig i mangt og meget. Masseaktionen bør faa sin plads. Den er mulig det endelige, det yderste middel. Men jeg vil ikke betragte den som det *avgjørende*. Hvorvidt de nuværende samfundsorganer vil vise sig uskikket eller ei, derom vet man intet; indstillingen fremsætter paa dette punkt ikke andet end en paastand. Tal. uttalte, at han vilde stemme subsidært for landsstyrets forslag, hvis der blev anledning dertil.

Thorsen (Kristiania):

Forslaget stiller tingene paa sin rette plads. Det fornægter in-

det middel. Paa samme tid overvurderer det ikke parlamentarismens betydning for arbeidernes kamp. Det er den revolutionære reising av masserne, som skaper reformvenligheten inden parlamenterne. De borgerlige gjør indrømmelser alt eftersom massens stilling er sterk eller svak. Uten den store masse i bevegelse vilde 8-timersdagen ikke idag ha været en kjendsgjerning. Hvis man ser masseaktionen som det *sidste* middel maa den ogsaa indrømmes at være det *avgjørende* middel. Bonnevie trodde paa avskaffelsen av rustninger, spekulation og utbytning gjennom den almindelige stemmeret. Men rustningerne er da øket aar for aar, indtil de idag er vokset parlamentarismen ganske over hodet. Og utbytningen av arbeidskraften? Det nytter nok ikke at parlamentære den væk. Nei, her maa det *avgjørende* middel til. Og vi ser i vor tid arbeiderskarerne marsjere op, færdig til at ta det i sin haand. Jeg stemmer for den ændrede indstilling i tillid til at de mænd, som vi sætter ind i styret, vil være med at bestemme over farten og retningen. De gamle fik ifjor anledning til at arbeide ute i terrænget. Men de er ikke blit sterkere ved det.

Olaussen

pekte paa, at der her gjorde sig gjældende tre retninger av nogen politisk betydning: Venstre, høire og centrum. Han følte sig overbevist om, at efterhvert som den revolutionære utvikling skred frem vilde man komme til at maatte indrømme, at venstrefløien i hovedsaken hadde ret. Og da kunde man gaa ut i kampen som et sterkt og enig parti. Tal.

stod nu som før paa det proletariske diktators grund, og han saa ingen aarsak til at beklage at indstillingen i den foreliggende form var blit en politisk nødvendighed.

Einar Henriksen (Bergen)

vilde stemme for den ændrede indstilling, som han mente dækket i det væsentlige Lians dissens. Han saa til sin forundring, at repræsentanten for Bergens typografiske forening var kommet med paa det Puntervoldske forslag. Paa samme tid vilde han dog ta forbehold overfor valgstreiken og stemme for Knudsens ændringsforslag paa dette punkt.

Nic. Eggen (Uttrøndelagen):

Buen mente at kunne løse de sociale spørsmål ved parlamentarisk aktion. Hvorfor gik da ikke gruppen til aktion mot den tvungne voldgift? Naar den ikke kan hindre fremme av en lov, som binder arbeiderklassen i den grad som voldgiftsloven gjør, da synes ikke den aktionsform at ha syndelig værd. Hvad vi her ønsker at gjøre er at fastslaa formerne for det fremtidige arbeide, saa de kan falde i flugt med tidens krav. I dette har vi tilslutning av de klassebevisete arbeidere, som *kjender sin stilling* i samfundet. Og det skulde vel ha noget værd for os.

Sandvik (Haugesund)

fremholdt betydningen av bedriftsraad til virkeliggjørelsen av det økonomiske demokrati.

Scheflo:

At interessen for en retfærdig valgordning er «visnet bort» in-

den de borgerlige partier, forklarte hr. Gjøstein med, at efter at landsstyret hadde fremlagt sin taktikindstilling kunde de andre partier med rette hævde, at Det norske arbeiderparti ikke brydde sig om valgspørsmålet. Jeg har altid tænkt at slik vilde hr. Gjøstein og flere andre stortingsmænd ræsonnere. Hvis stortingets flertal nedvoterer forslaget om en retfærdig valgordning, falder det ikke Gjøstein ind at gaa i rette med vore *motstandere*. Han gjør *arbeiderpartiets landsstyre* ansvarlig for de borgerlige stortingsmænds stemmegivning. Slik er metoden. Det er dette man kan kalde at en mand *optræder fiendtlig* overfor partiet.

Gjøsteins ræsonnement er i virkeligheten fuldstændig galt. Forholdet er, at naar spørsmålet om nye valg i Norge overhodet har været aktuelt, skyldes det netop den «bolschevisme», som vore parlamentariskere fordømmer. Tror man de borgerlige partiers mænd pludselig er blit saa ædle at de vil gi os en retfærdig valgordning som belønning for pen opførsel? Jovist! Sandheten er naturligvis, at hvis vi faar en rimelig valgordning, er det fordi borgerpartierne finder det er risikabelt at utfordre arbeiderklassen. Stillingen er her som den var i Sverige ifjor. Tror man det var *Brantings* fortjeneste at Sverige ifjor fik en ny valgordning? Aanei. Den svenske statsminister uttalte aapent at det var hensynet til «bolschevikfaren» som gjorde en stemmeretsreform nødvendig.

Vi maa regne med at vi ikke faar en retfærdig valgordning i Norge; men hvad er saa grunden? Der er i tilfælde to grunde.

Den første er, at vort parti ikke staar enig og samlet, den anden grund vil være at søke i den internationale situation. I den sidste tid har reaktionen i Europa hat vind i seilene. Det er aarsaken til at interessen for valgordningen har «visnet» inden de borgerlige partier. Og triumferer den europæiske reaktion, behøver vi ikke at tænke paa en retfærdig valgordning. Omvendt: Dersom den revolutionære bevægelse griper de franske og engelske arbejdere, kan vi være temmelig tryg for, at vort storting blir mere medgjørlig. Men da kan det hændte stortinget er for sent ute med sin «retfærdighet».

Interviewet med *Sklovsky* faar gjøre tjeneste paa alle de møter, hvor Puntervold kan være tilstede og belære os. Den maate, hvorpaa han i dette tilfælde har skildret sandheten om Norge og de norske arbeiderraad, er betegnende for, hvordan han har skildret sandheten om *Rusland*. Han gir det en farve, som passer for den, som fortæller det.

Det er jo fortrøstningsfuldt at høre, at Puntervold og hans meningsfæller ikke vil bryte ut. Til denne gladelige meddelelse vil jeg knytte det haab, at de ikke herefter som hittil *angriper partiet* ved enhver tænkelig anledning. Det maa nu bli slut med disse «manifeste», som alene bidrar til at svække partiets stilling. Blir Puntervold og hans meningsfæller staaende i partiet, faar de ta konsekvensen av sit medlemskap. *Angriper* de partiet, faar de ogsaa ta konsekvensen.

Amundsen mener, at først naar partiet har faat flertal ved et valg, kan revolutionen være

tænkelig. Til det vil jeg svare, at jeg for min del aldrig vil vaa-ge at anbefale en revolutionær aktion blot og bart paa grundlag av et flertal ved valgene. Jeg tør nemlig ikke stole paa dette flertal. Fordi om en vælger stemmer med arbeiderpartiet, er det slet ikke sikkert, at han vil delta i en *revolutionær* aktion. Det eneste vi kan bygge paa, er den *magt* arbeiderklassen *gjennem sine organisationer og som producenter* er istand til at utøve. At bygge paa en stemning ved valgene, er en letvinthet, som vi kan overlate til vore motstandere at vise.

Buen:

Eggen bebreidet stortingsgruppen, at den ikke gik til aktion mot voldgiftslovens forlængelse. Det hadde gruppen hverken ret eller pligt til. Det er noget, som fagorganisationen faar bestemme over. Og det faar vi holde fast ved. Forøvrig var landsorganisationens formand den førende i denne sak som medlem av sosialkomiteen.

Holtermann Knudsen gjør nu hvad han kan, for at samle os, men det er jeg sikker paa, at Knudsen ikke vilde samle os paa et usandt grundlag. Og usandt blir det, om vi enes om landsstyrets forslag, selv med Knudsens illæg. Dette tillæg er bare en bagatel i forhold til alt det andet. Jeg forstaar Knudsens stilling, og den bedrøver mig. Jeg trodde ikke, at det skulde hændte, at Knudsens og mine veie skulde skilles.

Stang og Egede-Nissen sa, at der var ingen plads i partiet for os, som har stillet vort eget forslag. De to vil dog intet faa at bety i den avgjørende kamp. Jeg

mener, at vi faar indrette os slik, at vi kan fortsætte vort arbejde for socialdemokratiet. Og de veie lar vi ikke Egede-Nissen utstikke.

Hadde socialdemokraterne i tinget forlatt salen, da affæren med forsvarsministeren kom op, vilde Peersen ha sittet. Der kan naturligvis om slike midler være forskjellige meninger. Det kan hælde, at gruppen vilde gaa til et skridt som dette at demonstrere. Men det faar den da selv vælge tidspunktet for.

Tal. sluttet med at si, at han stod ikke ved avslutningen, og at han aldrig hadde følt sig friskere end netop nu.

Alfred Madsen:

Alle socialdemokrater er enig om, at arbeiderne maa skaffe sig den politiske magt for at faa raadighet over produktionen, samtidig som de arbeider mot det samme maal nedenfra. I dette arbejde vil vi finde, at det som virker kanskje aller sterkest er selve de økonomiske og sociale forhold, efterhvert som de utvikler sig. Hvad vore tillidsmænd og talere ikke altid magter at utføre gjennom sin agitation ad «overbevisningens vei», det besørges samfundsutviklingen fra dag til dag. Denne utvikling skaper til en begyndelse et bevisst mindretal. Den store masse opplyses først efter at frigjørelsen har fundet sted. Derfor maa ogsaa det bevisste mindretal ha sin plads i en fremskridtsbevægelse som vor. Det er den socialistisk bevisste del av arbeiderklassen, som idag staar frem som uttryk for fællesviljen og bæren av fællesinteressene. Derfor er det ogsaa netop den, som

nu har pligt til at sætte igjennem proletariatets historiske mission.

Lians stilling i dette spørsmål gir hverken grund til ros eller daddel. Han har bare gjort sin simple pligt — nemlig ved at optræ som en fornuftig mand. Det samme burde ogsaa visse andre gjøre. Det som kræves i en alvorlig situation er, at vi staar samlet utad. Lian har søkt at være i overensstemmelse med denne sandhet. Men det kan rigtignok ikke sies om de andre.

Jeg vil oppfordre til vedtagelse av den enstemmige indstilling, som indeholder det, der nu er det væsentlige.

Chr. H. Knudsen:

Buen mente i «valgstreiken» at se en bagatel. Han synes da at motsi sig selv her. Sætter vi os utenfor ved et valg er det sandelig en realitet stor nok, idet den vilde berøre arbeidernes mest vitale interesser.

Vi staar denne gang i motsætning til ifjor overfor et skille — overfor det nemlig, at vi vil komme til at optræ i to grupper under selve valgkampen. Men det er farlig.

Tal., som paa grund av den begrensede taletid maatte avbryte sit indlæg, mente at man ikke kunde si om stortingsgruppen, at den hadde undlatt at fremholde det, som for os var hovedsaken, og uttalte videre som sin tro, at man gjennom parlamentarismen vilde kunne naa saa langt som til at fastslaa formerne for den socialistiske samfundsorganisation.

J. B. Aase (Bergen)

var forbauset over, at der inden socialdemokratiet overhodet kun-

de være nogen dissens om den ting, at raadssystemet maa finde sin anvendelse i forfatningen.

Mads Baarud

oplyste, at repræsentanterne fra Ringerike var valgt paa landsstyrets flertalsforslag, og at de gjerne gav sin stemme til det foreliggende fællesforslag.

Marta Tynæs:

Det er uværdig at behandle vore veltjente tillidsmænd paa den maate, som her er skedd fra flere sider.

Jeg har ikke kunnet gjøre mig fortrolig med masseaktionen som det avgjørende middel i kampen for socialismen. Vi har set oplysningen vokse blandt arbeiderne; kulturen og intelligensen er blit større i vore rækker, efterhvert som vi blev en magt i det offentlige liv. Jeg mener, at vi har ikke gaat den linje ut endda; vi har endnu meget at vinde. Bare en tredjepart av mændene staar idag organisert — for ikke at tale om kvindene. Vi har derfor et stort opplysningsarbeide foran os, før vi kan opgi de gamle veie. Jeg kan ikke stemme for indstillingen, som her er fremlagt.

Guldal (M. Romerike)

anbefalte indstillingen med Knudsens tillæg.

Bonnevie:

Inden den gruppe, jeg tilhører, har der ikke fundet sted nogen drøftelse av, hvad vi skal gjøre efter vedtagelsen av landsstyrets forslag. For min del vil jeg bare si, at blir der et skille i partiet — en fredelig unionsopløsning

— saa ser jeg det gjerne. Jeg kan derfor ikke dele Puntervolds opfatning, som var den — hvis jeg forstod ham riktig — at vi skulde bli igjen og virke til forstyrrelse. Det er en saa viktig situation vi gaar til, at vi maa la flertallet være i fred i dets oppgave.

Ringereide (Ryfylke)

anbefalte sterkt det ændrede forslag til taktikbeslutning.

Friis:

Alt tat i betragtning finder jeg, at man maa være tilfreds med fællesforslaget. Det rammer det centrale i dagens diskussion. Selv Puntervolds og Akers forslag er smittet av det samme.

Hvad er det, som har bragt de nye forfatningsformer frem saa sterkt? Det er den ting, at de har utløst en trang hos arbeiderne; de er vokset frem av tiden s le vende behov. Lians stilling er her et barometer for industriens stilling i vort land. Med eller mot sin vilje er han drevet dertil.

Tal. sluttet med at anbefale ogsaa Knudsens forslag om masseaktion.

Dørumgaard (N. Romerike)

saa sig nødt til at stemme for forslaget fra Svensson, Strøm og Robert Nilsen, da den ændrede indstilling ikke var vidtgaaende nok. Han ønsket ikke at forlate dette møte uten at ha faat uttrykke sin harme over de ændrede standpunkt, som landsstyret hadde tat. Det mindet ham om situationen under dyrtidsaktionen i 1917.

Walfred Andersen (Stavanger):

Forslaget taler ialfald om god vilje. Jeg anbefaler det til vedtagelse.

Tranmæl

avsluttet debatten, idet han ønsket at gjøre nogen faa bemerkninger. Til Buen vilde han si, at han ikke hadde uttalt sig om personen, men om saken. Enkelte talere av oppositionen, bl. a. Gjøstein, hadde tat sterke personlige reservationer mot bevæbning av arbeiderklassen. Disse hadde ingen ret til at tillægge denne forsamling andre meninger om spørsmålet. Arbeiderklassen agter først og fremst at anvende sine økonomiske vaaben i kampen for frigjørelsen, som massestreik og massereisning — set i motsætning til den indirekte aktion. For dette gives der tydelig uttrykk i styrets forslag. I spørsmålet om de fremtidige samfundsformer er man enig om nødvendigheten av en arbeiderforfatning, som bygger paa organisationslivet. Formen for denne forfatning vil bli fastslaat av landsmøtet, som skal holdes i 1920, og som saaledes i virkeligheten blir et fortsættende landsmøte. I mellemtiden vil der bli git tid til en indgaaende drøftelse av saken i alle fag- og partiforeninger. Det som vi da kan ta fat paa straks er de nye bedriftsorganer for at demokratisere det økonomiske liv og et fortsat arbeide for organisationen av de vernepligtige som et led i vor antimilitære kamp. Tal. sluttet med at anbefale, at landsmøtet gjennem sin beslutning saa sterkt og enstemmig som bare mulig knæsatte de principper, som der var git uttrykk for i flertallets,

nu landsstyrets enstemmige indstilling.

Inden saken gikk til votering meddelte *Bonnevie* at Aker-delegationen trak sit forslag tilbake.

Det besluttedes at stemme særskilt over hvert av forslagene.

Voteringen.

Forslaget fra Sven Svensson, Robert Nilsen og Strøm forkastedes mot 17 stemmer.

Derpaa votertes ved navneoprop over det av Puntervold optagne forslag. Det forkastedes med 264 mot 71 stemmer.

Flertallet var:

Hans H. Bjerkholdt, Tune. Nils Vik og Harald Larsen, Rygge. Sverre Hiertholm og Kristian Henriksen, Eidsberg. L. Gulbrandsen, A. Berntsen og A. Jensen, Bærum og Follo. Asbjørn Dørumsgaard og L. Aslaksrud, Nødre Romerike. K. M. Nordanger, Johan Guldal, Harald Thronsdén og Adolf Møllerstad, Mellem Romerike. Anders Kolstad, Ivar Færder og Karl Thomander, Vinger og Odalen. Botolf Haug, Ole Ruud og Arne Hauger, Solør. Karen Hoberg, Oskar Nilsen, L. Julseth og Kristiansen, Søndre Hedemarken. Johan Havik og Bernhard Larsen, Nordre Hedemarken. Olav Sæther, Johs. Borchgrevink og Karl Norstrøm, Søndre Østerdalen. Ole Haugen, Nordre Østerdalen. Vorhaug og Gundersen, Søndre Gudbrandsdalen. C. A. Madsen, A. Andersen og P. Lundby, Toten. Halvdan Fjell, Thorvald Ulsnæs og Anders Hansen, Hadeland. Sigurd Nygaard, Valdres. Mads Baarud, Anders Eriksen og Johan Ingebriktsen, Ringerike. Eugene Olaussen, Hans Asmyhr og Bar-

don Pedersen, Numedal. P. Olsen, O. Gulbrandsen, Ingvald Olsen og Hans J. Sverre, Buskerud. Magnus Johansen og Olaves Nøkleby, Skoger. Amandus Lundberg, Jarlsberg. Emil Zakariasen, Brunla. O. Steinnes, Josefsen og H. Storhaug, Øst-Telemarken. Halvor Saamundsen og Karl Lindskog, Gjerpen. O. Lundtveit, Bamle. Søren Sørensen, Nedames. A. T. Askedall og Sigfried Olsen, Mandalen. T. Oftedal, Jæderen. Casper Carlsen, Dalene. Jørgen Ringereide, Ryfylke. Sakarias Skeiseide, Skaare arbejderforening. Edvard Jørstad, Bjarne Takla og K. J. Andersen, Hardanger. Karl Bøthun, Midthordland. Ingv. Moen og Lars Øije, Indre Nordmøre. Ingebret Kvendseth, Ytre Nordmøre. John Aae, Nic. Eggen, Martin Foss, M. Svebstad, Olav Kregnes, Olaf E. Hofstad, Jens Gallaaen, G. Haugen, Haakon Hoff, Carl Schjetnan, Fr. Lunde og Esten Nesbak, Uttrøndelagen. John Aalberg, Alb. Moen, Paul Holte og Arnt Mathisen, Indtrøndelagen. Helge Guntvedt og Wilhelm Jakobsen, Namdalen. Knut Alsgaard, John Halden og M. Michalsen, Nordre Helgeland. Lars Næss, M. Meisfjord. Harald Langhelle, Johan Nordvik og M. Limstrand, Søndre Salten. Waldemar Haug, Lofoten. Sigurd Simensen og Karl Nilsen, Trondenes. Martin Aune, Øst-Finmarken.

Fra byerne:

S. Sørensen, Ole Haraldstad, N. Gjersestet og O. Tomp, Sarpsborg. Hans Ingebretsen og Hans Lofstad, Moss. Carl Simonsen og Aug. Bonsak, Drøbak. Chr. H. Knudsen, Kyrre Grepp, Kr. Aamodt, Mathias Fredsti, Albert Raaen, Olav Thorsen, Thorvald

Thorstensen, Augustaa Aasen, Sven Svensson, Lars Sæther, Aug. Ebbel, Johannes Karlsten, N. Hermandsen, H. Braathen, Hans Aas, Øistein Marthinsen, Fredrik Didrichsen, Borger Johansen, Kristian Folvell, L. Grindheim, A. Andersen, A. Madsen, Oscar Nilsen, Knut Engh, Hilda Aslesen, Paul Danielsen, Edward Mørk, Alf Hansen, Oscar Ottersen, Karl M. Gullichsen, Harry Nilsen, Pontus Karlsten, Johan Strand, Caroline Pettersen, Oscar Olsen, Johan Schwingel, Frithjof Andersen, Wilh. Olsen, Ole Sødstad, Anton Andersen, Søren Hagen, Einar Nagel, Einar Gerhardsen, Oskar Karlsten, Harry Kristiansen, Gustav Strøm, Adolf Schau, E. E. Rudlang, Knut Hagen, Halvdan Johnsen, Karl E. Bjurstrøm, Ingvald Larsen, Jens Nøttestad, Viktor Norbech, Amandus Holthe, Dagfin Davidsen, Ingv. Engebretsen, A. Malm, Chr. Mørch, Edvard Bull, Karl Kristiansen, Haakon Myran, Harald Lein, Josef Bergman, O. M. Stenvik, S. T. Johannesen, Thv. Hansen, H. Tollefsen og K. M. Gundersen, Kristiania, Waldemar Carlsen, Kongsvinger, Martha Sæthre og Ole Mæhlum, Hamar, Anton Andreassen og Lars Bakke, Lillehammer, Niels Ødegaard, Knut Stubberud og Ole Olsen, Gjøvik, Kristian Paulsen, Kongsberg, Wilh Tybring, Lorang Larsen, Olav Pedersen, Hjalmar Waage, Ths. Simensen og Andreas Narvesen, Drammen, I. Thorsæt og G. E. Andersen, Horten, Aksel Svendsen, Johan Øydegard, Paul H. Pedersen og Ole Holm, Tønsberg. A. Eines og Edv. Bernhardsen, Sandefjord og Sandehæred, Andreas Hanssen, Larvik, Arthur Andersen, Porsgrund, Kristian Hansen, Brevik, Johan Pedersen og Mar-

thinius Karlsen, Skien, Erik Haugen, Notodden, Ola Solberg, Olav Brunvand, J. Aamodt-Mindrebo og Sven Svensen, Kristiansand, Walfred Andersen, B. Olsen-Hagen, Otto Luhn, Johs. Johnsen, Elias Gabrielsen og C. Strøm, Stavanger, Tørris Skogland, Edv. Jensen, Ivar Røisum og Kristoffer Sandvik, Haugesund, J. B. Aase, Hans Hegland, Anton Takvam, Lars O. Aasen, Einar N. Henriksen, Peder Bernstrøm, Thure Johansen, Robert Nilsen, Sigurd Nagel, Sverre Krogh, Daniel Vatne, P. Furubotten, G. Øvsthus, Johan Jørgensen og Carl J. Hansen, Bergen, Sigurd Forbord, Ingvald Jacobsen og B. M. Røe, Kristiansund, O. Nilsen, Molde, K. Tømmeraa, Alfred Madsen, K. O. Thornæs, Martin Strømme, Harald Berg, Anna Sundby, Hj. Dyrendahl, Gerh. Hammer, Anton Kalvaa, Johs. Syllow, B. Flønæs, Martin Tranmæl, Halvard Olsen, E. Volan, Jakob Friis og Jørgen Dahl, Trondhjem. Erl. Torkildsen og Henrik Johnsen Hjartøy, Bodø, Johs. Andreasen, Narvik, Erik Vangberg og Jeanette Olsen, Tromsø, Oscar Josefsen, Hammerfest.

For forslaget stemte:

P. Torvik, Idde og Marker, Johs. O. Øby, Karl A. Johansen og Karl Andreassen, Glemminge, C. Bonnevie, Harald Halvorsen, Helga Ramstad og Hans Amundsen, Aker, Th. Fraurud og L. Pedersen, Øvre Romerike, Karl Østlie, Vinger og Odalen, Einar Korslund, Hadeland, Kr. Eide, Haltingdal, O. H. Maurstad, Oskar Endresen og Oswald Jansen, Nedenes, Tarald Harstad, Sætersdalen, Salve O. Hagen, Odernes, D. S. Langholm, Jæderen, Alfred

Angelskaar og Nils Balstad, Voss, J. A. Skjelfjord, Indre Sogn, Lauritz Halse, Indre Søndmør, Olav Oksvik, Møre og Rauna, Per Dahl og Schrøder-Nilsen, Romsdal, Prestvik, Namdalen, J. Gavlén, Vesterdaalen, J. Rørslet, Sentjen. *Byerne:* J. Nygaard og O. Strøm, Fredrikshald, P. Moe-Johansen, S. Rikheim, Joh. L. Johansen og Arthur Olsen, Fredrikstad, H. Dahlstrøm, Hilmar Olsen, Hans Erichsen, Anders Øie, C. Strandahl, Petter Andersen, Marius Berg, Aksel Amundsen, O. J. Nøkleby, Hans Kleppestø, Martha Tynæs, Gunhild Ziener, O. Stensrud, Kristian Ask, C. L. Johansen, Olaf Haugen, August Kjølstad, Torgeir Wahl, August Christensen, Jørgen Hansen og Kasper Nyborg, Kr.ania, C. S. Bentzen, Hønefoss, Anders Kristensen, Holmestrand, Hans Larsen og Hans Paulsen, Horten, Joh. Gjøstein, Magnus Karlson, Chr. Aunevik og Gudmund Pedersen, Stavanger, H. Sjurseth, Johan Gudmundsen, Tjønneland, Eugen Friis og Gustav Myhrstad, Bergen, Anton Alvestad og Hans Roth-Hansen, Aalesund.

Derpaa blev der stemt over *indstillingen* med forbehold om

senere at foreta votering over de av Knudsen foreslaaede ændringer.

Indstillingen vedtoges med 275 stemmer mot 63.

Flertallet var de 264 plus K. A. Jensen og O. J. Wikan, Indtrøndelagen, samt følgende 9 av mindretallet: Maurstad, Nedenes, Langholm, Jæderen, Aunevik, Stavanger, Hans Paulsen og Hans Larsen, Horten, samt Petter Andersen, Kristian Ask, Olaf Haugen og August Kjølstad, Kristiania.

Mindretallet var de 71 minus de 9 og Kasper Nyborg, Kristiania, men med tillæg av Puntervold, Aker, og Ant. Jenssen, Tønsberg.

(K. A. Jenssen, Wikan, Puntervold og Ant. Jenssen var fraværende ved første votering, Nyborg ved den sidste.)

Følgende av de deltagende eller anmeldte repræsentanter var ikke tilstede ved voteringen over forslåene: A. Egede-Nissen, Gabriel Olausson, Kristiania, Oscar Kallum, Rygge, Joh. Leira og H. Sorteberg, Buskerud, Oscar Engnæs, Numedal, N. Haukaas, N. Østerdalen, Joh. Mathiassen-Mo, Sandeherred, Ludv. Larsen, Larvik, I. Andersen, Øst-Telemarken, Anders Lothe, Kinn, og G. Eliassen, Trondhjem.

Endelig blev der stemt over forslaget om at sløife ordene «valgstreik og». Forslaget faldt med stort flertal.

Taktikuttalelsen

var dermed vedtat i følgende form som foreslaat av styret:

Det norske arbeiderpartis opgave er at virke for arbeiderklassens økonomiske og sociale frigjørelse. Dette maal kan alene naes ved arbeiderklassens erobring av den økonomiske og politiske magt. Partiet anser masseaktionen i dens forskjellige former som det avgjørende middel i kampen for socialismen.

I sin parlamentariske virksomhet søker partiet at klargjøre de socialistiske synsmaater, at svække kapitalistklassens politiske magt, at støtte og fremme arbeidernes

revolutionære kamp og den sociale nydannelse. Landsmøtet uttaler at samarbeide ved regjeringsdannelser eller forhandlinger om et saadant samarbeide ikke maa finde sted. Stortingsgruppen skal ved forslag og votering saa ofte dertil er anledning og ihvertfald under hver trontaledebat fastslaa partiets stilling til regjeringen. Partiet holder sig adgangen aapen til at proklamere valgstreik og stortingsmandsstreik for at slaa tilbake eventuelle angrep paa erhvervede rettigheter eller for at vinde nye.

De nuværende samfundsorganer maa ansees for uskikket til at løse de opgaver, som vil melde sig i et socialistisk samfund. Det sociale demokrati forutsætter en samfundsforfatning, som utelukker utbygningen og legger hele den politiske og økonomiske magt i det arbeidende folks hænder.

Landsmøtet finder det derfor nødvendig at forslaget om en socialistisk samfundsforfatning bygget paa arbeider-, bonde- og fiskerraad underkastes en nærmere utredning av den sosialiseringsskømmite, som landsstyret og sekretariatet har nedsat. Denne utredning forelægges med indstilling fra landsstyret for næste landsmøte, som blir at avholde senest i paa-sken 1920.

Bedriftsraad bør straks organiseres og opta arbeidet for at demokratisere og sosialisere bedriftslivet.

Partiet vil støtte soldatraadene for derved at hindre militærmagtens anvendelse mot arbeiderklassen og for at fremtvinge militarismens avvikling.

Dernæst forelaa landsstyrets forslag i forbindelse med

valgkravet, valg- og stortingsmandsstreik.

Chr. H. Knudsen ændret sit forslag derhen, at ordene «socialdemokratiets krav» blev ombyttet med: *socialismen*.

Første avsnit av indstillingen (om valgordningen m. v.) vedtoges enstemmig. Ved den derpaa følgende votering bifaldtes likeledes Knudsens tillægsforslag.

Denne forandring i indstillingen nødvendiggjorde sakens oversendelse til redaktionskomiteen. Komiteen fremla senere i møtet sit forslag, som optok indstillingen uforandret med det vedtagne tillæg. I denne form vedtoges forslaget mot 1 stemme. Det lyder som følger:

«Landsmøtet understreker paa det sterkeste de krav som tidligere er reist av partiet og som bl. i. har faat tilslutning gjennem fællesmanifestet og fra en række store møter utover landet om gjenneførelse av en ny og retfærdig valgordning med almindelig og like stemmeret for mænd og kvin-

der over 21 aar og nye valg iaar. Landsmøtet kræver ogsaa ophævet bestemmelsen om flertal i grundlovssaker.

I tilfælde av at stortinget vedtar en utilfredsstillende valgordning, bemyndiges landsstyret — som for anledningen forsterkes med 12 medlemmer valgt av landsmøtet fra de forskjellige distrikter i landet — til at fatte beslutning om hvorvidt partiet skal delta i valget eller det skal gaa til valgstreik. I tvilstilfælde kan saken prøves ved uravstemning.

Det forsterkede landsstyre sammen med stortingsgruppen avgjør om der i en aktuell situation skal proklameres stortingsmandsstreik.

Finder det forsterkede landsstyre, at situationen kræver det, bemyndiges endvidere landsstyret — som da søkes forsterket med et passende antal medlemmer fra fagorganisationen — til at fatte beslutning om en masseaktion for at fremtvinge en hurtig gjenneførelse av *socialismen*.»

Motionen fra Kristiania bokbinderes forening blev av Halvard Olsen foreslaaet oversendt landsstyret til videre behandling. Forslaget støttedes av *Alfred Madsen* og vedtoges enstemmig.

Internationalen.

Landsstyret foreslog:

1. Det norske arbeiderparti betrakter sig som uttraadt av den 2. Internationale.
2. Partiet indmeldes, med de forbehold, som er tat i præmisserne, i den kommunistiske internationale.

I præmisserne anførtes:

Det norske arbeiderparti forbeholder sig indenfor rammen av de bærende principper for den nye internationale fuld bevægelsesfrihet. Saaledes vil man med henblik paa en raadsforfatning her i landet straks slaa fast som en selvfølge, at de arbeidende bønder og fiskere skal ha den samme organisationsret og indflydelse som de øvrige arbeidere, idet heletat at *alle* medlemmer av raadene, hvilken yrkesgruppe de end tilhører, stilles helt likt.

Partiet forbeholder sig endvidere at ta stilling til militærspørsmålet ut fra det principielle syn de tidligere landsmøter har hævdet og under hensyntagen til de særegne forhold i et litet land, som har staat utenfor krigen.

Lian optok sin dissens i landsstyret og foreslog punkt 1 strøket.

Behandlingen av denne sak indlededes av

Scheflo,

som uttalte:

Et parti som vort maa, hvis det vil være socialistisk i aand og sandhet, ha internationale forbindelser. Uten forbindelse med tilsvarende partier i andre land kommer vi til at indta et falsk standpunkt.

Vi vet alle, hvad der blev den mægtige 2den internationales

skjæbne. Den spillet under verdenskrigen uhjælpelig fallit. Man søkte i det længste at lukke øinene for den kjendsgjærning, at den ikke var mere. Men aktionen fra den gamle internationale uteblev, og det førte til dannelsen av *Zimmerwald* med det ene formaal at aapne kamp for at stanse krigen — en parole, som den gamle hadde stillet sig aktivt *imot*.

Efter krigens ophør kom konferansen i Bern istand, hvor ogsaa vort parti paa indbydelse lot sig repræsentere. Nogen særlig lyst eller trang til at komme i det selskap hadde vi ikke, men efter forrige landsmøtes beslutning mente vi os ikke berettiget til at si nei. For os, som reiste ditned, var dog hovedsaken den at skaffe os de erfaringer, som kunde vindes, og forelægge dem for partiet, som derved vilde ha saa meget lettere for at træffe sit valg.

Vore erfaringer var saa mistrøstige som de vel kunde bli. Bernerkonferansen var en sammenkomst av folk, som jeg mener med fuld ret at kunne kalde socialpatrioter, delvis socialforrædere. Norge var et av de faa land paa venstre fløi, som hadde repræsentanter tilstede, og vi opdaget meget snart det haabløse i at tænke paa at faa utrettet noget der. Ganske vist blev der sagt mange pene ord av dem, som var de toneangivende paa konferansen, og ønskelister sattes op. Men der blev *intet* sagt om, hvordan arbeiderne skulde kunne kjæmpe disse ting igjennem.

Den sidste nat naadde man til at behandle spørsmålet om konferansens stilling til den sociale revolution, nærmere betegnet: re-

volutionen i Rusland. En lang avskyresolution blev fremsat og sendt over til en komité. Ved behandlingen av denne sak i komiteen fik *Kautsky* den avgjørende indflydelse, og det resulterte i beslutningen om at sende en kommission til Moskwa for at anstille «undersøkelser». Inden denne avgjørelse blev fattet hadde vi nordmænd allerede maattet tiltræ tilbakereisen. — Hvad der videre fulgte er kjendt nok. Den 2den internationale, som i hele sit anlæg hadde støttet den franske regjering og dens planer, viste sig nu saa litet mægtig, at *Clemenceau* turde negte de franske utsendinger pas til Rusland. Der laa heri en reel tilkjendegivelse av, hvor magtesløs den 2den internationale i virkeligheten var. Og det var ogsaa rimelig nok, at slik som den var sammensat av folk av de mest motstridende opfatninger og interesser kunde de intet gjøre til fremme av arbeiderklassens idealer.

Det er selvsagt, efter hvad vi her har besluttet, og efter hele vor agitation, at det norske arbeiderparti *umulig* kan fortsætte at bli staaende der. «Si mig, hvem du omgaaes, og jeg skal si dig, hvem du er,» den sandhet er tydelig nok, om vi anvender den her. Ved en samling av alle venstregrupper hadde det kunnet tænkes, at man vilde kunnet *erobre* den gamle international for den revolutionære klassekamp. Men den mulighet er nu utelukket. — *Schweitz* har allerede meldt sig ut og gaat ind i den 3dje international, og *Italien* har fulgt eksemplet. Naar stillingen nu er denne kan det ikke være nogen mening i for os at utsætte spørs-

maalet om indmeldelse, i haab om, at situationen inden den gamle international skulde forandre sig. Dertil er opløsningsprosessen skredet for langt frem. Vi maa derfor *nu* træffe vort valg. Vi maa ta skridt til indmeldelse i Moskwa-internationalen, som blev stiftet i vinter; dens retningslinjer falder i alt væsentlig sammen med vore, og det er *der*, vi hører hjemme.

Selv om vor beslutning idag ikke kan bety saa meget for den russiske revolution, vil den dog si saa meget, at det for norske partifæller ikke skal kunne gaa an at angripe, mistænkeliggjøre og forkjætre de av vore kamerater, som staar midt oppe i kampen. En saadan beslutning vil derfor ikke være uten sin moralske betydning. Det er en partipligt for os her paa dette møte at si greit og aapent fra, og vi gjør det først og fremst *av hensyn til os selv*. Det vil gjøre det til en fælles opgave for os at fremme indenfor vort eget lille samfund de synsmaater, som fik sit uttryk i resolutionen paa Moskwa-konferansen. De synsmaater kan lide nederlag, og arbeidet kan vanskeliggjøres, men det blir dog *dem* tilslut, som kommer til at bære seiren hjem.

Lian:

Paa sidste landsmøte blev der fattet beslutning om partiets indmeldelse i *Zimmerwald*-internationalen, uten at partiet derved brøt med den gamle. Det er i virkeligheten det standpunkt jeg vil ha opretholdt. Og det sker ut fra den samme betragtning, som har bestemt min stilling til den netop vedtagne taktikbeslutning. Jeg

mener, at vi maa se, om der ikke kan findes grundlag for en samling inden den gamle international, før vi beslutter os til at træ ut. Det er noget visst organisationsmæssig ved et skridt som det, vi her indbydes til at ta.

Jeg kommer aldrig til at anerkjende den maate, hvorpaa flertalsocialisterne har optraadt i Tyskland. Men jeg ser ikke det som nogen *international* sak. Hvis det er saa, at Scheidemann, Noske og Wells har trampet paa socialismens principper maa det bli de tyske arbeideres sak at gjøre op med dem.

Hvad der er av betydning for mig er, at vi holder sammen om det som binder os. Vi har i en aarrække staat i nært og intimt samarbeide med organisationerne i broderlandene, og det har git gjensidig utbytte. Ved en beslutning som den flertallet foreslaar, *bryter* vi dette samarbeide. Vi avskjærer os f. eks. enhver forbindelse med det socialdemokratiske parti i Danmark, fra hvilket vi har mottat saa mange og rike impulser. Likesaa med det gamle parti i Sverige. Hvad dette videre tør indebære for det *faglige* samarbeide mellem disse land og os skulde det ikke være vanskelig at forestille sig.

Jeg mener, at vi bør la spørsmålet nu bero, indtil internationalen har faat tid til at samles. Saa vil vi *derefter* kunne ta vor bestemmelse. Konferansen i Bern var ingen besluttende eller officiel instans; den formet sig nærmest som et opgjør mellem de forskjellige nationer om, hvordan landomraadene efter Tysklands nederlag skulde deles.

Egede Nissen:

Vi staar her ved et kjernepunkt. Vor tilslutning til raadsystemet bør gives uttryk gjennom vor tilslutning til dem, som staar paa samme grund.

Naar Lian vil ha utsættelse ogsaa av dette spørsmaal kan det være grund til at minde om, at situationen desuten nu er en anden, end da han i landsstyret stillet sin dissens. Vi har oplevet, at regjeringsocialisterne i Tyskland har gjenoptat og skjærpet forfølgelsen av vore kamerater derne. Og selv om vi bare vilde holde os til den politik, som er drevet og drives av socialdemokrater i vore to naboland, skulde det ikke paa nogensomhelst maate gjøre grunden mindre for os til at ta vor stilling op til revision. Har vi ret til en dag mere at være i kompaniskap med f. eks. de danske saakaldte socialister, som opretholder den forsmædeligste klassejustis, eller de svenske, som bidrog paa det kraftigste til at slaa ned den finske arbeiderklasse? Jeg spør: Kan vi staa sammen med disse længer? (Nei!) Vore kamerater i Rusland, som finder sig omringet av en verden av fiender, har krav paa os. Vi er moralsk forpligtet til at ta skridtet uten nølen for derigjennem ialfald for vort eget vedkommende at slaa en pæl igjennem den tarveligste av al løgnagitation. Og jeg siger: det burde være os en *kjær* pligt.

Tal. fremsatte i forbindelse hermed følgende forslag til resolution:

«Landsmøtet kræver av regjeringen, at den ordner spørsmålet om asylret for politiske flygtninger paa en maate, som svarer til

almindelig human praksis, slik som denne før 1900 var gjældende i vort land. Det forutsættes at centralstyret fremmer dette spørsmåls løsning snarest.»

Videre referertes følgende forslag fra *Alfred Madsen*:

«Landsmøtet uttaler sin fulde tilslutning til blokadeerklæringen mot de land og regjeringer, som angriper Sovjet-Rusland. Landsmøtet uttaler det haab, at ingen norsk arbeider vil bidra til, at trafikken opretholdes paa Nord-Rusland, Finland og Østersjø-provinserne eller noget andet land, som er operationsbasis for overfaldet paa Rusland. Ethvert angrep paa den russiske revolution er en fiendtlig handling mot den internationale arbeiderklasse. Det er derfor vor simple pligt at yde vore kjæmpende klassefæller al den støtte, som vi evner at yde.»

Edv. Bull:

Saken forekommer mig at være betydelig enklere, end Lian mener, at den er. Og det av to grunde. For det første er det ganske sikkert, at vi ikke slipper ind i den nye international, om vi samtidig beslutter at fortsætte med at staa i den gamle. Dernæst kommer et andet moment til for mig, som ikke er ganske uvæsentlig. Jeg minder om Marx' stilling til Pariser-kommunen i sin tid. Marx var fuldt opmerksom paa dens ufuldkommenheter og gjorde ingen hemmelighet av det. Men selv om han kritiserede arbeiderkommunen meget sterkt, kanskje sterkere end *Punternold* kritiserer den russiske revolution — og ialfald med adskillig større ret! — var hans offentlige stilling til spørsmålet en helt anden. Det

forekommer mig at gi en ganske klar retningslinje i det, vi idag staar over for at beslutte. Marx lærdom er den, at vi *overfor det borgerlige samfund skal staa socialdarisk med de socialistiske reisinger, som foregaar*. Og spør vi, hvor vi har de virkelig socialistiske klassereisinger i verden, og hvor de *ikke* er, er skillet overordentlig let at trekke. Noske og disse folk har stillet sig blandt vore motstandere — derom kan der ikke være grund til at tvile lenger.

Alfred Madsen:

Lian sa at de tyske socialister maa selv gjøre rent bord. Men saken angaar ogsaa i anden række os. *Noske* er ikke bare tysker, han kalder sig ogsaa socialdemokrat. Og det er dette, vi maa protestere mot. Ved sine gjerninger har han og hans meningsfæller sat sig *utenfor* arbeidernes virkelige Internationale. Saa indvendes der, at vi løp den risiko at bryte samarbeidet med hovedmassen av de svenske og danske arbeidere. Hertil er at si, at hovedtingen for os ikke kan være den at vedlikeholde forbindelsen med *regjerings-socialistene* i disse land. Tvertom har vi al opfordring til at *ta avstand* fra disse folks politik, som er en forfuskning av den socialistiske kamp. Ved paa denne maate at ta avstand retter vi samtidig en appel til vore klassefæller i broderlandene om at samle sig paa et virkelig socialistisk grundlag. Og vi bør styrke dem deri.

Tal. motiverte sit forslag om tilslutning til blokadeerklæringen. Vi ser, hvordan imperialistene i alle land rotter sig sam-

men. Naar kommer arbeidernes tid til at gjøre det samme? Beslutningen av organisationerne i Kristiania bør finde gjenklang overalt i landet. Bli den fulgt av arbeiderne f. eks. i Narvik, Tromsø og Finmarkens byer og effektive skridt tat vil det kunne faa større betydning, end vi i øieblikket kan ha oversigt over. Ogsaa *lognkrigen* mot det socialistiske Rusland bør stoppes — den som har hat sin ypperste representant herhjemme i hr. *Puntervold*. Han har trukket socialismen ned i smudset, og gjorde vi ret jaget vi en saadan mand ut av Det norske arbeiderparti. (Bifald.)

Sverre Krogh:

Overfor de tyske arbeidere har det adskillig moralsk vegt dette, at man kan peke paa Scheidemann m. fl. og si, at de staar i Internationalen. Jeg har et sterkt personlig indtryk herav fra mit ophold dernede. Det er de samme mænd, som ogsaa staar i veien for *enighetsarbeidet* inden den tyske arbeiderklasse, og som hindrer den i at nyde revolutionens frugter. Ved at slutte os til den 3. Internationale og si os løs fra den gamle dokumenterer vi, at vi beundrer og respekterer den revolutionære vilje og det kampmod, som er kommet tilsyne inden den spartakistiske bevægelse, og vi erklærer, at den vil vi søke at komme paa høide med. Men vi sier ogsaa, at vi er taknemlige for *de lærdomme*, som kan høstes av disse vore kameraters feilgrep. — Utviklingen derute foregaar nu i saa hurtig tempo, at vi ikke har raad til at utsætte avgjørelsen, indtil en fælles platform kan sø-

kes paa den gamle Internationales grund. Ved at melde os ind i det parti, som staar paa *klassekampens* grund uavkortet, kan vi bidra til at *paaskynde* denne utvikling. Og vi yder derigjennem vore kamerater den hjælp, som det ogsaa er vor pligt at yde dem.

Efter vedtagelsen av indstillingen utbragtes et «Leve den 3. Internationale og de russiske arbeideres revolutionære kamp», hvorpaa forsamlingen sang: «Op, alle jordens bundne trælle!»

Forslagene fra Egede-Nissen og Alfred Madsen vedtoges enmig.

Efter forslag av *Olaussen* blev dirigenterne git bemyndigelse til at sende et hilsningstelegram til *Lenin* og meddele ham møtets beslutninger. Likesaa besluttedes sendt et hilsningstelegram til det venstresocialistiske parti i Sverige.

Enstemmig og uten debat vedtoges de foreslaatte

regler for nomination ved stortingsvalg

under forutsætning av deltagelse i nyvalg, basert paa forholdstalsprincippet.

Punktet om *vælgerforeninger* bifaldtes likeledes enstemmig.

De nye regler for nominationer er følgende:

1. I hvert valgdistrikt nedsettes et valgutvalg. Hvor der i distriktet kun er en samorganisation for partiet (by-, kreds- eller amtsparti) bestaar utvalget av organisationens styre. Hvor der er flere samorganisationer vælger hver av disse et medlem av utvalget, fortrinnsvis formanden. Utvalget paaser at nominationen

foregaar paa betryggende maate og forestaar ledelsen av det fælles valgarbeide.

2. Hver forening i valgdistriktet opfordres til at bringe stortingskandidater i forslag. Forslagene sendes valgutvalgets formand. Derpaa sammenkaldes et repræsentantmøte, som alle distriktets partiorganisationer har repræsentationsret til. Den almindelige regel bør være at hver forening har ret til at sende en repræsentant for hver paabegyndt 100 medlemmer. Hvis organisationsforholdene i distriktet gjør det ønskelig kan repræsentationsretten utvides til at gjælde for hver paabegyndt 50 medlemmer, eller ogsaa indskrænkes til hver paabegyndt 200 medlemmer. Dette bestemmes av valgutvalget.

3. Repræsentantmøtet avgir indstilling til nominationsliste. Møtet er ikke bundet til de foreslaaede kandidater.

Indstillingen (med eventuelle mindretalsindstillinger) og fortegnelse over de kandidater foreningerne har bragt i forslag, offentliggjøres i partipressen og sendes distriktets foreninger til avgjørelse ved uravstemning.

4. Foreningerne er ikke bundet av indstillingen. De maa ordne det slik at medlemmerne faar let adgang til at delta i uravstemningen. Den kan derfor foregaa paa forskjellige tider og paa forskjellige steder, men altid under betryggende kontrol. Avstemning foregaar ved personlig fremmøte og ved avgivelse av stemmesedler. Disse opbevares indtil avstemningen er avsluttet og optælles under et av valgutvalget eller av vedkommende samorganisations styre efter valgutvalgets bestemmelse. Foreningerne maa føre fortegnelse over de par-

timedlemmer som avgir stemme. Denne fortegnelse maa paa forlangende tilstilles valgutvalget til gjennemsyn.

Paa stemmesedlen maa angives den orden, man vil ha kandidaterne opstillet i. Hvis nummertal ikke er angit, regnes nummerordenen efter den rækkefølge hvori kandidaterne er opført paa stemmesedlen. Den som saaledes faar de fleste stemmer som nr. 1, opføres som nr. 1 paa valglisten osv.

5. Undtagelse fra disse regler kan gjøres i de byer, som danner egne valgdistrikter og som ikke er større end der kan holdes fælles medlemsmøter. Der kan kandidater foreslaaes paa det ene møte, og efter at deres navne er meddelt i den stedlige partipresse eller paa anden betryggende maate er bragt til medlemmernes kundskap, indkaldes til nyt medlemsmøte med tilstrækkelig varsel, hvor den endelige nomination kan finde sted.

Ekstrakontingent til pressefondet

Landsstyret foreslog:

Der utskrives til pressefondet 1 krone i ekstrakontingent pr. medlem. Denne ekstrakontingent indkræves i 1. halvjaar 1920.

Lian antydet forslag om en forhøielse til 2 kroner.

Chr. H. Knudsen fandt det praktisk om man kunde komme derhen, at ekstrakontingenten virket hvert aar.

Oskar Karlsen, Kristiania, foreslog, at der blev indledet samarbeide med landsorganisationen om oprettelse av en arbeideravis, som var helt uavhengig av de private annonserende. — Forslaget blev oversendt centralstyret.

Luhn antok, at indstillingen angaaende pressefondet kunde vedtages som den forelaa, da den nedsatte komite nu var i arbeide med spørsmaalet om økonomisk samarbeide mellem partiaviserne.

Andr. Hanssen rettet en alvorlig henstilling til centralstyret om at søke utvirket, at de fagforbund, som har anledning dertil, stiller sig mest mulig imøtekommende overfor partiavisernes andragender om laan.

Efter bemærkninger av *Vraa*, *Einar Henriksen*, *Tommeraa*s m. fl. fremsatte *Halvard Olsen* forslag om ekstrakontingentens forhøielse

til 2 kroner. Han gik ut fra, at paa samme tid som disse penge utvilsomt vilde komme til at gi mange «renter», var det samtidig den bedste maate hvorpaa man foreløbig kunde komme aviserne tilhjælp.

Borger Johansen foreslog, at fristen for indkrævningen utsattes til utgangen av 1921.

Halvard Olsens forslag vedtoges med 80 mot 79 stemmer. Ved alternativ votering mellem *Johansens* og landsstyrets forslag bifaldtes det sidste, hvorefter indkrævningen skulde foregaa i 1. halvjaar 1920.

Socialiseringsspørsmaalet.

Fra flere distriktmøter var arbeiderpartiet og landsorganisationen anmodet om ved en fælles komite at foreta en utredning av *socialiseringsspørsmaalet*. Saavel sekretariatet som landsstyret hadde besluttet at etterkomme denne anmodning, og en 12-mandskomite — 6 fra hver av de to organisationer — var allerede i arbeide med utredningen. Imidlertid hadde styret allikevel fundet det riktigst at sette dette viktige og aktuelle spørsmaal op paa dagsordenen, idet det mente, at den diskussion, som maatte bli ført paa landsmøtet, bl. a. vilde kunne tjene til rettesnor for komiteen i dens fortsatte arbeide.

Som et diskussionsgrunnlag for møtet fremla partiets representanter i komiteen ved formiddagsmøtets begyndelse 2. pinsedag følgende uttalelse:

Som indledning til socialisering av det økonomiske liv vil landsmøtet peke paa:

I alle økonomiske virksomheter optages straks arbeidet for at danne verkstedkomiteer og bedriftsraad valgt av og blandt de produktivt beskjaftigede. Bedriftsraadenes medlemmer kan trækkes tilbake. Raadet ivaretar arbeidernes interesser, ordner daglige, individuelle tvister, annullerer uberettigede avskedigelses. Arbeiderne kræver ret til at ansette sine egne nærmeste foresette.

Bedriftsraadet søker at faa innsigt i virksomhetens gang, se priser i sammenheng med arbeidslønninger og profit, og sørger for at tilveiebringe det materiale, som kræves for en planmessig socialisering av vedkommende industri.

Bedriftsraadene inden en eller flere kommuner danner et arbeidsutvalg, sammen med representanter for fagforeningerne.

Arbeidsutvalgene danner igjen et landsraad, sammen med repræ-

sentanter valgt direkte fra fagforeningerne.

Likne eller lignende organer bygget paa arbeidslivet træffer i den revolutionære nyordningsperiode de nødvendige bestemmelser for overgang fra profitsystemet til et system med produktion, omsætning og fordeling efter behovet.

Bedrifts- og industristyrer samt det øverste økonomiske raad sammensættes av repræsentanter for producenter (arbeidere og arbejdsledere), forbrugere og samfundsinteresserne og overtar de forvaltningsorganer som nu utøves av privatkapitalens organer.

Disse nye samfundsonganer maa, om de skal bli levedygtige, vokse frem av arbeidernes revolutionære kamp. Landsmøtet retter derfor en indtrængende opfordring til alle organisationer som staar paa klassekampens grund at vie disse spørsmal den opmerksomhet de fortjener, da deres løsning er en forutsetning for socialismens gjennomførelse.»

Forslaget var undertegnet av Alfred Madsen, Halvard Olsen, Emil Stang, Haavard Langseth, Arvid Hansen og Elias Volan.

Det indledende foredrag holdtes av

Alfred Madsen:

Socialiseringens opgave kan kort uttrykkes slik, at den tilsigter at bringe eiendoms- og fordelingsformerne i overensstemmelse med produktionsformen. Den sidste er stadig blit utviklet, særlig i den kapitalistiske periode, og kommer mer og mer over paa en *social* basis. Vi ser haandverk avløses av industri og storindustri, og arbeidets deling og samvirket i produktionen utvikles sterkt. Men *eiendomsretten*

er fremdeles individuell, likesom fordelingen av arbeidets frugter, skjønt frembringelsen sker i fellesskap.

Naar arbeiderklassen har erobret magten vil den derfor først maatte ta fat paa socialiseringen, det vil si paa løsningen av de sociale, økonomiske problemer, idet det nemlig er borger-skapets mangel paa vilje og evne til at løse disse problemer, som i første rekke bærer arbeiderne frem til magten.

Som indledning til den økonomiske omdannelse (kommer en sterk utvidelse av *beskatningen* til anvendelse. En innskærket arveret og en progressiv skat paa personlig formue maa herunder haves for øie. Ved en hel konfiskation av arv f. eks. vilde all formue praktisk talt kunne indtages under det offentlige i løpet av en generation. Men ved yderligere innskærkning av arveretten og en stigende formueskat vil det samme kunne oppnaaes saa hurtig som man ønsker det.

En slik beskatningsforanstaltning vil selvsagt vække borgerskapet til den sterkeste motstand. Det vil ikke godvillig gi fra sig sin formue og derved sine privilegier. Her gjælder det derfor om at samle arbeiderklassens kraft, saa vi staar sterke nok til at bringe motstanderne til at forstaa, at en *ny klasse* er ifærd med at rykke ind og overta den effektive samfundsmagt.

De midler, som kommer ind herved, vil fortrinnsvis maatte anvendes til underhold av den proletariske statsmakt, endvidere til løsning av de mest paatrængende socialøkonomiske opgaver, f. eks. fuld arbeidsledighetsunderstøttelse, løsning av jord- og boligspør-

maalet, regulering av arbeidskraftens anvendelse, social forsorg med videre.

Efter disse indledende beskatningsforanstaltninger og indledende reformer maa der tages fat paa en *fuld socialisering*, og her først — efter min opfatning — av bank- og forsikringsinstitutionerne. Bankvæsenet maa organiseres i et net av kommunale banker, forenet i en national bank, hvorved samfundet vil faa kontrol over den hele flytende kapital — faa kontrol over pengesækken. En fornuftig utnyttelse av en slik kontrol er mer effektiv overfor kapitalistklassen, end de bedste røde garder vil være. Ved at sosialisere bankvæsenet blir samfundet istand til at anvende disponibel kapital til fremme av samfundsnyttig produktion i stedet for, at kapitalen — som nu — anvendes i kapitalistisk profitoiemed til spekulation med videre.

Endvidere maa der tages fat paa at sosialisere de store raastoffkilder, saasom store jordeiendomme, store skoge samt gruber. Alle større arealer av udyrket samt av vanskjøttet jord maa inddrages og stilles til jordløse arbeideres disposition. Private monopoler som jagt- og fiskerettigheter med videre maa selv sagt bortfalde.

Kontrollen over raastoffene er av grunnleggende betydning. Den maa utnyttes slik, at der frembringes en størst mulig mengde av de forskjellige raastoffe, og at disse anvendes paa en samfundsmæssig, forsvarlig maate — saaledes f. eks. at malmen ikke anvendes til kanoner, men til nytteredskaper. Videre maa kraftkilderne, fossefald, vassdrag og dertil knyttede industrier

overføres til folkeie. Kraften er nødvendig for de fleste industrier og ved at ha kontrol over den saavel som kontrollen over raastoffe, faar samfundet i virkeligheten en meget effektiv kontrol over det hele økonomiske liv.

De modne industrier, som forarbeider raastoffe, maa bringes ind under samfundets eie, det vil si de industrier, som har naadd et visst stadium av teknisk anvendelse av maskinkraft og et visst stadium av *organisation*. Centralisation, forenklet administration, fælleskjøp og salg osv. er blandt de fordele, som herved sikres.

Av ikke mindst betydning vil det være, at *transportmidlerne* sosialiseres eller kommunaliseres. Handelen bør organiseres kommunalt, og kommunale avdelinger maa igjen sortere ind under lands- og branchentraler, saaledes at der kan bli system og plan i omsetningen, og saaledes at arbeidskraften, som anvendes til fordeling av de økonomiske goder, blir forsvarlig utnyttet. Eksport og import maa samfundsmæssig ordnes slik, at det hele folk optræder som en enhet.

Dette er foreløbig de viktigste opgaver. Til lettelse for arbeidet maa der indtil de mindste detaljer gaaes helt systematisk tilverks, ved at der sørges for en full *oversigt* — en social og økonomisk statistikk for, hvordan arbeidet skal indrettes.

Naar de enkelte raastoffkilder eller industrier samlet sosialiseres, bør erstatning ydes i form av obligationer, som gir en bestemt, lav rente, idet den virkelige formueskonfiskation foregaar gjennem beskatningen.

Dette er en overførelse av produktionsmidlerne til samfundets

ele, i første række de fælles socialt anvendte produktionsmidler.

Den anden opgave, som er vanskeligere, bestaar i at skape et nyt forvaltningsapparat i stedet for det gamle kapitalistiske eller byraakratiske.

Nu vælges et bedriftsstyre av bedriftseieren eller av en aktionærforsamling, og styret varetar væsentlig eiendoms- og profitinteresserne. I de nationaliserte saavel som de kommunistiserte virksomheter indsættes styret av et politisk maskineri. Dette maa ændres slik, at i de socialiserte industrier vælges bedriftsstyret paa demokratisk basis, saaledes at samtlige i produktionen berettigede interesser — ikke de i produktionen beskæftigede alene — faar sin forholdsmæssige repræsentation.

De i produktionen berettigede interesserte er for det første arbeiderne, som kan inddeles stort set i 3 grupper: Kropsarbeidere, kontorarbeidere og arbeidsledere. Endvidere er der forbrukere og for det tredje de almindelige samfundsinteresser, kulturinteresser.

Alle disse bør bli repræsentert i ledelsen ialfald i det industrielle liv. Derved at baade arbeidernes og forbrukernes interesser blir repræsentert, vil det snart bli klart, at bedre vilkaar for de enkelte grupper bare kan oppnaaes ved større produktion.

Under profitsystemet kan den ene gruppes interesser fremmes paa bekostning av den anden gruppes, men under socialisert produktion vil der istedet bli et kraftig samvirke, og de fælles, parallelt løpende interesser vil drive produktionen frem til fordel baade for producenternes og forbrukernes interesser.

Socialiseringen bør ske, som nævnt, industrivis, men de enkelte industriers bedrifter bør opretholde sin selvstændighet til en viss grad. Produksjonen maa organiseres paa videnskabelig basis med sigte paa at faa den bedst mulige produktion og de bedste produkter. Bedriftsledelsen saavel som den industrielle ledelse maa være sakkyndig, og i alle industrielle virksomheter maa standardisering og systematisering av produktionen finde sted.

Taylors system, som er til skade for arbeiderne under det nuværende profitsystem, kan til en viss grad være meget anvendelig under en socialisert produktion. Men selvfølgelig bør ingen stimulering eller forcert utnyttelse av arbeidskraften finde sted, da det jo bare skader arbeidskraften og derved de sociale interesser.

Pramiesystem for forbedringer, oppfinnelser, fremskritt i organisation med videre bør i den vanskelige gjenningangstid bringes i anvendelse.

Med hensyn til organisationsformerne bør bedriftsstyrerne inden en industri organiseres opad i et industristyre for en samlet industri. De forskjellige grene av næringslivet — industri, handel, jordbruk, transport, sjøfart, fiskeri osv. — organiseres opad i et øverste økonomisk raad. Disse bedriftsstyrer, industristyrer, overtar saa de administrative forvaltningsfunksjoner, som de kapitalvalgte repræsentanter nu har. Midlet til at forene økonomisk forvaltning og økonomisk demokrati er dannelse av producentorganisationer i de virksomheter, hvor samvirke i produktion og omsætning finder sted. I industrien dannes verkstedskomi-

teer, som konstituerer bedriftsmaad.

De opgaver, som her er nævnt, og som kalder paa arbeidernes deltagelse, løses ikke ved utredninger alene, med ved *kamp*. Derfor gjøres arbeidermassernes aktive medvirken nødvendig. For at være levedygtige maa de nye organer vokse frem av den direkte kamp paa arbeidspladsen. De maa fylde med *socialistisk aand* og *socialistisk indhold*. Arbeidskjøperne har den mening, at de skal kunne virke til at stabilisere den *kapitalistiske* produktion. Men raadene maa tjene som indledningen til en *virkelig sosialisering* av det økonomiske liv. De skal ikke være soveputer og virke til stagnation, men et middel til videre fremskritt.

Efter Madsens foredrag fremsette *Oscar Ottersen* følgende forslag:

«I tilknytning til forslaget (fra Madsen m. fl.) uttales: For at skape den nødvendige interesse for sosialiseringsspørsmålet og bedriftsraadsbevægelsen er det ogsaa påkrævet, at partipressen vier denne sak mest mulig opmerk-somhet. Der maa agiteres kraftig, maalbevisst og planmessig. For at opnaa dette henstiller møtet til landsstyret, at hovedorganet skaffer sig en faglig medarbeider, som kan koncentrere hele sin virksomhet om sosialiseringsspørsmålet og den faglig-økonomiske bevægelse.»

Puntervold foreslog: «De nærmere detaljer vedrørende sosialiseringsspørsmålets utformning fastsettes av partiet i samarbeide med fagorganisationen, efterat sosialiseringskomiteens utredning foreligger.»

Diskussionen aapnedes av *Hjartøy*, som stort set var enig

med indlederen. Han understreket betydningen av, at der blev skaffet tilveie et størst mulig materiale til belysning av spørsmålene, og henstillet til repræsentanterne at samle hvad de kunde komme over av interesse, til bruk for et centraldepot, som kunde op-ta denslags stof. Tal. kriticerte forskjellige enkeltheter i det komiteforslag som nylig var offentliggjort angaaende ordningen ved Kongsberg og Raufos under disse fabrikkers overgang til civil drift; det smakte ikke litet av byraakrati og røpet i det hele liten forståelse av de strømninger, som nu er fremherskende blandt landets organiserte arbeidere.

Haavard Langseth fandt den enkleste definition for sosialisering i sætningen: Gjennemførelse av det socialistiske samfunds-ideal. Han fremhævet, at det økonomiske problem mer end noget andet var internationalt. Det kjendte ingen landegranser, derfor skulde det synes at ville bli nødvendig at faa en *verdensplan* for sosialiseringen. I utlandet hvor saken er tatt op, blev den møtt med motstand og opkonstruerte vanskeligheter; det vilde være av utbytte til alle sider, om et samarbeide her kunde komme istand. Naar vi herhjemme skal ta fat paa løsningen av denne store opgave gjælder det ikke alene at skaffe os en oversigt over spørsmålets *økonomiske* sider, men ogsaa over det *menneske-materiel* vi skal bruke. Vi maa saa at si skape revolutionens hjerner. Fremfor alt kræves der enighet samt forståelse av den økonomiske magt, vi besidder. Arbeidagiverne vurderer meget vel denne magt, men det samme kan desværre ikke sies om arbeiderne selv. Man bør ikke la nogen an-

ledning gaa unyttet til at anvende denne *ubegrensede økonomiske magt*. — Tal. fandt, at der i Norge var lagt et godt grundlag til rette for sosialiseringen av bankvæsenet, nemlig gjennom de almindelige sparebanker, som til dels er underlagt kommunal ledelse, og han henstillet til partiets kommunefolk at være opmerksom paa dette. Han fremholdt videre, at overtagelsen av en virksomhet mot erstatning var jevnogod med indirekte konfiskation, samt at *nationalisering* burde undgaaes, da dette i virkeligheten ikke vilde bli noget andet end et bytte av arbeidsgiver.

Puntervold kunde ikke være med paa vedtagelsen av forslaget fra Madsen m. fl., da han deri fandt en partitagen for bestemte opfatninger. Forslaget smakte av overrumpling. At trumfe det igjennem efter en slik behandling, som dette møte var istand til at gi spørsmålet, maatte betegnes som forhastet.

Dirigenten (Egede-Nissen) oplyste, at det hadde været en utrykkelig forutsætning at det her alene gjaldt en oversendelse av forslaget.

Puntervold kunde i mangt erklære sig enig med Madsen, men det forekom ham dog, at der var adskillig som mindet om politisk kandestøperi og som han ikke uten videre kunde underskrive. Hvis man knæsatte linjerne i forslaget som bindende for partiet, vilde det bringe os i en uheldig stilling til fagorganisasjonen — og det paa de viktigste punkter, hvor det gjaldt at holde sammen. Men derved opnaadde man bare at hindre sosialiseringens fremme.

Alvestad var enig med Madsen og Langseth. Han trodde det vilde bli vanskelig at trekke op

linjerne her idag og ønsket at henstille til komiteen, at den lot indkalde anerkjendte fagfolk under drøftelsen av spørsmålene, saaledes mænd med innsigt i fiskeribedriften.

Hjartøy fremsatte følgende forslag: «Landsmøtet præciserer nødvendigheten av samarbeide mellom sosialiseringskomiteen, stortingsgruppen og de socialistiske medlemmer av eventuelle offentlige kommissioner til behandling av sosialiseringsspørsmålet.»

Endelig foreslog *Eines*: «Idet landsmøtet slutter sig til grundtanken i Madsen, Halvard Olsen m. fl.s forslag besluttes det oversendt sosialiseringskomiteen og sekretariatet samt omsendt til parti- og fagforeninger.»

Tranmæl oplyste, at det allerede var uttalt i landsstyret som en forutsætning, at komiteen skulde supplere sig med folk, som var kyndig paa de forskjellige områder, som jordbruk, fiske osv.

Friis: Der er en sterk bevægelse oppe blandt funksjonærene i de store virksomheter for at samles med arbeiderne. Hos os som i utlandet spores en gladelig utvikling i den retning. I det fremlagte forslag, som vil bli av stor agitatorisk betydning, bør det komme med en passus, hvor disse folk gjøres opmerksom paa, at de ikke hører hjemme blandt kapitalens representanter, men naturlig maa staa side om side med de organiserte arbeidere. Som en tilføielse, der praktisk uttrykker dette, nævner jeg: *Bedriftsraadet søker at faa innsigt i virksomhetens gang, at bringe bedrifternes tekniske og økonomiske funksjonærer over paa arbeiderklassens side, osv.*

Eines: Det viktigste av alt for os er det praktiske arbeide som vi

skal grundlægge; det er vigtigere end taktikbeslutninger og meget andet. Ogsaa i dette praktiske arbejde trænger vi at ha en linje. Og den eneste linje her er den, som er opstukket i forslaget fra de 6.

Sandvik saa en fare i at gaa for raskt tilverks.

Lian saa det fomelt set som en uhyrlighed, at man her blev indbudt til at vedta en resolution, om hvis avfattelse og fremsættelse fagorganisationens repræsentanter i komiteen ikke var tat paa raad. Eines' forslag vil til og med binde den halvdel av komiteen som er valgt av partiet. Tal. maatte gi Puntervold ret i, at man formelt set fra først blev indbudt til at stemme for *realiteten* i forslaget. En blot og bar oversendelse maatte naturligvis være nok, og det er jo heller intet andet som her forutsettes. Det vilde være av den største betydning, ikke mindst for fagorganisationen, at man ikke satte noget forhaandsstempel paa hvad der skulde foretages. Tal. nævnte i denne forbindelse, at arbejdsudvalget for den departementale arbejderkommission hadde forslag færdig, som tildels gik langt videre og gav arbejderne større rettigheter, end der var git rum for i forslaget fra de 6 komiteemedlemmer. Han betragtet forslaget fra Ottersen som overflødig og uttalte, at det ikke bunde ha foreligget.

Madsen: Lian maa være opmærksom paa, at det var meningen at diskutere forslaget her for derefter at sende det over. Debatten vilde kunne tjene som et nyttig hoidepunkt for komiteen. Denne forsamling bør jo ogsaa ha litt at

si, hvor et saa vigtig spørsmåal er paa tale. Puntervold vil søke at finde platform for en sprængning mellem partiet og fagorganisationen; dette er ganske urigtig, og det bør slaas fast her, at vi ønsker det bedst mulige fortsatte samarbejde mellem partiet og den økonomiske kamporganisation vi har. Forøvrig tror jeg det vilde være heldig, om landsstyret og sekretariatet blev enig om at vælge en helt ny komite, bl. a. under hensyntagen til, at der kunde komme flere repræsentanter ind for det praktiske liv. Jeg stiller gjerne min plads til tjeneste.

Nordvik sluttet sig fuldt ut til hvad der var uttalt i forslaget.

Puntervold: Hvis landsorganisationens repræsentanter skal behandles paa den maate som der her er gaat frem, kunde den tanke naturlig reise sig, at landsorganisationen trak sine repræsentanter tilbake og nedsatte sin egen komite.

Tranmæl: Taller Puntervold paa vegne av landsorganisationen?

Puntervold: Jeg sa, at den tanke naturlig kunde reise sig.

Kalvaa anbefalte oversendelsen av forslaget. Der tales stadig om, at arbejderklassen staar «uforstående» overfor det nye. Men er ikke det at *undervurdere* den store masse?

Debatten avsluttedes av *Scheflo* som erklærte at kunne akceptere forslaget fra Ottersen.

Enstemmig besluttedes forslaget fra Madsen, Halvard Olsen m. fl. oversendt fælleskomiteen. Dermed bortfaldt voteringen over Eines' og Puntervolds forslag.

Forslagene fra Hjartøy og Ottersen bifaldtes enstemmig.

Programbehandlingen.

Landsstyret besluttet i møte den 16. februar at nedsætte en programkomitee paa 15 medlemmer till at revidere partiets principielle og dagspolitiske programmer. Til medlemmer av komiteen blev valgt: Kyrre Grepp, Ole O. Lian, Martin Tranmæl, Emil Stang, Olav Scheflo, Edv. Bull, A. Buen, Chr. Hornsrud, Alfred Madsen, Torgeir Vraa, Magnus Nilssen, Rich. Hansen, Halvard Olsen, Eugene Olaussen og Oscar Pedersen.

Komiteen gik straks igang med arbeidet. Men paa grund av den forholdsvis korte tid til landsmøtet fandt man det ikke forsvarelig at opta det principielle program til revision før dette landsmøte. Baade komiteen og partiforeningerne vilde faa knap tid paa sig. Derimot utarbejdes forslag til arbejdsprogram (stortings- og kommuneprogram). Senere vil komiteen fremkomme med forslag til revision av det principielle program.

Efter at ha gennemgaaet programkomiteens forslag fremla landsstyret følgende

forslag til arbejdsprogram:

1. Inddragning av den private kapital som anvendes til utbytning. Som hensigtsmæssige overgangsmidler hertil pekes bl. a. paa en sterk progressiv skat paa personlige formuer og en sterk indskrænkning av arveretten. Effektiv begrænsning av kapitalutbyttet.

2. Socialisering av den industrielle produktion, samfærdselen og omsætningen. Dette sker i første række ved at socialisere bank- og forsikringsvæsenet, en-

grosshandelen, ruteskibsfarten, kraft- og raastofkilder som fosser, gruber og skog og de industrielle bedrifter, hvis økonomiske og tekniske udviklingstrin gjør en helt samfundsmæssig ledelse særlig hensigtsmæssig. Regulering av detaljhandelen. Fremme av kommunal og kooperativ produktion og omsætning.

3. Samfundsmæssig organisation av landets næringsliv og planmæssig anvendelse av arbeidskraften, raastof og energi i det arbeidende og forbrukende folks interesse, idet man utnytter den sakkundighet landet raader over.

Bedriftslivets demokratisering ved bedriftsraad av arbeidere og funksjonærer med andel i kontrol og leelse ved offentlige og private bedrifter.

4. Fiskeriet befries fra sin avhengighet av privatkapitalen. Fiskeværene samt omsætningen og forædlingen av fisk og fiskeprodukter socialiseres. Fiskernes økonomiske samvirke støttes bl. a. ved rentefrie laan til indkjøp av fartøier og redskap. Fiskerraad paa de forskjellige steder sørger for den praktiske gjennomførelse av dette program.

5. Socialisering av byggegrund og av forretningsgaarder, leiegaarder og større beboelseshuser forøvrig i byer og bymæssig byggede strøk. Offentlig kontrol med boligmarkedet indtil sosialiseringen er gjennomført. Samfundsmæssig boligbygning.

6. Militærvæsenets fuldstændige avvikling. De militære domstole avskaffes straks.

7. Omlægning av toldskatterne til direkte skat. Begrænsningen av den kommunale skatteprocent

ophæves. Beskatning efter principet: et skattefrit eksistensminimum, tilpasset efter forsørgelsesbyrden. Matrikulekatten ophæves. Grundværdiskat efter sakkyndig værdsættelse og periodiske takster.

8. Almindelig folkepension gennemført av kommunerne med statsstøtte. Helt samfundsmæssig sykepleie.

9. Folkeskolen utviklet til en fælles barneskole. Adgang for alle barn til villeregaende utdanning uten hensyn til forældrenes økonomiske stilling. En dogmefri historisk religionsundervisning.

10. Bekjæmpelse av drikketrafikken ved et lovgivningsarbeide som leder frem til statsforbud. Før det nuværende forbud ophæves, avgjøres spørsmålet om totalforbud ved folkeavstemning.

Et mindretal paa 3 medlemmer — Vraa, Stang og Rastad — stemte for, at post 10 kom til at lyde: «Forbudsspørsmålet avgjøres ved folkeavstemning.»

Efter at programforslaget var referert i møtet 2. pinsedag blev det tat under behandling post for post.

I post 1, første passus, foreslog *Sverre Krogh* følgende forandring: «Inndragning av alle større inntægter og formuer.»

Efter bemerkning av *Stang* vedtoges posten i sin helhet som indstillet.

Sv. Svensson foreslog «ruteskibsfarten» i post 2 ombyttet med «skibsfarten». Hertil gikk landestyret over.

I forbindelse med denne sak blev det av *Vangberg, Kalvaa* m. fl. sterkt fremholdt, at tiden nu maatte være inde til at faa ophævet klassesystemet for befordring av passagerer saavel paa jernbaner som dampskib. *Gjostein* redegjor-

de for det offentliges arbeide med denne sak. Saken besluttetes oversendt styret med anmodning om at træffe fornøden videre forføining.

Post 3 vedtoges uforandret og uten debat.

Derimot førtes en kort, men interessant debat om *fiskeriprogrammet*.

Gjostein fremholdt at de krav som var reist, var av særlig aktualitet. Hvis vi hadde et storting med hjertet paa rette sted, vilde vi nu ha kunnet løse fiskerispørsmålet. Staten har allerede paa forskjellige maater, som ved overtagelsen av kjøpepligten osv., søkt at trygge saavel fiskernes som samfundets interesser i det hele. Mot disse foranstaltninger har de store spekulanter imidlertid reist haardnakket motstand, og der er fare for, at de vil være mægtige nok til at sætte sin vilje igjennem. Kunde man faa slaa ned disse anslag vilde meget være vundet. Det gjælder fra vort synspunkt, at man blir staaende ved den ordning, som ved statens indgripen er blit truffet under krisen, og at utvikle den videre henimot en almindelig socialisering av denne for vort land saa viktige næring.

Jeanette Olsen — fleraarig sekretær i Nord-Norges fiskerforbund — gav utryk for den almindelige opfatning blandt de organiserte fiskere, at det nu mer end nogensinde gjaldt at staa vakt mot spekulationsinteresserne. Skal det hele gaa tilbake paa private hænder igjen vil opgaven for os bare yderligere vankeliggjøres. Med hensyn til fiskeribedriftens socialisering antok hun, at forholdene inden jordbruket og fisket

faldt noksaa meget sammen. Der maatte, som det uttales i programmet, gives fiskerne let adgang til laan for farkoster og utstyr, og disse laan maatte gaa til fiskernes egne sammenslutninger; derved skaptes muligheter for en sterk klasse fiskere, som hadde fælles interesser med landets øvrige arbeidere. Tal. trodde i det hele, at man ved det nye forslag var inde paa den rette vei.

Langholm pekte paa at utviklingen hade trukket ogsaa fiskeriet ind i utbygningen, hvilket hadde gjort det nødvendig for fiskerne at gaa til streik for at hævde sine rettigheter. Han anbefalte, at hovedorganisationerne med vaaken oppmerksomhet fulgte den kooperative bevegelse, som nu er oppe blandt fiskerbefolkningen.

Skeiseide indrømmet, at der fra statens side var gjort adskil- lig til bedring av fiskernes kaar. Men de staar ogsaa daglig paa den farefuldeste post for at skaffe mat til landet, og der mangler endnu meget paa, at de hadde faat den beskyttelse som de har billig knav paa.

Alvestad var enig med *Gjostein* i, at der ikke maatte være tale om nu at gaa til nogen utvikling av fiskecentralen. Han ønsket forøvrig, at programmet blev gitt et mer omfattende indhold, og foreslog at forslaget and- den passus fikk følgende form: «Fiskeværene, større fangst- og fiskefartøier, fabrikation av red- skaper samt omsætningen og for- ødlingen av fisk og fiskeproduk- ter sosialiseres.»

Oksvik mindet om, at der var to slags fiskere. Naar vi arbeider for at bedre fiskernes kaar, maa vi ha oppmerksomheten hen-

vendt paa dem, som ligger paa linje med os — det egentlige fi- skerproletariat. De har bl. a. sterke forbrukerinteresser, hvad man skulde gjøre vel i at huske.

B. M. Røe foreslog: «Det hen- stilles til centralstyret at utarbei- de et selvstendig fiskerprogram, og at de forskjellige fiskerier blir flagsmessig behandlet.

Langhelle advarte mot Alve- stads forslag. Det gikk ikke an at sosialisere paa den maate. Heri var *Jeanette Olsen* enig, idet hun fremholdt, at det ikke var i vor interesse at gi motstanderne yderligere anledning til at drive skræmselsagitation mot partiet. Hvad der gjaldt for os som det mest nærliggende var at arbeide for at samle de eiendomsløse fi- skere oppe i Nord-Norge og faa dem over paa vor side.

Stang og *Nordvik* anbefalte indstillingen, som derpaa vedto- ges mot 1 stemme. Røes forslag bifaldtes enstemmig.

Post 5 bifaldtes enstemmig.

Red L u i h n fremsatte forslag om, at de følg. poster fra 6 til 10 skulde utgaa av programmet. Han uttalte til begrundelse for forsla- get, at de allerede vedtagne po- ster maatte ansees fuldt tilstræk- kelige; de gikk videre end noget valgprogram vi tidligere hadde arbeidet med, idet de tok sigte paa selve kjernen i de økonomiske og sociale spørsmål — noget som ikke før hadde været sterkt nok præcisert. Den anden halvdel av programmet maatte sees osm re- lative bispørsmål. Naar man des- uten hadde frisk erfaring for, hvordan de mer underordnede pro- gramsaker gjerne stillet de av- gjørende *socialistiske* krav i skyg- gen i vort valgarbeide, skulde det ikke oppmuntre partiet til at hol-

de saa sterkt paa dem. Vi var nu kommet saa langt, at vi paa dette landsmøte hadde kunnet peke paa veien til *arbeidernes direkte overtagelse av samfundsmagten*, og det skulde da synes at være nok at vi blev staaende hermed. Dog hadde tal. ment at burde ta med første punkt i post 6: militærvæsenets fuldstændige avvikling, fordi man kunde betragte dette spørmaal som staaende i en særstilling. Beskatningsposten maate derimot ansees for tilstrækkelig tydeliggjort i vort principielle program, og hvad angik folkepensionen og partiets kulturelle krav raadet der vel ingen meningsforskjell blandt socialdemokrater om nødvendigheten av dem, selv om de ikke hadde plads paa valgprogrammet

Stang: Der kan være meget, som taler for rigtigheten av Lühns ræsonnement. Men under omstændighetene finder jeg, at en sløifning av disse poster ikke vil være tilfredsstillende. Jeg anser det bl. a. for nødvendig, at partiet tar stilling til forbudsspørmaalet under hensyn til den situation, hvori dette spørmaal nu er kommet, idet der forestaar en almindelig landsavstemning. En hel strykning av posten nu vilde desuten være skikket til at misforstaaes. En grund mere til ikke at gaa med paa Lühns forslag ser jeg i det tillæg til posten om skattepolitikken, som er foreslaat, og som knytter sig til vort program i jordspørmaalet. Den redaktion som posten hermed er gitt, er landsstyret enstemmig om. Militærposten, skattepolitikken og folkepensionen indeholder ogsaa krav av aktuell betydning for os. Det vilde heller ikke være heldig at utelukke de programkrav, som peker paa de *kulturelle* opgaver.

Lühn vilde medgi, at posterne hver for sig hadde sin berettigelse, men fastholdt, at de godt kunde undværes paa arbeidsprogrammet. De tør bare komme til at bortlede oppmerksomheten fra det, som er viktigere.

Ved voteringen blev forslaget forkastet, og man gik videre i behandlingen av programmet.

Militærposten vedtoges som indstillet ved alternativ votering med *Lühns* forslag om at sløife sidste del: «De militære domstole avskaffes straks» — et punkt som forslagsstilleren fandt helt overflødig at ta med.

Som sidste led i post 7 var foreslaat: «Matrikuls-katten ophæve. Grundværdiskat efter sakkyndig værdsættelse og periodiske takster.»

Vraa oplyste, at dette punkt var utelatt i mindretallets oprindelige forslag til jordprogrammet. Naar det nu var gitt plads paa arbeidsprogrammet, var det ganske vist en forbedring, men det rokket allikevel intet ved sakens realitet, som var den, at grundværdiskatten var og blev urefærdig. Tal. var prinsipielt imot forslaget

Hornsrud: Saken er ikke ny. Den staar faktisk paa vort gamle program, hvor den bare er noget videre utformet. Nu er jo tendensen den at forenkle mest mulig. Men posten faar ikke derved nogen anden karakter. Jeg mener, at vi bør fastholde grundskatten.

Stang uttalte sig i tilslutning hertil. Postens rette plads var forøvrig paa jordprogrammet. Men hvor man end anbringer den, lar det sig ikke gjøre — som *Vraa* vil — at sætte den utenfor. Denne avgift var efter tal.s mening nødvendig i overgangstiden.

Vraa: Det er en særskat paa bønderne og ved at holde paa den sinker vi os bare i arbeidet for at vinde den store landbefolkning for vore ideer.

Scheflo skulde ikke, slik som saken nu laa an, opta nogen kamp om den. Det kunde dog hende, at arbeiderklassen i Norge vilde faa fuldt op at gjøre i de nærmeste aar, om de ikke ogsaa skulde skaffe ig smaabønderne paa makken ved paa forhaand at beskatte deres produktionsmidler. Han trodde ikke at de norske bønder vilde tillate opkrævning av en saadan skat av en socialistisk regjering.

Skeiseide: Denne skat er urøtfærdig i hele sit anlæg, og den kan komme til at faa mere vidtrækkende følger end vi aner det.

Alb. Raaen, Schröder-Nilsen og Frauerud sluttet sig til indstillingen.

Alfred Madsen vilde anse det heldigst, at punktet om grundværdiskatten gikk ut, naar der raadet saa megen uklarhet om det.

Robert Nilsen saa vedtagelsen av samtlige disse poster som en eneste inkonsekvens.

Punkt 7 sattes derpaa under votering og vedtoges — første del enstemmig, sidste del med overveiende flertal.

Post 8 vedtoges uten debat.

Man var saa kommet til *skoleposten*.

Andreas Hanssen foreslog, at en «dogmefri, historisk religionsundervisning» blev forandret til *bekjendelsesfri*. Det sidste var rigtigere, og det var nødvendig at faa den rigtige mening frem, hvis man ikke skulde risikere at komme op i den samme historie, som man hadde ifjor.

Roe: Det kan vistnok sies, at posten paa fjoraarets program var uklar. Men gjennom det opplysningsarbeide, som blev drevet, fik vi allikevel git kravet den rigtige fortolkning. Det nye forslag vidner om en slet retræt.

Askedall foreslog posten helt strøket for at markere, at religionsspørsmålet er og blir hver enkelts private sak tilslut.

Forslaget støttedes av *Ringeride, Luihn, Krogh, Sandvik, Edw. Mørk og Skjelfjord*.

Vraa: Tre medlemmer av den av centralstyret nedsatte komite, hvoriblandt jeg, ønsket principalt posten strøket av arbeidsprogrammet. Den redaktion, posten nu har faat, forekommer mig imidlertid noksaa nøytral, og jeg har derfor intet forbehold tat i landsstyret. Men skulde den falde bort, vil jeg ikke graate over det. Den har skaffet mig ærgrelser nok.

Hanssen: For valgets skyld kan det gaa ut paa det samme, enten vi beholder posten eller ei. Ti ingen vil tro, selv om vi utelater den, at Det norske arbeiderparti har skiftet standpunkt.

K. O. Thornæs vilde finde det eiendommelig, om man strøk religionsposten, fordi den hadde vakt ærgrelse blandt agitatorerne. Posten var en *nodvendighet*. Det turde kanhænde bli vanskeligere for *Vraa* at fortælle, hvad vi *ikke* mener, naar posten ikke stod der.

Gjostein: Den bekjendelsesfri skole staar nu som før paa vort principielle program. Komiteens flertal foreslog sløifning av posten paa arbeidsprogrammet av den grund, at den ikke kan sies at være *aktuel* i egentlig forstand. Der ligger heri intetsomhelst «tilbaketog»; vi opretholder de principielle linjer og gaar til gjennomfø-

relse av saken, naar tid og stund er til det.

Nordvik: Vi skal ikke gjøre en dumhet op igjen ved nu at ta denne post ut. Jeg anbefaler indstillingen, gjerne med den av Andreas Hanssen foreslaaede ændring.

Lærer *Vatne:* Jeg hørte Vraa tale i Bergen om religionsundervisningen, og jeg vil si, at han skilte sig godt fra opgaven. Jeg har heller ikke tidligere hørt ham beklage sig over posten heller. Saken er, at religionen har været, er og vil bli en aandsmagt i verden. Den religiøse kamp maa ogsaa tilhøre skolen. Men dogmetvungen i skolen er *tyranni*. Derfor maa en forandring til. Vi som kjæmper for den økonomiske frigjørelse, skulde vi ikke ogsaa ville slaa et slag for den aandelige frigjørelse? Det vil være en synd mot vore barn og mot hjemmene at la det gaa som nu.

Askedalls forslag vedtoges med avgjort flertal — posten forørig enstemmig.

Debatten om *forbudsspørsmålet* aapnedes av *Vraa:* Det er en kjendsgjerning, at en hel del av de daarlige valgresultater, som foreligger, skyldes religions- og forbudsposten i forening. At stykke os op paa denne maate — «spikke os op i smaafilser» — er en fortvilet taktik. En sak som forbudet kan *tangere* socialismen, men det er ingen socialistisk sak. De erfaringer, man har hat av det nuværende midlertidige forbud er heller ikke de bedste at vise hen til. Et mindretal i styret har villet, at partiet skal indta en *neutral* holdning til forbudet, og det tør ogsaa — alle ting tat i betrægt-

ning — være at anbefale. Splitter partiet sig for sterkt op her kan det være en alvorlig fare forhaanden, netop set fra et ædruelighetsstandpunkt. Vi bør la folket komme frit tilorde gjennom en landsavstemning og la den avgjøre spørsmålet.

Stang uttalte sig i tilslutning til *Vraa*.

Dirigenten refererte følgende uttalelse foreslaat av *Asbj. Dørumsgard, Nordanger*, og en række andre repræsentanter:

«Rusdrikken har i lange tider været en av arbeiderklassens værste fiender. Baade økonomisk og kulturelt har den sat arbeiderklassen tilbage og derved ogsaa bidrat til, at den sociale reising er gaat langsommere.

I henhold hertil vil Det norske arbeiderparti gjennom direkte deltagelse i forbudskampen sætte al kraft ind paa, at rusdrikforbud blir gjennomført. Landsmøtet henstiller derfor indtrængende til samlige tilsluttede foreninger og til partiets presse at opta et intenst arbeide for forbud ved høstens forbudsavstemning.»

Lars Sæther: Vort parti har gaaet frem, trods alt hvad der skræmmes, siden forbudskravet sattes op i 1912. Det er rigtig nok at saken intet har med socialismen teoretisk at bestille. Men den har betydning i vort *praktiske arbeide* for hver dag som gaar.

Tranmæl: Det er ikke rigtig at si, at dette spørsmåal ikke har noget med vort arbeide at gjøre. Vi har krævet forbud under demonstrationer og streiker og ellers naar forholdene har gjort det nødvendig — et forbud indført med jernhaard vilje. Vi har været med paa at kjæmpe frem forbudstanken, og det skulde ikke være min-

dre grund til at slaa ring om den i tider som nu, da vi ser myndigheterne likefrem gi anvisning paa omgaaelser av de bestemmelser som er. Den samme taktik vil de samme folk bruke paa alle felter, hvor de kan komme til for at motarbeide os. Som tingene har faat lov til at drive har vi intet virkelig forbud idag. Men vi skal stræbe hen mot at faa det! Vi bør ogsaa vedta saavidt mulig enstemmig det av Dørumsgard m. fl. fremsatte forslag. Det bør ikke kunne sies at vi sænker fanen nu.

Friis: Da jeg ikke finder, at nogen av de foreliggende forslag er klart socialistisk, er jeg nødt til at stemme mot dem alle. Jeg mener for det første, at i det socialistiske sanfund vil drikkeondet falde bort av sig selv. Jeg mener for det andet, at i en revolutionær periode vil et jernhaardt totalforbud maatte indgaa som et selvfølgelig led i proletariatets diktatur. Jeg mener for det tredje, at det nuværende forbud er som alle borgerlige reformer en humbugforanstaltning, som arbeiderpartiet maa fraskrive sig alt medansvar for. Det forbauser mig, at landsstyret hvis flertal staar paa det proletariske diktaturs grund har saadan tro paa en folkeavstemning i denne sak. De samme indvendinger, som vi har anvendt mot valgene, kan jo ogsaa anvendes mot en folkeavstemning. Hvis vi nu, trods ivrig agitation for forbud til høsten, faar en folkeavstemning mot os, og vi saa en maaned senere kommer op i en revolutionær krise skal vi saa respektere denne folkeavstemning? Det kan vi selvfølgelig ikke.

C. S. Bentzen: Partiets standpunkt i denne sak har været anerkjendt av medlemmerne like si-

den 1912; nogen virkelig opposition mot det har vi ikke set. I høst staar vi foran en avgjørelse av den allerstørste betydning, og vi kan ikke overfor den stille os utenfor. Vi bør tvertom la det gaa som en fanfare over landet, at vi gir tilkjende for alt folket i dette land, at vi er et *forbudsparti* nu som altid.

Hans Amundsen var enig i, at vi maatte ha en linje nu, da vi stod foran selve løsningen av spørsmålet.

Halvd. Johnsen mente, at forbudsposten hadde skadet i vort arbeide mer end den hadde gagnet. Vi burde indskrænke os til folkeavstemningen.

For mindretallets forslag talte videre *Einar Henriksen A. Svendsen, Krogh og Ole Holm*, — mens *Nordvik, Waage, Karlson, Askedall, Dørumsgard og Aase* anbefalte flertalsindstillingen.

Denne vedtoges derpaa med stort flertal, likesaa den foreslaaede uttalelse om partiets stilling under høstens folkeavstemning.

Amnestikravet og asylretten.

Ved begyndelsen av eftermiddagsmøtet 2. pinsedag fremla *Sv. Svensson* følgende interpellation:

1. Hvorfor er der fra centralstyrets side intet foretat for at hjelpe de kamerater, som i arbeidet for socialismen er kommet i konflikt med den borgerlige justis?

2. Hvad vil der fra centralstyrets side bli foretat i denne sak?

Tranmæl: Der er allerede for en tid siden nedsat en komite som har været i virksomhet med denne sak. Styret mottok fra komiteen i vinter en henvendelse, som derefter oversendtes landsorganisasio-

nen. Man fandt det nemlig ønskelig at gjøre den faglige organisation direkte interessert i saken for tilfælde av, at det skulle maatte skrides til en aktion for vore kamerater. Det har imidlertid tatt adskillig tid for sekretariatet at faa indhentet de opplysninger, som trængtes, idet det straks møttes med lunkenhet og obstruktion fra myndigheternes side. Efter mange forsøk foreligger nu endel materiale, og der er utformet amnestiandragender, som imorgen vil bli sendt regjeringen.

Svensson fandt, at andragende om amnesti allerede burde været indsendt f. eks. for Sundin, om hvis forhold man hadde fuldt kjendskap. Han fremsatte følgende forslag:

«Centralstyret paalægges at anvende hele organisationens indflydelse for at hjelpe de kamerater, som ved sit arbeide for socialismen er kommet i konflikt med de borgerlige myndigheter.»

Tranmøl var enig heri, men ønsket at understreke betydningen av en fælles optræden med landsorganisationen. Der laa en overmaade stor styrke heri.

Efter bemerkninger av *Thor-næs* og *Rob. Nilsen* blev forslaget vedtaget mot et par stemmer.

De danske klassesdomme.

Egede-Nissen fremsatte derpaa sammen med Friis følgende forslag til uttalelse, som vedtoges ved haandklap:

«I anledning av de mange op-rørende klassesdomme, som nylig har rammet vore danske kamerater, som repræsenterer Danmarks socialistiske arbeiderparti og fagoppositionen, uttaler landsmøtet sin harmfyldte protest og tilsier

den danske arbeiderklasse sin støtte i dens kamp for at faa disse dens talsmænd løslatt.»

*

I forbindelse med ovenstaaende interpellation blev der umiddelbart efter sendt regjeringen følgende henvendelse angaaende klassejustisen og asylretten:

Det norske arbeiderpartis landsstyre og Arbeidernes faglige landsorganisations sekretariat tillater sig alvorlig at henstille til regjeringen at stanse den forfølgelse av arbeidernes mænd og deres talsmænd, som nu anvendes i den politiske kamp mot socialismen.

Borgerpressen har ikke alene fulld ytringsfrihet — frihet til at agitere for sine meninger, — men den har ogsaa fuld frihet til at søke sine inden- og utenlandske motstanderes sak ødelagt ved usande og forvrængte fremtillinger av de faktiske forhold. Socialdemokraterne derimot risikerer fængselsstraf, naar de fremlægger sin overbevisning for offentligheten eller handler efter denne — retten til straffrit at forvrænge sandheten forlanger vi ikke.

Det er en lang række straffedomme for presseforseelser og militære forbrydelser, som viser hvilke midler de herskende klasser i Norge bruker mot arbeiderklassen. Gjennem paatalemyndigheten har vi erholdt opplysninger om de straffedomme av politisk natur, som har været fældt i den sidste tid.

Vedlagt tillater vi os at oversende en fortegnelse over 21 borgerlige og 23 militære domme. De fleste av de borgerlige og en av de militære domme angaar vor offentlige agitation. De øvrige borgerlige domme gjælder partifæller, som deltok i arbeidernes demon-

strationer i Trondhjem i anledning av den militære ekspedition mot Sulitjelma-arbeiderne. Disse uavladelige klassesdomme er rettet mot hele den norske arbeiderklasse, og paa deres vegne kræver vi, at straffefølgningen mot vore meningsfæller ophører, og at amnesti gives dem som nu er dømt for politiske forbrydelser og endnu ikke har avsonet sin straf.

Utvisningsmyndigheten er misbrukt i politisk øiemed i endnu større grad end straffemyndigheten. Utenlandske partifæller er i stor utstrækning blitt utvist udelukkende av den grund, at de er socialdemokrater og deltar i den politiske og faglige bevægelse overalt hvor de kommer i arbeide. Det er nok at nævne navne som Albert Jensen, Alfred Kruse, Naumann, Rudolf Holme og Karl Greek.

Russiske og finske partifæller har regjeringen sørget for saavidt mulig at stenge ute fra riket. Man har endog gaat saa langt som til at utvise den russiske regjerings representant hr. Gruzenberg og en række russere som hadde bodd her en aarrække og stiftet familie her. Men paa den anden side faar finske overklassefolk og russiske kontrarevolutionære lov at fylde vore hoteller og derfra ta del i kampen mot vore partifæller i Ruland — og mot Det norske arbeiderpartis politik.

Vi maa kræve, at de uretfærdige utvisninger som ovenfor er nævnt ophæves, og at asylretten respekteres saavel overfor socialister som overfor konservative utlændinger.

Den *borgerlige* saavelsom den *militære straffelov* trenger i høi grad revision, saa disse love ikke skal kunne brukes mot arbeiderklassens frigjørelseskamp. Den

militære strafferepspleie maa uopholdelig avskaffes, den opretholder en uforfalsket klassejustis, som krænker selv de enkleste retsbegreper.

Ærbørigst

Det norske arbeiderparti
Kyrre Grepp. Martin Tranmæl.

Arb. faglige landsorganisation
Sekretariatet
Ole O. Lian.

Jordprogrammet.

Der forelaa følgende enstemmige indstilling fra landsstyret:

Norges naturherligheter, som jord, skog, havn, fiske og lignende produktionsmidler skal paa trygge vilkaar tilhøre det arbeidende norske folk.

Gaardsbruk, som kan drives ved en enkelt families arbeidskraft — med nødvendig skog, myr og beite — forblir privateiendom. Pantegjæld og avgifter til private kapitalister bortfalder.

Større eiendomme samt udyrket og daarlig dyrket jord socialiseres. Eiendomme som egner sig bedst for stordrift forvaltes av samfundsmæssige organer, ved samvirkelag eller paa anden maate som sikrer arbeiderne mot utbytning. Jord som er egnet for enkeltmandsbruk overlates fortrinnsvis jordløse arbeidere.

Skogbruket socialiseres og lægges under samfundsmæssig forvaltning.

Til den praktiske gjennomførelse av dette jordprogram skal der i alle landkommuner opprettes bonderaad (jordstyre), hvis første opgave skal være at sørge for:

At samvirket i størst mulig utstrækning blir anvendt i bondenæringen.

At udyrket men dyrkbar jord blir tilbuddt fortrinnsvis til jordløse arbeidere.

At husmandspladser, byggesel-jord og leilændingsgods blir utskilt og som selvstændige bruk overdrat til vedkommende byggeselmand, husmand eller leilænding.

At andre dele av større eien-domme som dertil er skikket blir utskiftet til arbeiderbruk, have- og hustømter etter behovet.

Rentefri bygge- og dyrkningslaan gives under raadenes kontrol.

Omsætningen av jord- og skog-eiendomme kontrolleres av det offentlige.

Ved gjennomførelsen av denne jordreform betaler staten erstatning for værdier, som skyldes eie-rens, hans forældres og hans barns personlige arbeide. Erstatning kan dog ogsaa ydes utover disse værdier, hvor billighetsgrunde taler for det. —

Det indledende foredrag holdtes av *Chr. Hornsrud*, som uttalte:

Vi befinder os i socialiserin-gens tid — ikke bare fordi vi vil socialisering av produktionsmidlerne, men fordi vi *maa!*

De økonomiske love for ver-densutviklingen kjender vi neppe tilstrækkelig endnu; men fæno-menerne viser os dog, at den privat-kapitalistiske produktionsordning allerede har dømt sig selv.

Frikonkurransen, toldkrigene, kaprustningerne, imperialismen, wendenskrigen og alle arter av fi-nans- og produktionsvanskelighe-ter som vi kjender er fænomener fra fortidens og dagens økonomi-ske anarki — fænomener, som dels værsler om katastrofen, dels til-sammenlagt er eller vil være kata-strofen. Karl Marx har forutset.

Og her i landet, hvor vi er sluppet forholdsvis let fra krigens herjinger, har vi antagelig den

værste tid foran os. Vi kan vente en nedgangstid, som i forhold til den oppgangstid vi har hat kanskje vil faa sin bedste karakteristikk ved kort og godt at betegne den som *et økonomisk sammenbrud*.

Under krigens vilde spil har guldet rullet let og fristende. Pro-duktionen er bestemt derav. Gam-le bedrifter er utvidet, og nye har reist sig. Og hvad det private ini-tiativ ikke alene har magtet i saa henseende, har staten med rund haand understøttet. Med «mind-stepriser», produktionspræmier og toldbeskyttelse holdes det private initiativ under armene. Staten kjøper sild og taper millioner og lætter millioner. Staten kjøper korn til den dobbelte pris av hvad korn fra utlandet koster. Det pri-vate initiativ trenger denne stats-socialistiske støtte. Guldfloppen har stimulert produktionen paa alle omraader, indtil — ja indtil nedgangstiden kommer som et nat-urfænomen borgerstaten som saa-dan ikke kan avverge.

Vor produktion er jo ikke le-det for at dekke behovet — derfor oppfiskes der sild i mengder, som vi ikke selv har bruk for, og i mengder som vi heller ikke kan faa omsat uten snesevis av millo-ner kroners tap. Det er profitten som bestemmer fisket. Saa med jordbruket, som kræver toldbe-skyttelse. Saa med valseverkerne, som kræver produktionstilskud (præmie) av staten. Og staten — hvad gjør staten? Jo, den laaner av de samme folk som den har hjulpet.

Men alting har sin begræns-ning. Der kommer før eller senere et tidspunkt, da den profitso-ekende produktion ligger paa ba-lance og tildels under balance, for-di produkternes pris ikke længer kan drives høiere op og statsstøtten

i frikonkurransens medfør taper sin værd. Da kommer arbeidsgiverne med trusel om nedsettelse av arbeidslønningerne eller det som er endnu værre, nemlig: *arbeidsløshet*.

I et samfund, hvor vi trenger jernbaner og veie, bygninger til offentlig og privat bruk, telefon og telegraf — ja, hvor vi har 4 a 5 millioner maal jord liggende og vente paa den menneskelige arbeidskraft — her er der arbeidsløshet? Vi har overbefolkning i byerne med derav følgende husnød og matnød, fordi privatkapitalen som en ond drage ligger og ruger over jorden og hindrer dens bruk.

For at rette paa dette maa vi:
Fram til jorden.

Den «hellige» eiendomsret til jord maa efter borgerpartiernes mening ikke røres, selv om de sterkeste grunde taler derfor.

At stoppe indrykningen til byerne og avlaste arbeidsmarkedet ved at aapne fri adgang til jorden falder det borgerpartierne ikke ind.

Og dog ligger arbeidsledighets-spørsmålet saavel som alle andre sociale spørsmåls løsning i, at enhver arbeidsfør mand og kvinde faar ret til jord — ret til jord i den utstrækning anvendelsen av deres egen arbeidskraft kræver. Uten hinder av utbytning og uten ret til utbytning vil vort arbeide paa jorden gi svar paa alle spørsmåls som knytter sig til samfundets brøst. Derfor vil vi: *Fram til jorden!* Vi vil slippe arbeidskræfterne løs stedenfor spekulationskræfterne.

Men vi vet paa forhaand, at privatkapitalismens mænd reiser et andet krav som middel mot arbeidsløsheten, og det er *eket toldbeskyttelse*.

De er borgerpartiernes universalmiddel. At fordyre produkterne ved told og om mulig samtidig trykke arbeidspriserne — det gir nemlig profit det.

Men det værste ved denne side av saken er det forhold, at toldkrigenes tid atter vill faa en ny næring. Og vi vet hvad det *kan* føre med sig og tilslut ogsaa *vil* føre med sig. Toldkrigene var jo verdenskrigens første kime.

Statsgjalden.

Samtidig med alle disse fenomener maa vi ogsaa være forberedt paa at møte forrentningen og amortiseringen av de i oppgangstiden optagne store og kostbare statslaan med synkende statsindtægter og en tom statskasse.

Statsgjalden har steget automatisk i forhold til den stigende rigdom.

Rikfolkene har laant staten av sin rigdom. Staten og derigjennem det arbeidende folk er derved blit fattigere og fattigere i forhold til rigdommens kolossale vekst i disse krigens aar.

Paa denne maate blir de rike rikere og de fattige fattigere — her i landet ogsaa.

Systemet er forsaavidt i orden. Men oppgaven for os skal jo være at komme væk fra dette system. Ti hvem skal til syvende og sidst betale statsgjalden? Arbeideren selvfølgelig! De har ingen at velte byrderne og skattetrykket over paa.

Det er det *underbetalte* arbeide i industri og jordbruk, i fiskeri og sjøfart, i skogbruk og grube-drift som dækker gjaldsrenter og amortisation og som skaper kapital og profit, rigdom og rikfolk.

Arbeidets fulde frigjørelse fra dette forhold vil være en revolusjonering av samfundsforholdene.

Hvad der for mig staar som det mest nærliggende og det mest nødvendige skridt i den retning, det er naturherligheternes socialisering.

Vi kræver med større ret end efter en skreven lovparagraf:

Jorden skal tilhøre samfundet, Jorden skal tilhøre dem som arbejder med den.

Naar fremgangen for socialismen her i landet ikke blev saa rask som man haabet og ønsket, saa havde det sin væsentligste grund deri, at den socialistiske jordpolitik som først blev introducert her hævdet som princip, at stordrift ved stat og kommune altid var av socialistisk natur, mens enkeltmandsbruget altid var av antisocialistisk natur.

Paa denne maate blev det socialistiske princip om utbytningen — det underbetalte arbejde — skutt tilside for et hensigtsmæssighetsspørgsmaal av driftsteknisk art.

Paa denne maate leverte vi ogsaa vore motstandere et billig agitationsvaaben i hænde, idet de fik anledning til at si:

«Socialisteren vil ta jorden fra bønderne.»

Ved nærmere studium av saken fandt jeg, at det socialistiske princip hadde en anden basis end dette praktiske spørgsmaal.

Da jeg saa begyndte at slaa til lyd for den opfatning av den socialistiske ide:

at privat besiddelse av jord ikke altid var av antisocialistisk natur, at statsdrift og kommunal drift ikke altid foregik efter et socialistisk princip som sikret arbeideren mot utbytning, og

at socialdemokratiet derfor i betryggende former burde anerkjende ret til privat besiddelse av jord i den utstrækning som var

passende for en families arbeidskraft,

— da blev jeg ofte møtt med den indvending at dette mit standpunkt repræsenterede bøndernes interesser — ikke arbeidernes.

Megen fordøm er faldt væk siden den tid, men endnu tør det være dem som indregistrerer bønderne som enhetsklasse sammen med arbejdskjøpere og utbyttere.

Det tør derfor være paa sin lpads at fæste opmerksomheten ved den janusstilling bondeklassen indtar til dagens sociale spørgsmaal.

Guden Janus hadde som bekjendt et dobbelt hode som var sammenvokset i nakken — altsaa med ansigtet vendt til to motsatte sider. Et saadant dobbelt ansigt har ogsaa bondeklassen, naar den forsøker at fremstille sine interesser som fællesinteresser for saavel storbønderne som de mindste bønder, godseieren saavel som smaa-brukeren. Det er jo den rene dobbeltrolle landmandsforbundet spiller, naar det vil forsøke at forbinde *arbeidets* interesser ved sin toldpolitik, samtidig som deres toldpolitik fører til jordjobbing over en lav sko, saaledes at en ubemidlet arbeider ikke kan se sig istand til at komme i besiddelse av et stykke jord.

Resultatet viser sig ogsaa. Hvad der særmerket guden Janus særmerker det dobbeltsidige bondeforhold ogsaa, og idag mere end nogensinde tidligere. Aldrig har der været større forskjjel mellem smaa-brukeren og godseieren end idag — aldrig har den forgjældede smaaabonde sittet værre i det end idag, og aldrig har den rike storbonde været rikere end idag.

For at skaffe klarhet over dette forhold med de to motsatte interesser inden bondeklassen, har jeg søkt at forbinde arbeidets interes-

ser knyttet til bondeavnet. Som motsætning til kalkse- og spekulationsbonden har jeg optat og inidarbeidet betegnelsen

arbeiderbonden.

For mig har spørsmålet stillet sliq slik, at hovedmassen av vore bønder faktisk er arbeidere — arbeidere, som ikke alene lever av sit eget arbeide, men arbeidere som blir utbyttet ganske som andre arbeidere.

At utbytningsmetoden er en anden overfor arbeiderbønderne end overfor haandverk- og industriarbeideren forandrer ikke utbytningsvæsen. Saa længe arbeidsdygtige mennesker faar adgang til at nytte frugterne av andres arbeide uten at utføre tilsvarende arbeide — saa længe foregaar ogsaa utbytningen.

Det er dette borgersamfundets anerkjendte og beskyttede utbytningsstyveri vi i socialismens navn vil tillivs — ganske som andet tyveri. Det er arbeidet som skal frigjøres og beskyttes uanset av hvem arbeidet utføres, enten det utføres av en industriarbeider eller av en arbeiderbonde.

Her finder vi holdpunktet for arbeiderbøndernes fællesinteresser med industriarbeiderne i kampen for socialismen, mot utbytningen.

Naar vi ser paa dette dobbeltbillede finder vi nemlig:

Paa den ene side alle de storbønder som lever trygt og godt i kraft av den egenskap at være jordeiere, selv om de ikke arbeider

Paa den anden side alle dem som lever økonomisk utrygt og daarlig i slit og slæp hele aaret igjennem, selv om arbeidet utføres paa «egen» jord.

Den rike storbonde kan leve av andres arbeide paa sin gaard.

Den gjældbundne arbeiderbonde maa sælge det meste og bedste av eiendommens og sit eget arbeides avkastning for at kunne holde gjældsrenterne saa nogenlunde fra livet. Derfor er stillingen for de gjældbundne arbeiderbønder den, at de arbeider haardere og lever daarligere end mange av sine økonomiske klassefæller i industrien og haandverksfaget.

Men netop derfor har arbeiderbønderne og industriarbeiderne den største interesse av i fællesskap at bekjempe utbytningen uanset i hvilke former den melder sig.

Og midlet til at komme ut av utbytningens klør, det er at erobre herredømmet over produktionsmidlerne for arbeidet.

Herav følger eiendomsrettens berettigelse og dens begrænsning.

Saa længe produktionsmidlet, jord, ikke anvendes til utbytning, har staten ingen anden interesse i besiddelsesspørsmålet end den at produktionsmidlet anvendes saaledes, at nationalindtægten holdes oppe og at nationalformuen i fornøden utstrækning økes —: at produktionsmidlet blir brukt paa forsvarlig maate.

Naar utbytningen i alle former fjernes blir resten et praktisk spørsmaal som bestemmes av lokale forhold, driftstekniske hjelpemidler m. v.

Offentlig drift kontra privat drift blir forsaavidt et ganske underordnet spørsmaal.

Den private eiendomsret til jorden kan saaledes være et middel til utbytning av andres arbeidskraft, men denne eiendomsret kan ogsaa sikre den gjældfri arbeiderbonde mot utbytning.

Det samme forhold kan ogsaa være tilstede under besiddelsesformen: statseie og kommuneie. Og-

saasaa under offentlig eie av et produktionsmiddel kan arbeiderne bli snytt for endel av værdien av sit eget arbeide.

Vi møter utbytningstyveriet under begge besiddelsesformer.

Hemmeligheten i dette forhold stikker i kapitalrenten som privatkapitalisten suger til sig likesaa vel av den private eier som av det offentlige, naar der knytter sig gjæld til besiddelsen.

Under gjældsrentesystemets fine fongreninger suger privatkapitalisten næring til sig av arbeidets frugter, enten arbeidet er knyttet til et produktionsmiddel i offentlig eller privat eie.

Besiddelsesformen rører nemlig ikke ved selve kapitalrenten. Men det er netop kapitalrenten som uten sammenligning representerer den største — ja den egentlige utbytningfaktor i jordbruksnæringen.

Utbytningstyveriet fullbyrder kapitaloiere kan i kraft av sine stats-, kommune- og hypotekobligationer høste, hvor de aldrig — *aldrig* — har saadd.

Utbytningstyveriet fullbyrder sig selv i ly av borgerstaten og dens love.

Herimot reiser vi gjennom vort jordprogram, overensstemmende med de synsmaater jeg har gjort gjældende, socialismens revolutionerende retsopfatning:

Arbeiderne som bruker produktionsmidlerne, skal ogsaa ha herredømmet over dem og derigjennem sikre sig det fulde utbytte av sit eget arbeide.

Det nu fremlagte forslag til jordprogram indeholder egentlig intet fra det gamle program avvikende princip. Tvertimot. Hvad der er tvil om, gjælder grund- og værdistigningsskatten. Den post er imidlertid nu flyttet op under

punkt 7 og avgjort i forbindelse med andre skattespørsmaal. Hvad der forøvrig kan være av interesse at nævne angaaende de enkelte poster gjælder særlig *erstatningsspørsmålet*.

Men ogsaa paa dette omraade er der god tilknytning til det gamle program. Som koncipist til dette program strævet jeg med at faa vedtat, at erstatningen ved ekspropriation av jord skulde begrænses av eiendommens virkelige bruksværdi eller *nettoavkastning*, og forøvrig av gjennemsnittet av de sidste 10 aars skattetakst.

Ut fra den samme tanke om begrænsning av erstatningspligten er ogsaa vort nu fremlagte forslag oppbygget.

Vi socialdemokrater anerkjenner ikke nogen eiendomsret til produktionsmidlerne, som ikke falder sammen med *arbeidets* interesser. Men arbeidets interesser kan godt forenes med, at der ydes erstatning for hvad en mand og hans nærmeste slekt, forældre eller barn, har nedlagt av *varig* arbeide paa et produktionsmiddel. Erstatning, som gaar ut over denne begrænsning, maa i tilfælde være betinget av billighetshensyn. Dette spørsmaal gjælder forresten kun de store eiendomme, idet de mindre og middelsstore — de som væsentlig er beregnet paa anvendelse av en families arbeidskraft — ikke vil komme ind under sosialiseringen. Man kan ogsaa si, at disse mindre eiendomme vill være sosialisert samtidig med at gjælden falder væk, fordi det jo er gjældsrentesystemet, som er den egentlige utbytningfaktor ved de mindre bruk. Skulde der ved denne ordning indtræ det forhold, at en mands sparepenger, opplagt av eget arbeide, bortfalder, maa ogsaa han holdes skadesløs av

staten. Al saadan erstatning som knytter sig til arbeidet, bør staten vedkjende sig. Al anden erstatning bør derimot negtes eller begrænses. Naar f. eks. en mand har lagt under sig kvadratmile av jord og skog vil det være litet berettiget ved samfundets overtagelse av disse eiendomme at gi ham erstatning i den utstrækning, at han vil faa anledning til, enten at lægge under sig et tilsvarende areal jord og skog paa et andet sted eller at leve av sin kapitalrente, *uten* at arbeide. Er han derimot av en eller anden grund udygtig til at arbeide, saa taler billighetsgrunde for, at han faar sin erstatning for sin og sin nærmeste families personlige arbeide i fornøden utstrækning *forhøiet*. Herunder bør der ogsaa tages rimelig hensyn til de forhold, hvorunder en saadan mand tidligere har været vant med at leve. Et paa socialismens grund bygget *arbeidende* samfund vil ikke alene være rikt nok, men ogsaa høisindet nok til at by den utrangerte, arbeidsudygtige overklasse anstændige livsvilkaar.

Tal. hadde tænkt at komme ind paa programmets enkelte poster, men fandt at kunne undlate dette, da man her stod overfor en enstemmig indstilling. Han anbefalte forslaget vedtat i den form det nu forelaa fra landsstyret.

Videre var indlevert følgende forslag av *Ole Ruud, Solør*:

«Norges naturherligheter som jord, skog, havn, jagt, fiske og lignende produktionsmidler skal paa trygge vilkaar tilhøre det arbeidende norske folk. Pantegjæld eller avgifter til private kapitalister bortfalder.

Jordbruk, som kan drives med familiens egen arbeidskraft —

med nødvendig skogvirke, myrprodukter og beite — sikres dem som kan og vil bruke jord.

De eiendomme, som egner sig for stordrift, kan, hvor forholdene tillater det, drives kooperativt eller forvaltes samfundsmæssig.

Skogbruket lægges under samfundsmæssig forvaltning.

Til den praktiske gjennomførelse av dette jordprogram skal der i alle landkommuner opprettes bonderaad (jordstyre), hvis første opgave skal være at sørge for:

Regulering av bruksjorden (dyrket som dyrkbar), saa enhver kan faa jord, hvor han helst ønsker det, og i areal hvad der behøves til et selvstændig bruk.

Rentefrie bygge- og dyrkningslaan.»

Debatten aapnedes av *Schrøder Nilsen*, som anførte en række sterke indvendinger mot det av styret fremlagte programforslag. Jordprogrammet av 1912 var — uttalte han — resultatet av et indgaaende arbeide, i hvilket Hornsrud hadde en væsentlig del. Det nye utkast var mindre radikalt og ikke paa langt nær saa godt utformet som f. eks. det nylig offentliggjorte program for smaabrukerforbundet. Efter talerens mening vilde det være mer i stilen med, hvad landsmøtet tidligere hadde besluttet, om man nu satte op et bestemt krav om sosialisering av alt jord- og skogsbruk. I steden blev der lagt frem et forslag, som fastslog privateiendomsretten til jord — et forslag, som var fuldstændig reaktionært og mulig endog i strid med partiets principielle program. For socialister burde det dog staa klart, at saa længe man bibeholder privateiendomsretten vilde det være umulig at frigjøre jordbruket for de tyngsler som den private ka-

pital paalægger det. Landsstyrets overgang til Vraa og Schefflos forslag var en kuvending i et meget viktig punkt. Hadde styret endda gaat over paa et forslag, som var *bedre* og mere socialistisk end dets eget, kunde det latt sig høre, men den nye innstilling var absolut slettere. Tal. var ikke forberedt paa at opta noget motfor- slag, og foretrak derfor, at hele sakens behandling utstod til et andet landsmøte. Han stillet for- slag herom.

Vraa vilde advare mot den let- sindighet som det vilde være at vedta et slikt forslag. Ogsaa Stang talte mot utsættelse.

Forslaget blev forkastet med stor majoritet.

Ole Ruud: Vi er kommet op i en nødstilstand, som gjør det umulig at skaffe folk jord paa vilkaar, som er antagelige. Forholdene er i virkeligheten aldeles umulige, og der blir for os ingen anden vei at gaa for at faa tilfredsstillt jordhungeren end at sosialisere det hele. Vi har fastslaaet princippet om sosialisering av verdierne, og vi kan ikke sætte jordbruket i nogen særstilling. Skal vi komme til en forstaaelse med vælgermassen maa vi ha rene linjer. Men det nye programfor- slag leder os *bort* fra den vei. Man kunde være fristet til at spørre: Er dette sosialisme med kapital i eller er det kapital med socialisme i? (Munterhet). Jeg er ikke istand til at fordøie nogen av delene.

Vraa forklarte hvordan denne innstilling var blit enstemmig. Taleren og Schefflo hadde oprindelig et eget forslag. Det principale i dette forslag, som var omsendt til behandling sammen med de øvrige, hadde senere faat plads i den ændrede innstilling. Naar der saale-

des var opnaadd praktisk talt enig- het i hovedlinjerne var det ikke noget at ta dissens paa. Hornsrud hadde i mange aar hævdet den opfatning, at det ikke kunde være noget i veien for at la de smaa bruk bli dyrket og drevet «i fred», saa længe brukerne ikke drev utbytning av andre. Hvorfor da unød- dig støte fra os dem, som er villig til at hjelpe os med sosialisering- en av de store bruk? Og det er dog der, at den trænges aller mest. Man maatte se ganske praktisk paa dette. Tal. turde paastaa, at det jordprogram, som her var fremlagt, var saa radikalt som noget jordprogram der har foreligget i Norge. Det hadde dertil den fordel, at det var det *klareste* pro- gram som har foreligget.

Schröder-Nilsen: Da tiden ikke gir mig anledning til at gaa saa nøie ind paa saken som ønskelig er og da en utsættelse nu er utelukket, har jeg intet andet at gjøre end at stemme mot forslaget, for derved ialfald at gi tilkjende, at jeg foretrekker programmet som det nu lyder.

Dirigenten (Lian): Det er ikke riktig at hvirvle op saa meget støv om dette. Vi maa komme til en avgjørelse. Jordposten er et nødvendig led i hele det vedtagne arbeidsprogram, og vi kan ikke gaa fra halvfærdig arbeide.

Alb. Raaen fremsatte forslag om et tillæg til innstillingen. For- slaget blev senere tat tilbake. Og- saa Schröder-Nilsen antydet sam- tidig endel ændringer.

Aslaksrud saa intet ekseptionelt i behandlingen av denne sak. Den var behandlet i kredsforening- erna paa vanlig maate. Efter tals- mens mening representerte inn- stillingen et stort fremskridt, det var ganske ubestridelig, og han vil-

de anbefale landsmøtet at vedta den form for jordprogrammet, som her var utarbeidet.

Søren Sørensen optok det oprindelige mindretalsforslag. Indstillingen tilltalte ham ikke helt; den indeholdt for mange detaljer. Forøvrig hadde repræsentanterne hat forslagene liggende for sig her i to dage, saa der var ingen undskyldning for, at enkelte ikke hadde greiet at sette sig ind i dem.

Sjøli: Vi som arbeider ute i kommunerne for at skaffe jord til de jordløse, vet, hvor umulig det hele tilslut er blit. Centraladmindistrationen stænger for os paa alle kanter. Og blir der sluppet en liten jordlap til en arbeider er priserne likefrem skammelige. Ingen er derfor i tvil om, at noget nu maa gjøres. Efter de linjer vi allerede har vedtat, skulde Ruuds standpunkt her synes at være det eneste konsekvente.

Ebbell henstillet, at andet passus i indstillingen fik følgende form: «Gaardsbruk som *hensigtsmæssig* kan drives ved en enkelt families arbeidskraft — med nødvendig skog, myr og beite — forblir privateiendom.»

Stang: Vra og jeg optar ordet «*hensigtsmæssig*» som av taleren foreslaat. Dette skulde antages at imøtekomme Ruud. — Der synes i denne sak at gjere sig gjældende nogen misforstaaelse av begrepet socialisering. Man er enig om, at den overveiende del av Norges jord egner sig bedst for enkeltmandsbruk. Heller ikke fra Ruuds side er der i dette spørsmal tale om «socialisering» i dette ords virkelige betydning. Det blir da nærmest et spørsmal om hvordan man *hensigtsmæssig* skal indrette sig. Naar selve *værdien* av jorden underlægges samfundsmæssig kontrol

kan vi gjerne overlate vedkommende retten til at *bruke* jorden.

B. M. Røe hilset dette program med glæde. De norske smaabønder venter paa utformningen. La den nu bli prøvet ute blandt folket!

Hornsrud uttalte, at driftsspørsmålet maatte sees ut fra, hvad der fandtes mest hensigtsmæssig. Det blev et praktisk spørsmal for os dette, om stat og kommune skulde *drive* hvert enkelt produktionsmiddel eller det skulde overlates til brukeren. Vi anerkjender retten til privateiendom til en viss grad. Den samme betragtning gjøres gjældende f. eks. i Rusland. Det er ingen avviken fra det socialistiske princip dette. Tal. fandt det gamle program godt og det var mer detaljert. Men nu ønsket man at faa sterkere frem de store *hovedlinjer*.

Efter bemerkninger av *Ringeride* og *Vraa* (som fraraadet optagelsen av mindretalsforslaget) gik man til votering sent 2. pinsedags aften.

Landsstyrets indstilling, hvori indgik ordet «*hensigtsmæssig*» i 2. led — vedtoges med stort flertal.

Følgende forslag av *Raaen* bifaldtes enstemmig: Landsmøtet henstiller til repræsentanterne, at de i de respektive kommuner arbeider for, at jagtretten i kommunernes skog blir lagt aapen. Der ved kan privatkapitalisternes monopopol paa dette felt bli sprængt.

Kommuneprogrammet.

Gjostein foreslog følgende redaktion av post 1 (skoleposten):

«Fortsat utvikling av folkeskolen med maal: en fælles skole for alle barn.

Frie middelskoler bygget paa avsluttet folkeskole. Frie gymnasier, ungdoms-, fag- og husmorskoler oprettet i den utstrækning behovet kræver det.

Økonomisk støtte for at kunne søke videregaaende skoler.

Frit undervisningsmateriel ved alle skoler.

Fri bespisning og nødvendig beklædning i barneskolen.»

Egede-Nissen og lærer *Thorsen* anbefalte forslaget, hvortil styret gik over.

Med denne forandring vedtoges kommuneprogrammet enstemmig som indstillet og lyder:

1. Fortsat udvikling av folkeskolen med maal en fælles skole for alle barn. Frie middelskoler bygget paa avsluttet folkeskole. Frie gymnasier, ungdoms-, fag- og husmorskoler oprettet i den utstrækning behovet kræver det.

Økonomisk støtte for at kunne søke videregaaende skoler.

Frit undervisningsmateriel ved alle skoler.

Fri bespisning og nødvendig beklædning i barneskolen.

2. Sykepleien i beskatningen. Sykehus med fri behandling for alle syke. Kommunale læger og jordmødre paa fast løn eller tariffmæssig betaling, utredet gjennom beskatningen.
3. Kommunal alderdoms- og invalidepension og pensioneringen av ensligstillede mødre gjennomføres i den utstræk-

ning kommunens økonomi tillater det. Pensioneringen bør ikke gi anledning til nogen granskning av folks moralske forhold. Kommunale gamle-, pleie- og barnehjem.

4. Kommunen sikrer sig de for dens utvikling og for bebyggelsen nødvendige arealer. For at trygge sine indbyggere mot boligmangel maa kommunen mest mulig overta produktion og forædling av byggematerialer, og den maa drive en planmæssig og rational byggevirksomhet.

Kommunernes eiendomme maa ikke sælges, men kan bortfæstes paa begrenset tid.

Egnehjemsbevægelsen samt bygge- og leieboerselskaper støttes mot at enhver spekulation kontraktmæssig utelukkes.

Husleieregulering og skarp boligkontrol gjennomføres.

Skat paa ubebygget grund økes til lovenes maksimum.

5. Kommunale biblioteker og bad.
6. Den skattetabel anvendes som er heldigst for mindre bemidlede.
7. Laanemidler anvendes i regelen bar til produktive anlag. Der avsættes derfor paa det ordinære budjet passende beløp til fonds. Likeledes avsettes fornødne beløp til avhjælp av mulig indtrædende arbeidsløshet.

8. Overtagelse av de kraftkilder og kommunikasjonsmidler nødvendig for kommunale behov. Opprettelse av kommunale produktive virksomheter og handelsvirksomheter. Kommunens virksomhet organiseres som selvstendige bedrifter med fullt sakkyndig ledelse under kontroll av organer, valgt dels av kommunen og dels av arbeidere og funksjonærer ved bedriften. Kontraktørvæsenet avskaffes.
9. Drikkeondet bekjempes ved at rettigheternes antal skrittvis nedsattes og deres beliggenhet reguleres.

Fastlønnede distriktssekretærer.

Paa landsstyrets møte 3. og 4. mai vaktet motion om ansættelse av faste distriktssekretærer. Med den knappe tid landsstyret hadde blev det ikke tid til at faa saken utredet. Styret besluttet imidlertid at bemyndige centralstyret til at nedsætte en komite for at faa dette betydningsfulde organisasjonsspørsmål utredet og forelagt landsmøtet.

Komiteen uttalte sin tilslutning til tanken om ansættelse av fastlønnede distriktssekretærer, foreløbig forsøksvis og anførte herom:

Det er nødvendig at systematisere opplysnings- og organisasjonsarbeidet. Partiarbeidet ligger paa mange steder nede mellom hvert valg. I dette maa der ske en forandring.

Med de voksende krav til arbeiderklassen er det av den aller største betydning at der kommer mere fasthet og fart i forenings-

arbeidet. Dette forutsætter imidlertid at der blir mere *indhold* i vort foreningsliv.

Aktuelle politiske og lokale spørsmål maa tages op til drøftelse. Studiarbeidet maa ogsaa vies større oppmerksomhet. For hver vinter og sommersæsonen maa der opsættes programmer, avpasset efter forholdene. Fremfor alt maa spredning av partipressen og socialistisk litteratur faa en langt bredere plads. Litteratursalget maa ordnes rent kolportagemæssig. Det maa ikke være nok at enhver partiforening har socialistisk litteratur tilsalg. Saasnt det kommer en ny brosjyre eller bok, maa den spredes blandt de mindre interesserte. Det er dem vi i første rekke maa ha fat i.

Hver by og bygd maa da opdeles i roder og rodemændene være parat til arbeide til enhver tid. Den personlige agitation, husagitation maa tages op med fornyet kraft.

Desuten findes der en rekke bygder uten nogen socialistisk organisation. Disse bygder maa gjennempleies og bearbeides indtil der er jordbund for en virksom sammenslutning.

Dette er oppgaver som foreligger og maa tages op. De kan ikke alene løses ved at ansætte distriktssekretærer. Hver enkelt partimedlem og partiforening maa føle forpligtelserne og ta fat. — Men paa den anden side er det ikke tvil om at dygtige og energiske distriktssekretærer kan gjøre meget for at *organisere* dette arbeide.

Deres første og viktigste oppgave maatte være opplysnings- og organisasjonsarbeidet, men de kunde ogsaa bistaa med at faa mere ensartethet i partiets offentlige virksomhet, særlig den kommu-

nalpolitiske. Om man ikke kan kræve at sekretærerne sidder inde med de nødvendige betingelser for at gi raad og vink, kan de avgi rapporter og bringe for dagen forhold som kan rettes. Flere vigtige grunde taler saaledes for at man gaar til at ansætte fast-lønnede sekretærer i de forskjellige distrikter. Men vanskelighederne bestaar i første række i at skaffe de nødvendige midler og kanske hæbale kræfter.

Partiet kan med den nuværende kontingent ikke yde regulære tilskud. Naar man tar hensyn til pengenes værdi, er kontingenten lavere nu end i 1914. Distrikterne maa derfor selv skaffe tilveie de nødvendige midler.

Man maa vel anslaa de aarlige udgifter for hver sekretær til ca. 10,000 kroner, heri indbefattet reiseudgifter, telefon, porto osv. Den enkleste maate er at forhøje kontingenten saapaa, at det væsentlige tilskud kan dækkes av de stedlige partikasser. Men det vil formodentlig støte paa endel vanskeligheder.

Spørsmaalet er derfor om ikke distrikter som naturlig sogner til en bestemt partiavis, gaar sammen om en reisesekretær og at denne samtidig skaffer avisen faste forbindelser i distrikterne, og stadig nye abonnenter. Avisen maatte da kunne yde et bestemt tilskud. Det vilde lønne sig. Henvendelser om foredrag og anden agitation gik da ind til vedkommende avis. Da sparte man ogsaa kontorudgifter. Paa denne maate kunde man knytte partipressen

sterkere til de lokale organisationer end tilfældet er paa mange steder idag. Det vil bli til gjensidig nytte.

Resten av udgifterne maatte føres over i kontingenten. De sterkere organisationer maa ogsaa kunne betale noget for den agitation de faar utført. I de distrikter hvor organisationen ligger nede og hvor den økonomiske ydeevne er mindre, maatte partikassen ved særskilte tilfælder træde støttende til.

Man kan paa sakens nuværende stadium ikke nærmere skissere organiseringen av det arbeide distriktssekretærene maa faa. Det maa overlates stedlige organisationer, som maa ta sig av opgaven. Den kan dog bli gjestand for behandling paa et senere landsmøte. Man vil da ha vundet en del erfaring og faa bedre tid til at gaa ind paa emnet.

I henhold til disse præmisses sluttet landsmøtet sig til tanken og henstillet til samorganisationernes styrer og bladstyrer at foranledige sammenkaldt distriktsmøter til behandling av spørgsmaalet om forsøksvis oprettelse av distriktssekretærstillinger i det væsentlige overensstemmende med komiteens plan.

Videre vedtoges at andragender om centralstyrets anbefaling av *bidraglister* først maa sendes samorganisationernes styrer til paategning. Indsamlinger til mindre foretagender maa søkes begrænses til vedkommende distrikt.

Valg og avslutning.

Paa fremsat ønske av landsstyret hadde valgkomiteen faat i oppdrag at avgi indstilling paa medlemmer av styret.

Som partiets formand gjenvalgtes *Kyrre Grepp*, næstformand *Emil Stang*, og sekretær *Martin Tranmæl*, samtlige med akklamation.

Til øvrige medlemmer av centralstyret var indstillet Halvard Olsen, Johs M. P. Ødegaard, fru Anna Johnson og Chr. H. Knudsen. To medlemmer foreslog Rastad i stedet for Knudsen, som ønsket sig fritat, og 6 stemte paa frøken Thorleifsen som kvindeligg medlem.

Valgt blev *Halvard Olsen* med 265 stemmer, *Johs M. P. Ødegaard* med 249, frk. *Tina Torleifsen* med 137 og *Chr. H. Knudsen* med 136. Dernæst hadde fru Anna Johnson 123, Ingv. Rastad 94, H. Johnson 33 og Kr. Aamot 3 stemmer.

Varamænd: Kr. Aamot, Harry Nilsen, Hans Aas, Karl Kristiansen og Knut Engh.

Som medlemmer av *landsstyret* valgtes enstemmig de indstillede: Johan Norvik, John Aalberg, Alfr. Madsen, Daniel Vatne, A.

Egede-Nissen, Aamot-Mindrebo, Henrik Berg, Torgeir Vraa, Eivind Reiersen og Oskar Torp. Varamænd: 1. Sigurd Forbord, 2. Ole Fremo, 3. Ole Moen, 4. Svend Haaland og 5. Johs. Borchgrevink.

I det *forsterkede landsstyre* indvalgtes Jeanette Olsen, Ole Rund, Nic. Eggen, Naftali Nilssen, Olav Øksvik, Karl Bøthun, Sørensen, A. Eines, Eugene Olausen, Oskar Nilsen, K. M. Nordanger og Carl Simonsen.

Næste landsmøte besluttedes holdt i Kristiania. Styret fikk be-myndigelse til, om det fandt det praktisk, at indkalde et *ordinært* landsmøte, hvor ogsaa de administrative ting kunde behandles.

Landsmøtet var nu kommet til avslutning ved 1-tiden tredjedags morgen.

Sekretær *Tranmæl* rettet en tak til de fratrædende medlemmer av centralstyret, fru Anna Johnson og Ingv. Rastad, som nu vek pladsen efter ønske, samt til Sigurd Simonsen, som deltok indtil i vinter, og Reinert Torgeirson, som hyppig hadde møtt i styret som varamand, og siden var gaat over til stillingen som chef for partiforlaget. Videre takket han de uttræ-

dende landsstyremedlemer Ole Øisang og Halvard Olsen for godt samarbeide. Den første var oprindelig valgt som Sørlandets representant, men hadde siden skiftet opholdssted og bodde nu i Tønsberg, mens Olsen rykket op fra landsstyret til centralstyret.

Derpaa uttalte dirigenten, *Lian*, følgende avskedsord:

Jeg maa faa lov paa mine med-dirigenters og egne vegne at takke repræsentanterne for den udmerkede maate, hvorpaa de har ført forhandlingerne. Det har været en let sak for os at staa som ledere for dette møte, som paany bekræfter, hvilken kulturel værdi der ligger i arbeiderbevægelsen. Kaster vi blikket tilbake paa de tre dage vi har været samlet, er vi alle klar over, at de beslutninger som her er fattet vil kunne bli av den mest indgripende betydning ikke bare for Det norske arbeiderparti, men for hele det norske samfund. Vi har set den levende begeistring for socialismen; vi har ogsaa set iltterhet i debatterne, men jeg føler mig overbevist om, at naar vi nu gaar fra hverandre, vil vi gaa *styrket* ut til det arbeide, som

skal gjøres; ti vi vet jo, at allerede *imorgen* begynnder arbeidet, saasandt beslutningerne skal bære sin frugt. Jeg haaber og tror, at alle gode socialdemokrater i dette land vil staa sammen om partiets interesser og om den sak det kjemper for. Og jeg føler mig overbevist om, at vi ved siden av de rent taktiske fremgangslinjer vil gjøre os gjældende i dagens arbeide, saa længe vi endnu lever i det borgerlige demokrati, saaledes at vi, om nye valg skulde komme, gaar *samlet* ut i kampen og sætter ind i stortinget et flertal av socialdemokrater. Det *kan* vi gjøre. Ogsaa ved aarets valg i kommunerne gjælder det om i like grad at arbeide for socialdemokratiet og socialismen. Jeg takker for samværet og ber eder med mig at utbringe et «leve for Det norske arbeiderparti og derigjennem ogsaa for socialismens seier i Norge!» (Kraftig bifald.)

Forsamlingen sang derpaa «Snart dages det, brødre», og efterat partiets viceformand hadde bragt ordstyrerne og sekretærene forsamlingens tak for sit arbeide hævedes det 2. ekstraordinære landsmøte.

